הלכה · משנה תורה · מפרשים · אור שמח · ספר קדושה

אור שמח על משנה תורה, הלכות שחיטה

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור שמח על משנה תורה, הלכות שחיטה

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-שמח-על-משנה-תורה-הלכות-שחיטה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה יג 4
הלכה כד 16
פרק ב 16
הלכה ב 16
הלכה ג 17
הלכה ט 20
הלכה טז 20
הלכה יז 20
הלכה יט 21
הלכה כ 22
פרק ג 22
הלכה ד 22
הלכה יג 23
הלכה יט 28
פרק ד 31
הלכה א 31
הלכה יג 31
הלכה טז 31
הלכה יז 32
פרק ה 37
הלכה ח 37
הלכה ט 38
הלכה יא 39
פרק ו 39
הלכה ד 39
הלכה י 40
פרק ז 41
הלכה ה 41
הלכה י 41
הלכה יא 42
הלכה כ 42
פרק ח 42
הלכה ח 42
הלכה יב 43
הלכה יז 50
הלכה כד 53
הלכה כה 54
פרק ט 54
הלכה ז 54
הלכה יט 55
פרק י 57
הלכה ג 57
הלכה י 58
פרק יא 59
הלכה א 59
הלכה יג 60
פרק יב 60
הלכה ג 60
הלכה ח 61
הלכה י 61
פרק יג 62
הלכה ז 62
הלכה יז 62
הלכה כ 63
פרק יד 66
הלכה ח 66
הלכה טז 68

פרק א

הלכה א

ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה והלכות שחיטה בכולן אחת הן.

כן נראה שצ"ל, שזה שייך להלכה א', והציון ב' צ"ל קודם לפיכך, והכוונה דלא כמאן דאמר אין עיקור סימנים בעוף אם יש שחיטה לעוף מן התורה, וכן סתמא דתלמודא ריש פ"ב דמייתי דיש שחיטה לעוף מה"ת מדתנן הנוחר והמעקר פטור מלכסות וא"א אין כו' נחירתו זו היא שחיטתו כו' אלמא דיש עיקור סימנים בעוף אם יש שחיטה לעוף מה"ת. והא דאמר בגמרא דמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת יליף מדכתיב ושפך בשפיכה בעלמא וקאי על עוף משום דסליק מיניה, זהו כר' יהודה דאמר דשחט חיה ועוף בעי לכל חדא כסוי בפני עצמה, ושפך את דמו קאי אחד מתרווייהו או עוף או חיה לכן לא הוי היקש גמור, אבל לרבנן דכסוי אחד לשניהן לחיה ועוף, א"כ ושפך את דמו משמע דם דתרווייהו כחדא מכסה בכסוי אחד הוי היקש גמור ועוף איתקש לחיה וטעון שחיטה מה"ת ודוק. ולפ"ז למאי דקיי"ל בס"ת שתפרו בפשתן דאיתקוש להלכותיו נמי (נ"ב. וכן פירש"י בשבועות י"ב ר"א אומר ימות באשם שמתו בעליו משום דמקיש ר"א אשם לחטאת בכ"ד יעו"ש אע"ג דחמש חטאות מתות הוי הלכה לממ"ס מ"מ גם להלכותיו איתקוש וכמו בס"ת שתפרו בפשתן. אמנם בבכורות ט"ז יליף גם מקראי לחטאות מתות מבהמה טמאה יעו"ש). יעוין מכות דף י"א, הוה"ד נמי הכא הוא איתקוש להלכותיו ויש עיקור סימנים בעוף, ויתבאר באורך בהלכות מקואות ודוק:

הלכה ב

ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה כו':

לא הזכיר רבינו הדחה תחלה שכן דעתו פ"ו ממאכלות אסורות שלבשר חי א"צ הדחה קודם רק מליחה יפה כו' עיי"ש. והכ"מ העתיק דברי התוספות מה שאינו לשיטת רבינו:

הלכה יג

כל בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע בודאי שנשחטה שחיטה כשרה:

הנה נחלקו בזה רבוותא, המה רש"י ורבנן בתוספות, אי משום איסור אבר מן החי ומחזקינן מאיסור לאיסור שאעפ"י שהיא עכשיו מתה לפנינו מ"מ מעיקרא היתה עומדת באיסור אבר מן החי ומחזקינן שהיא עכשיו נבילה, ושיטת רבנן בתוספות דאיכא איסור עשה דשאינה זבוחה והוא בין בחיים בין לאחר שחיטה שלא התירה [ועיין שבועות

כ"ה], והריצב"א הסכים לשיטת רש"י, דהך וזבחת אינו צווי ואזהרה רק הכתוב גילה במה להתיר שיפקע איסור אמה"ח ולא יחול איסור נבילה יעו"ש. והנה בקדושין דף יו"ד בתוספות ד"ה וחייבין עליה משום א"א. שפירשו דקאי אהא דאמר ואם בא עליה יבם קנאה וקמ"ל דקונה מן התורה וחייבין עליה משום א"א, וכתבו ומיהו קשה דבפרק בן סו"מ דייק מהך דהולכין בדיני נפשות בתר רובא, דאם לא ניזיל בתר רובא ניחוש דילמא אילונית היא, ואדעתא דהכי לא קדיש, וכיון דאאם בא עליה יבם קנאה קאי הו"ל למימר אדעתא דהכי לא יבם, וכ"ת דאקדושין דאחיו שמת קאי ולהכי אמר ואדעתא דהכי לא קידש, והשתא מאי נפ"מ אפילו אדעתא דהכי קדיש מ"מ מצי למיפרך אמאי חייבים עליה משום א"א והוא אילונית לאו בת יבום היא דכתיב אשר תלד פרט לאילונית עכ"ד, ולפלא איך דייקו דהוי"מ למימר אדעתא דהכי לא יבם, הא ביבום לא בעי לכוון ואפילו נתכוין לאשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה קנאה. [ודחוק לומר דבאיילונית הוי כאילו נתכוין שלא לקנות ויעוין בזה בשו"ת רעק"א סימן רכ"ב]:

אולם דבריהם מתבארים בפרק הבא ע"י דף נ"ז וז"ל שם, ולהאי פירושא אמאי פריך ניחוש דילמא אדעתא דהכי לא קדיש היינו אחיו הראשון ויצטרך לומר והאי נמי אדעתא דהכי לא יבם, [פירוש דאל"כ הוי א"א של היבם שקנאה בביאתו להיות לו לאשה] טפי הו"ל למיפרך ניחוש דילמא אדעתא דהכי קדיש אחיו הראשון דשוב אינה אשת יבם עכ"ד. וגם כאן בקדושין כוונתם כן, דהו"ל למימר אדעתא דהכי לא יבם, דאל"כ מאי מהני דלא קדיש באופן שתהא אילונית אחיו הראשון, מ"מ הוי אשת איש מהיבם [ואפילו] תימא דאקדושין דאחיו שמת קאי כו', כן נראה ברור:

ועתה נתבונן אם נימא מחזיקין מאיסור לאיסור, א"ש סוגיית הגמרא בסנהדרין, דאם נימא דאדעתא דהכי קדיש אחיו שמת, והואי א"א לכולי עלמא בחיי אחיו, תו מחזיקין איסורא דא"א ונאמר שעדיין היא זקוקה ליבם והיבם קנאה וחייבין עליה משום א"א, אבל אם היא אילונית הרי פקע איסורא לעלמא, ואע"ג דבד"נ לא אזלינן בתר רובא, בכ"ז כיון דאיכא חזקה בהדי רוב אזלינן בתרייהו ולכך מקשה הגמרא דילמא אדעתא דהכי לא קדיש האח הראשון שמת וכן אדעתא דהכי לא בא עליה היבם, א"כ לא היתה כלל אסורה בא"א מעולם, א"כ לא שייך חזקה רק רוב לחודיה ואפ"ה מוכח דאזלינן בתריה בד"נ. והיה נראה לכאורה סעד מכאן לשיטת רבינו שלמה דמחזיקין מאיסור לאיסור, והתוספות לטעמייהו אזלי דסברי אין מחזיקין מאיסור לאיסור לכן נדחקו בזה ודוק:

אולם כאשר נתבונן נראה דמאי תאמר דמשום חזקה דאיסור א"א תאמר, דעדיין היא בחזקת איסור לעלמא והיא אינה אילונית, ואגידא ביה ביבם ולכו"ע הוי שו"י וכי בא

עליה הואי אשתו, אדרבא תאמר הכי דמשום חזקה דא"א אמרינן דבאיסורא להיבם קיימא והואי אילונית ואסורה ליבם משום אשת אחיו, ולנגדו מחזיקין מאיסור לאיסור, וכיון דמתנגדין אהדדי חזקת איסור דיבמה וחזקת איסור לכולי עלמא, תו בכה"ג ע"כ פקע חזקת איסור קמייתא, ובכה"ג אין מחזיקין מאיסור לאיסור ואדרבא דבחזקת איסור לכו"ע הרי פקע איסור דא"א, וכדאמר הגמרא בריש המגרש, התם יבם הוא דקא אסר לה דאי מבעל הא שריא וקיימא, וכן בפ"ק דקדושין דף י"ד הא נמי אוסרה מתירה יבם אוסרה יבם שרי לה, וכן מצאתי להמהרי"ט בשו"ת אהע"ז סימן י"ח, ורק דבעית לאחזוקי מאיסורא לאיסורא, משא"כ לגבי היבם דבהך חזקת איסורא גופא מוקמינן לה דהואי אשת אחיו בחיי אח המת ועכשיו נמי כן:

אולם אם כה נאמר, יקשה לן טובא מה שנדחק הרשב"א בחידושיו ליבמות פרק ד' אחין בהא דאמר תמן גבי ספק גירושין אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה כו' והקשה הא אדרבא צריך להחזיק מאיסור לאיסור לומר דכמו שהיתה מחיים אסורה באיסור א"א כן אסורה ג"כ לכו"ע עכשיו באיסור שומרת יבם, וכמו דמחזקינן גבי נבילה מאיסור אבר מן החי. וזה תמוה דתמן איך יתכן להחזיק מאיסור לאיסור לומר דכמו כו', הא א"כ אדרבא תחזיק מאיסור שכמו שהיתה מחיים של אחיו המת אסורה ליבם, כן עכשיו גם כן אסורה ליבם. והיינו שלא נתגרשה צרתה והואי צרת ערוה, והוי באיסור אשת אח להיבם. ופוק חזי בהא דאייתי המהרי"ט שם סימן י"ח מהא שפירש הרשב"ם בפרק יש נוחלין גבי ההוא דהוי מוחזק לן דלית ליה אחי אמר רב יוסף כו' נקל באשת איש בתמיה דאיכא איסור חנק והרי היא בחזקת איסור עד עתה, דהוא משום דמחזיקין מאיסור לאיסור, תמן א"ש, כיון דע"ז אני דן שאין לו אח, אשיב ע"ז שיש לו אחין והיא אסורה לכולי עלמא, ואם תאמר א"כ הרי אתה מתירה לאחין ומאי בעית דלית ליה אחין א"כ ודאי אין שייך בה איסורא לאח, לכן מחמת חזקה אסרינן לה לעלמא, ואם תאמר כיון שעל כרחין לחד פקע איסורה הקודם א"כ לא שייך לאחזוקי איסורה הקודם לאיסור אחר, א"כ איך מחזיקין מאיסור אבר מן החי לאיסור נבילה הלא פקע נגד בני נח דעל אבר מן החי מוזהרים (ויש לחלק בזה) אבל כאן שאתה דן אם אסורה על עלמא או אסורה על היבם מאי אלים חזקה דאיסור לעלמא מאיסור על היבם. ולפ"ז יש להוכיח דאדרבא דמחזיקין מאיסור לאיסור, מדאמר אביי אי הכי בקדושין נמי נימא אשה זו בחזקת היתר ליבם עומדת, וקשה הא אדרבא צריך להחזיק איסורא ולומר, דכמו שהיתה אסורה מחיים לאחיו באיסור אשת אח, כן עכשיו אסורה ג"כ באיסור אשת אח להיבם וע"כ דנתקדשה הערוה להמת ואסורה להיבם משום אשת אח, ואפילו

למ"ד דאשת איש שהיא אשת אח אינו חייב עליה רק משום א"א, מ"מ איכא איסורא דאשת אח לקוברו בין רשעים גמורים וא"כ הוא שם אחד, שאותו האיסור עדיין לא פקע, רק אם נימא מחזיקין מאיסור לאיסור, א"כ אדרבא תאמר הואיל ואסורה לעלמא משום איסור א"א עכשיו נמי לאחר מיתתו אסורה לכו"ע משום שומרת יבם דמחזיקין מאיסור לאיסור, אבל אם נימא דאין מחזיקין מאיסור לאיסור קשה, דא"כ מאי פריך אביי הא נגד חזקת היתר ליבם איכא חזקת איסור וכמו דפרישית:

אמנם זה לק"מ. דכבר הבאתי בשם להקת האחרונים, דע"י חזקה נאמר דנעשה מעשה זה אינו בגדר חזקה, א"כ כאן דע"י דהיא בחיי הבעל אסורה להיבם משום אשת אח, מחזקינן שגם לאחר מיתתו היתה אסורה להיבם משום אשת אחיו, וע"כ דנתקדשה הערוה להמת ופוטרת צרתה, האם מחמת חזקה דאיסורא נאמר שנעשה מעשה חדשה שנתקדשה ערוה לאחיו, זה אינו בגדר החזקה, [ובזה ניחא מה דנתקשה הרשב"א ברישא נימא דמחזיקין מאיסור אשת איש לאיסור שומרת יבם, דמחמת חזקה נימא דנתהוה מעשה זה לא אמרינן וע"ש ברשב"א קרוב לזה] ואם תאמר דמאי פריך אביי מנפל הבית עליו ועל בת אחיו, דנימא אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת, והא תמן משום חזקה בעית למימרא דמת הוא קודם בת אחיו וחזקה כי האי לא אמרינן, זה אינו, דתמן הרי מתים הן לפנינו, רק דבעי למימר שמיתתה היתה קודם מיתתו, כיון שהמעשה כבר נעשה רק דמשום חזקה נאמר שהיתה מיתתו קודם, בזה שפיר דנין משום חזקה ודוק. ובכ"ז מה שכתבנו בתחלת דברינו נכון, דתמן משום דקיימא בחזקת איסור ליבם נימא שנולדה אילונית ומתחלתה היא אילונית והבן. ונראה דלפי מה שנתבאר בחידושי רשב"א ליבמות, דוקא מאיסור של אבר מן החי לאיסור נבילה מחזקינן משום דאם יפקע איסור אבר מן החי יחול ממילא איסור נבילה רק ע"י מעשה מכוונת והוא השחיטה נפקע איסור אבר מן החי ולא חל איסור נבילה, אבל לא מאיסור אבר מן החי לאיסור טריפה, שהאיסור אינו בא מעצמו דוק בדברי רשב"א ותתבונן. ולפלא בעיני על הרב קצוה"ח בש"ש שמעתתא ה' פ"ט שכתב דגם לאיסור טריפה מחזיקין מאיסור אבר מן החי יעו"ש שפירש כוונה אחרת בדעת הרשב"א:

ונתבונן עוד בזה, מהא דבריש פ' החולץ אמר, הכונס את יבמתו כו' ונמצאת מעוברת כו' בזמן שהולד של קיימא יוציא וחייבין בקרבן, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא וחייבין באשם תלוי, ובגמרא מסיק תמן רב נחמן דרוב נשים יולדות לתשעה ורוב היולדות לט' ניכר עוברן לשליש ימיה א"כ יש רוב כנגד רוב. והקשו רבנן בתוספות דנוקי לה בחזקת היתר ליבם, דכמו שקודם שהיתה יולדת וקודם מיתת הבעל

היתה מותרת ליבם אם ימות בעלה, כן השתא שמת בעלה, וא"כ נאמר סמוך מיעוטא דיולדת לז' לחזקה ואיתרע רובא וניזול ונסמוך על רוב נשים עוברות ניכר לשליש ימיה וא"כ אמאי יוציא ותו לא יתחייב בקרבן אשם תלוי יעו"ש. אך לכאורה ניחא דאדרבא איכא לאיסורא חזקה כמו שהיתה בחיי בעלה אסורה ליבמה משום אשת אחיו, כן ימשוך האיסור ולא יפקע אחר מיתתו של בעל ותהא באיסור אשת אח להיבם, אבל אם נימא דמחזיקין מאיסור לאיסור קמה קושית התוספות לדוכתה, דלנגד חזקת איסור של אשת אח להיבם איכא חזקה דאוקי בחזקת איסור לכו"ע, אע"ג דקודם בחיי בעלה היתה אסורה משום א"א, נאמר דמחזקינן לה שגם לאחר מיתתו נמשך איסורא לכולי עלמא והיא אסורה משום שומרת יבם, דכאן אין לומר על סברא דילן דאוקי בחזקת איסור ליבם משום אשת אח, דחזקה שתעשה מעשה לא אמרינן, דהא המעשה של העיבור והלידה נעשית, רק שאין אנו יודעין אם מבעל ראשון או מאחיו ובכה"ג אמרינן חזקה, וא"כ מוכח שפיר דאין מחזיקין מאיסור לאיסור ואוקי חזקת היתר ליבם נגד חזקת איסור דאשת אחיו שלא פקע, ולכן הוי ספק השקול וחייבין באשם תלוי, ואם תאמר תינח היכי שלא היו להם בנים, אבל אם היה להבעל המת בן ומת הבן יום אחד קודם מיתת אביו, דהשתא ליכא חזקת היתר ליבם שגם קודם שעה שנולד הספק עליה היתה אסורה ליבם מחמת הבן החי, ובעת מיתת הבן הלא על שעה זו מספקא לן שמא היתה מעוברת וא"כ ליכא רק חזקת איסור ליבם באיסור אשת אח שהיתה בחיי אחיו המת אסורה ליבם וא"כ אמאי פטור מחטאת, הלא נימא סמוך מיעוטא דעוברן אינו ניכר לשליש ימיהן לחזקת איסור דיבם ואיתרע לה רובא ותו נסמוך על רוב נשים יולדות לתשעה, ומתניתין תני בכולהו גוונא וחייבין באשם תלוי, והא בכ"מ דאיכא חזקה חייבין בחטאת. ואל תשיבני כיון דאין מחזיקין מאיסור לאיסור, הוא הדין אינך צריך לדון רק על מה שנולד לך בהתהוות הספק מהעובר שנולד אחר מיתתו והיא בחזקת היתר קיימא לולי הבן המת, זה אינו אעפ"י שאם תאמר דבכה"ג כ"ת אמר אין מחזיקין, זהו דוקא כמו שהשיגו על רבינו תם במה שפירש פלוגתא דר' יהושע ורבנן גבי ספק קדם שער לבן לבהרת בסוף פ' המדיר, שפירש שכיון שהיה בו נגע קודם הוי בחזקת טומאה ומחזיקין טומאה מנגע זה לנגע זה, ע"ז השיגו [וגם זה מוכרח לפירוש רבינו בהך דטומאת התהום כרבינו תם עיין בשב שמעתתא] אבל לומר שהיא בחזקת היתר שבאמת היא אסורה בחיי הבעל רק שאנו דנין אם היה מת הבעל אז היתה מותרת ליבם כן השתא נמי, זה לא שייך היכי שהיה לו בן וצ"ע עוד בזה, אבל בפשיטות א"ש, דהא איכא רובא דרוב נשים מתעברות ויולדות והא שכתבו רבנן בתוספות דכיון דשהתה עם בעלה זמן כביר ולא ילדה לא מסתברא לומר

בה רוב נשים מתעברות, זה דוקא בלא היה לבעלה בנים, אבל היו להם בנים ומתו, וגם היא כעת ילדה ודאי לא נפקא מרובא דרוב נשים מתעברות ויולדות, א"כ ממה נפשך הוי ספק השקול או דאיכא חזקת היתר ליבם, או דאיכא רוב נשים מתעברות ויולדות, בינה זאת. אך לפ"ז יצא לנו מדברי התוספות, דמחזיקין מאיסור לאיסור וא"כ שפיר מקשו אבל אם נימא דאין מחזיקין מאיסור לאיסור א"כ לק"מ קושייתם, דלומר משום חזקת היתר ליבם הלא ג"כ איכא חזקת איסור אשת אח ליבם נגדו, ושיטת התוספות בכ"מ דאין מחזיקין מאיסור לאיסור וזה צ"ע:

אולם ניחא, דסברי התוספות דלא שייך כאן חזקת איסור דאשת אח ליבם, דאיכא נגדו חזקת איסור דשומרת יבם לכולי עלמא, וא"ת הא כבר מת בעלה ומספקא לן אם זקוקה ליבם, זה אינו, דכאן אף לבתר דפקע איסור אשת איש, ג"כ היתה אסורה באיסור שומרת יבם לכולי עלמא אף אם נתעברה מראשון, דקיי"ל דאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם, וא"כ הוה חזקת איסור דשומרת יבם ומחזיקין כמו שהיא אסורה בעודה מעוברת משום שומרת יבם כן היא אסורה להלן אף לאחר לידתו משום שו"י והיינו שנתעברה משני ולא הוי מאיסור לאיסור רק באותו איסור עצמו (ועיין נזיר סוף פ"ק אף דלא נחית לספיקא אף מנזירות לנזירות בכ"ז לאפוקי מאותו נזירות לא מפיק מספיקא יעו"ש] וזה יש ליישב בנקל, דבשעה שהוכר עוברה הרי היתה בספק ואז אמרינן דהוי ספק השקול, ואחרי זמן לידת העובר נאמר דהואיל ואוקי אחזקה שתהא זקוקה ליבום, א"כ השתא דמספקא לן אם נפקע החזקת איסור לכו"ע משום שומרת יבם נאמר דמשום החזקה יתברר למפרע שלא נתעברה בעוד בעלה היה בחיים ומראשון, זה לא אמרינן, משא"כ החזקת איסור ליבם הוא שפיר שתיכף מחזקינן בחזקת איסור ליבם, וכיון שכן יש לומר תו דמחזיקין מאיסור לאיסור, ואם תאמר א"כ תו קמה קושיית תוספות לדוכתה, דאין לתרץ כתירוצי דאוקמי לה אחזקת איסור ליבם, דתו נוקי לה בחזקת שומרת יבם, משום דמעיקרא היתה אסורה בחזקת אשת איש, זה אינו, דאף אם נימא דהולד הוא מן הראשון ג"כ איסור שומרת יבם לא פקע דאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם, ורק לכשאחר שיולד אז יפקע איסור שומרת יבם והחזקה תברר למפרע שכשמת בעלה היתה מעוברת זה לא אמרינן:

אמנם ז"א, דאף אם נאמר סברא כזו, כאן לא יתכן, דקודם שילדה איכא רוב דרוב נשים עוברן ניכר לשליש ימיהן והיא ודאי בחזקת היתר ליבם וכמו"ש תוספות ריש החולץ דבכונס אחר שלשה פטור מקרבן דהוי אונס יעו"ש, רק לאחר שילדה לשבעה חדשים לשני, אז הרוב דנשים יולדות לתשעה מברר דילדה מראשון א"כ באה החזקה

בהדי רוב לאחזוקי מאיסור לאיסור וע"כ מוכח דאין מחזקין מאיסור לאיסור והוה חזקת איסור ליבם לחודא וקיימא נגד חזקת היתר ליבם, ואם תקשה הא צריך להחזיק מאיסור דשומרת יבם שהוא אף אם הולד מהראשון, לומר ג"כ שהולד אינו מהראשון. זה בדותא, דאם הולד אינו מראשון הלא אין איסור שו"י פוסקת ואם היא מעוברת מראשון ע"כ שאיסור שו"י יפסוק, וכיון דאם מעוברת מראשון האיסור שו"י איסור הפוסק מאליו, הוי כמאן דליתא איסור שו"י כלל להחזיק ממנו שיתמשך האיסור לאחר מכאן, וא"כ בשעת מיתה של בעל אם לא נחזיק מאיסור א"א לאיסור שו"י, מאי תאמר דע"כ תהא אסורה באיסור שו"י לכן נאמר שעכשיו אינה מעוברת כדי שיתמשך האיסור של שו"י, ע"ז אשיב דאם היא מעוברת מראשון והאיסור שו"י יפקע מאליו על כרחין הוי לענין ספיקא דילן על הוית הדבר עכשיו כמאן דלית איסור שומרת יבם כלל ודוק בכ"ז כי קצרתי:

והנה בנמצא מים בגולגלת חתוכה וספק אם המוח מקיף המים, כתב הרב בתבואות שור לדון, דכיון דנמצא מים בראש הרי איתרע רובא, דרוב בהמות אין בהן מים במוח, וכיון דאיתרע בהו רובא גם חזקה דאתיא מכח רובא איתרע, ובשלמא דהיכי דאיכא למימר שנעשה אחר שחיטה כמו החזירן זאב כשהן נקובין ואפילו שלא במקום שיניו, דאיכא למימר דזאב נקבן ולא יצא כלל מן הרוב ואין כאן ריעותא כלל, משא"כ הנך דאיתרע בהו מחיים ותו נפקי מכלל הרוב גם מחזקה דאתיא מכח רובא נפקי ומזה חילק בין חזקה דאתיא מכח רוב לחזקה דעלמא חזקת הגוף עיי"ש. אולם הרב בחות דעת תמה ע"ז, דהוי כתרי רובי, רוב בהמות אין בהן מים במוח, ורוב בהמות אין בהן טריפות, ואטו משום דנפקא מכלל חד רוב נפקא מכלל רוב השני, ודוקא בכתובות דאמר דרוב הנשאת בתולה יש לה קול דבתוליה גורמין שנשואיה יהיה לה קול, וזה מתנגד למה דאמרה דבתולה ניסת, וכן בנדה גבי רוב היולדות מטנפות וזו הואיל ולא טינפה איתרע לה רובה, וכן ביבמות דאמרינן רוב היולדות לט' עוברן ניכר לשליש ימיהן, ובהך לא הוכר עוברה ע"כ דלא היתה מעוברת, משא"כ כאן אטו משום דנפקא מכלל רוב בהמות כשירות לענין מים בראש נפקא ג"כ לענין טריפות דשני דברים המה, כיון דזה לא אמרת דרוב בהמות שיש בהן מים במוח אין המוח מקיפן עכ"ד, וביאור דבריו, דשמה אם תאמר דאינה בתולה תו לא מתנגד לרוב בתולות יש להן קול, וכן אם תאמר דמאחרון נתעברה תו לא נפקא מכלל רוב שלשליש ימיהן ניכר עוברן, משא"כ כאן אם תאמר דאין המוח מקיפו אטו מי לא נפקא מכלל רוב בהמות שאין בהן מים בראש והואיל דנפקא מכלל רובא בדבר אחד לא תוציאנו בשני דברים:

אולם מצאנו תוספות מפורש ביבמות (דף פ') ד"ה עד שיהא בכולן הקשו על מה שאמרו

קטן וקטנה לא מיבמין שמא ימצא סריס נבדוק אותו אם הוא עושה כיפה כשמטיל מים כו' ואין לומר דבאותו קטן שיש בו סימני סריס אמר דאין מיבמין, דא"כ איך אמר טעמא משום דחיישינן למיעוט, וזה הוא תימא, דאותן שיש בהן סימני סריס בקטנותם רובן מתוקנים ולאו סימני סריס נינהו. הרי מפורש כהתבואות שור דמשום דנפיק מכלל רוב בהא שאין עושה כיפה ניחוש שמא סריס הוא ואינו מוליד. אמנם בהתבונן אין ראיה משם, דתמן הא אמרינן דסריס אינו עד שיביא כולן, וא"כ מוכרח להיות בסריס שיהא מטיל מים ואינו עושה כיפה, וכיון דחזינן דאינו עושה כיפה לא שייך למיזל בתר רובא דאינם סריסים, דרוב אינשי ליכא בהו הך סימן סריסות, משא"כ כאן דאטו מיעוט הטריפות המה ממים בראש, ודאי רוב הטריפות אין בהן מים בראש, והוי מים בראש עם ענין הטריפות שני דברים, ומשום דיש בה מים בראש לא אמרינן דטריפה הוי, או דתמן הא מספקינן אם היתה אילונית או היה קטן מעיקרא מיום שנולד, משא"כ כאן דהטריפות ממים בראש, נתהוה קודם מים בראש ולסוף נלקה כל המוח עד שאין מקיפו, ולשון ראשון עיקר:

אמנם מדברי תוספות קדושין ריש מכילתא בהך דאמר דקרא דמיותר ל"נ אלא לעיקר זבינא דאילונית, סד"א דלא אתיא סימני נערות לא הוי זביניה זבינא. והקשו רבנן בתוספות ובקטנות איך נדע שלא תביא סימני נערות, דסימני אילונית הוי כשהיא בת עשרים ולא הביאה סימני נערות כו' ואעפ"י שיש סימני אילונית שאפשר להכיר בעודה קטנה הא אמרינן גבי סריס עד שיביא כולן ומסתמא הוה"ד גבי אילונית עכ"ד. וקושייתם תמוה, הא כיון דהוה אמינא דאיילונית אינו יכול למכור, א"כ הוה אמינא כיון דאיכא בה סימני אילונית תו נפקא מכלל רובא ולא אזלינן בתר רובא ומספיקא אין יכול האב להוציא אותה מחזקתה וסד"א דלא מצי מזבין, אם לא דסברתם דלא כמו שהקשו ביבמות וסברי גם בזה דאעפ"י דנפקא מכלל רובא חדא לא נפקא מכלל רוב נשים דאינן אילונית, וזה סעד חזק לסברת הרב חות דעת. שוב ראיתי מש"כ המשל"מ הלכות עבדים ריש פ"ד על דברי תוספות אלו, ודבריו אינם מכריעים, יהיה איך שיהיה הראיה חזקה מאוד. ואין לומר דדברי התוספות לא סתרי אהדדי, דלפי סברתי כיון שהעלו בתירוצם שם ביבמות דבלא שערות כלל אף שלא הביא סימני סריס כלל, בכ"ז אם עד רוב שנותיו לא הביא שערות כלל הוי סריס, תו הוה כמים בראש, כיון דענין הסריסות בא אף בלא הנך סימנים, לכן כי הביא מקצת סימני סריס בקטנותו והשאר אין באפשרי להכירם, ג"כ לא נפיק מכלל רוב אינשי דאינם סריסים, ודוקא לס"ד דלא ידעו דאיכא סריס בלא הסימנים הוי דבר אחד הסימנים עם הסריסות, ולכך כיון דאיכא בו מקצת סימנים תו

נפיק מכלל רובא וזה נכון לכאורה. אולם באמת כיון דאם יתהוה גדול כשהוא בן עשרים אי אפשר להיותו סריס עד שיביא סימנים ואז אפילו מביא שערות אחר עשרים אין בכך כלום כמו"ש תוספות שם, א"כ הוא דבר אחד ולא דמי למים בראש ששם המים אינו סיבת הטריפות רק אם נעשה באופן שאינו מפסיק מוח לקרום הוי כנפסק הקרום. סוף דבר דברי התוספות בקדושין מכריעין כהחו"ד, ואינם סותרים דבריהם ביבמות ויש אתי להאריך בכ"ז אך מפני שהאחרונים הרבו לדבר לכן קצרתי. [ובנמצא ביצה בלא חלמון עיין מש"כ הפר"ח, אולם יש לחוש כיון דנפיק מרובא וממיעוטא הוא, אימור שמא דעוף טמא הוי דביצים שאין בהם חלמון לא ידעינן אי רובא בהן של עוף טהור] ודוק בכל מה שהעליתי בזה:

הריב"ש כתב הא דאין מתירין בספינה שרובה לאבד כדאמר בפרק מי שמת (דף קנ"ד) ונותנים עליהן חומרי חיים, משום דאף ע"ג דרוב וחזקה רוב עדיף, כאן איכא תרי חזקה, חדא דהעמידו בחזקת חיים, וחדא דהעמידה בחזקת אשת איש הווי שקולים כרוב, וכבר הרבו האחרונים לפלפל בזה וגם אני הארכתי בחידושי לגמרא יבמות. ומה נאות בזה ליישב השקלא וטריא בריש פ' השוחט דפליגי אם מחצה על מחצה הוי כרוב, דקאמר ת"ש שחט חצי גרגרת ושהה בה כדי שחיטה אחרת וגמרה שחיטתו כשירה, וא"א מחצה ע"מ כרוב איטרפא לה. מי סברת בבהמה לא בעוף ממנ"פ אי מחצה ע"מ כרוב הא עביד לה רובא, אי מחצה ע"מ אינו כרוב לא עבד ולא כלום, וקשה אם בעוף למה לי וגמרה, בלא גמר הוי שחיטה כשירה ואם תאמר דקמ"ל דשהיה במיעוט בתרא לא פסיל ואפילו כשגמרה קמ"ל דשהיה לא פסלא, מכל מקום למאי אמר ממה נפשך, הא למ"ד מחצה ע"מ אינו כרוב א"ש בבהמה, ועיין בחידושי הלכות שהרגיש בזה. והנראה עפ"י מש"כ רבנן בתוספות בהך דקיי"ל אי אפשר לצמצם אחרי אריכות פלפולם בשם הר' שמעון דקיי"ל אפילו בידי אדם א"א לצמצם ופליגי כשדומה לנו דהוי מחצה ע"מ, ומאן דשרי משום דאימא דשחט רובא, ואפילו הן שוין רחמנא אמר לא תשייר רובא כו', וקשה דהא איכא חזקה דלא נשחטו הסימנים והיינו חזקה שלא נשחטה וא"כ הוי ספק ספיקא במקום חזקה, ובחזקה זו כתב הש"ך בכללי ס"ס סימן כ"ט דלא מהני יעו"ש, ועיין בשיטה מקובצת ב"ק בהך דשליא שיצאת מקצתה כו' דהקשו רבנן בתוס' דהא איכא ס"ס שמא הוה זכר ואת"ל נקיבה שמא יצאת רובה בראשון והא איכא כאן חזקת טומאה. והנה אין לומר הסברא שכתבתי לעיל דחזקה אינו מברר למפרע ואין לדחות בזה ההוכחה של השיטה מקובצת ולומר דכאן מספקא לן שמא יצאת רובה מראשון ואין החזקה מבררת למפרע (ויעוין מש"כ בהלכות משכב ומושב פ"א בזה),

דזה אינו, דכאן מעיקרא לא הוה מקום לספק כלל ורק ביום ט"ו הוי ספק ואז קיימא בחזקת טומאה, אבל באמת כאן ג"כ היה הספק ביום ראשון, וביום ראשון מספק הוית אמרת דטמאה, תו אין בכח החזקה להכריע על למפרע שלא יצא הולד מראשון, ועוד דכאן החזקה הוי חזקה הפוסקת דאם יצאת מראשון הוי מוכרחת להפסק ביום י"ד ועיין קדושין ע"ט ביומא דמשלים שית יעו"ש ובשו"ת מהרימ"ט ז"ל:

אבל זה קשה דהא איכא כאן חזקה דטהרה שלא יצאת רובה עד השני, ואם תאמר הרי אין כאן רק ספק אחד נגד החזקה, דהספק שמא זכר אין נגד החזקה חזקת טהרה הקודמת, הנה ראיתי להחות דעת [וכן בשו"ת רעק"א סימן ל"ז יעו"ש] שדעתו דבכה"ג גרע אע"ג דלדעתי הוי סברא הפוכה דהיכי דאין רק ספק אחד נגד החזקה עדיפא טפי, ואפשר דכאן החזקת טהרה הוי חזקה דאיתרע שלסוף יצאת, ואע"ג דאזלינן אף בתר חזקה דאיתרע, אפשר שס"ס אמרינן נגדה וכ"ז צריך ביאור רב ואכ"מ ובאתי אך להעיר, אבל מדברי תוספות דילן אין להביא ראיה דכאן לא הוי ס"ס דאי משום ספק ספיקא הא הוי משם אחד, ובכי האי גוונא לא שרינן כמוש"פ תוספות בסוגיא דפתח פתוח, רק באמת הוי רוב כאשר תעיין היטב, דאם הוי נשחט רוב, האם לא נשחט מחצה שאי אפשר לרוב להשחט בלעדי שישחט מחצה קודם ובא ההיתר מכיון שנשחט מחצה וזה הוי רוב ולא ספק ספיקא כן נראה לי. אך צ"ע הא היכי דאיכא תרי חזקה אעפ"י ששניהם תלוים כל אחד בחבירו, אמר הריב"ש דלא אמרינן רוב עדיף וכאן הא הוי רוב נגד שני חזקות, חדא דאינה זבוחה והוא חזקת איסור שהבהמה אינה זבוחה להתירה באכילה, והשנית חזקת חיים, שברוב גרגרת הוי לכה"פ טריפה מחיים ולשיטת רבינו נבילה וא"כ איכא תרי חזקה, אולם זה לא קשה דכי אמרו רב דוקא בוושט או בבהמה ששחט שני הסימנים וקודם הוושט. ולפ"ז א"ש הסוגיא, דלכן תני וגמרה, דאי לא גמרה הא איכא כאן שני חזקות חדא חזקת איסור דאינה זבוחה וחדא חזקת חיים דעדיין היא בחזקת חיים קיימא ולכן לא מתכשרה הך עוף בשחיטת חציה דא"א לצמצם ואמרינן שמא לא נשחטה חציה, אבל כי גמרה מתכשרה ממנ"פ אי היה קודם שחיטה חציה או רוב הרי כבר נתכשרה ולא פסלה שהיה, ואם נשחט פחות מחציה לא פסלה שהיה כלל דנשחט אחר השהיה וזה נכון:

ולפ"ז א"ש מה שהקשו מכאן על הך דבעי לקמן שהה במיעוט סימנים דפירשו רש"י וקדמאי דבמיעוט בתרא מבעי ליה, ולפ"ז ניחא שכבר כתבו הפוסקים דהאיבעיא לא הוי אלא דרבנן ועיין יש"ש שכתב כן בשיטת רש"י, וכיון דאיכא תרי חזקות נגד הרוב הוי ספק השקול והוי ספק דרבנן ולקולא ולכך אמרינן דמעיקרא לא נשחט חציו דא"א

לצמצם והוי שהיה במיעוט קמא דקנה ולא פסלה אפילו מדרבנן ודוק:

אולם יש לומר דעד כאן לא אמר הריב"ש דוקא תמן דאיכא חזקת חיים דהבעל וחזקת איסור דהאשה שהוא בשני גופים, משא"כ כאן החזקת חיים וחזקת אינה זבוחה הוא הכל בגוף אחד, ופוק חזי מקור לסברא כזו דזה מיקרי שני חזקות בפרק בכל מערבין בסוגיא דנתגלגל חוץ לתחום בנגע באחד בלילה דשם הוה ג"כ חזקת חיים בהמת, וחזקת טהרה דנוגע, ובכ"ז נידון דידן עדיף מהיכי דנפ"מ לכמה דינים, שראיתי למחברים שרצו לומר כמספר הדינים כן מספר החזקות, דחזקת אינה זבוחה וחזקת טהרה וכיו"ב, וזה לא יתכן, אבל נידון שלפנינו הוא חזקת הגוף כמו חזקת חיים וחזקה לענין דינא, זה יש מקום לומר דמיקרי שני חזקות, ומש"פ נכון:

ולפי מה שצדדנו דעד כאן לא אמר הריב"ש רק דוקא היכי דאיכא חזקת הגוף בחדא מתרי החזקות לא אזלינן בתר רובא אע"ג דהשניה היא חזקה דדינא דהדין לא ישתנה ואפשר דאף היכי דהחזקות בשני גופים לא אמר רק באופן זה, א"ש מה שהקשו להקת האחרונים על הריב"ש מפרה אדומה דאיכא תרי חזקות חזקת אינה זבוחה וחזקת טומאה כמוש"כ רבנן בתוספות בסוגיא דמנ"ל דאזלינן בתר רובא דהעמד טמא על חזקתו, ורבינו חיים היה רוצה לומר דמזה ידעינן דרוב עדיף מחזקה יעו"ש, אלמא דרובא עדיף מתרי חזקות. ולפי מה שפרשנו א"ש, דכאן הוי שניהם חזקות דדינא ולא הוי חזקת הגוף, לא עדיפי מרוב. אולם לפירוש רבינו חיים לא יתכן, דא"כ מנא לן דרוב עדיף מחזקה היינו חזקת הגוף, וע"כ דמכאן ילפינן ולא מפלגינן, א"כ לענין זה ג"כ לא נחלט דעדיף מתרי חזקות:

וליישב זה נראה עפ"י מה שנתבונן היטב, דאיך פירשו בתוספות דהוי חזקה דהעמד אדם טמא על חזקתו, הלא אין אנו דנין קודם רק על הפרה ומי חברם זה לזה, וכיון שהעמדנו הפרה ברוב בהמות הכשירות, תו כשירה ג"כ להזאת דמה, וזה פלא באמת, דא"כ במקוה שלא נחסרה לפנינו, ג"כ נאמר דהעמד אדם טמא על חזקתו ואימור נחסרה, וסברת רש"י גבי קטן שנמצא בצד העיסה דמחשבין חזקת טהרה דעיסה, היינו משום דהוי רוב שאינו גמור ולכך מוקמינן חזקה דיליה, אבל ברוב גמור תמוה הוא מאוד, ואטו במקוה שנמצא חסר והאדם הטמא נגע בטהרות האם מוקמינן הטהרות על חזקתן ובמק"א הארכתי בזה. וצריך לפרש כן, דסברת רבנן בתוספות ורבינו חיים דהא האדם הטמא אינו מוכרח להיות טמא בתדירות, דאפשר לו לטבול במקוה שעכשיו מודדין אותה שלימה או בים הגדול וכי"ב, ולכן אם המקוה לא חסרה, אתה דן על המקוה אם היא שלימה ומוקמינן אחזקתה אבל מה היחס של הטומאה להמקוה דהא יכול

לטבול בים הגדול וכי"ב, ועל כרחין המקוה משום חזקתה כשירה עכשיו לטבול בה, וכיון שהיא עכשיו כשירה תו מאי גרעי אותן שכבר טבלו בה, וכיון שהחזקה מורה לנו שהמקוה כשירה תו כל הנטבלין בה טבלו כדין, אבל כאן אם נחוש שהפרה זו טריפה אטו משום ריעותא היא, הלא רק שנחוש שמא טריפה היא הואיל ואי אפשר לבודקה, ואם כה על כל פרה אדומה ניחוש שמא טריפה הוי, ותו לא יכול הטמא ליטהר מטומאתו דאי אפשר ליטהר בלא פרה אדומה ועל כל הפרות מוטל הספק, לכן בכה"ג שפיר אמר הר"ח דאי לאו דרוב עדיף מחזקה הוה מוקמינן חזקת טומאה דגברא נגד רוב בהמות כשירות ולא יוכל הטמא ליטהר ודוק:

וכיון שזכינו לזה, א"ש מה שהקשו על הריב"ש, דכבר בארנו אם הוה כמה חזקות דנפ"מ לענין דינא בגוף אחד לא אמר הריב"ש דשקולים המה נגד הרוב, רק בשני גופים אז המה שקולים, והיינו, דאטו למי דאבד חזקת חיים דיליה, מי היה מוכרח לאבד גם חזקת אשת איש של אשתו, דאטו כל הנטבע יש לו אשה ולא נפקא אישותו רק במיתתו, רק שמעשה שהיה כך היה שהיה לו אשה, ובטביעתו בא הספק עליו אם מת גם על אשתו אם היא א"א, וצריך אתה להוציא אותם שניהם מחזקה זה מחזקתו וזו מחזקתה, אבל גבי פרה אדומה הלא ביארנו דאם היא מרוב תו לא שייך לה חזקת טומאה כלל של האדם, שאחרי זביחתה אנו מזין על הטמא אחרי דאמרינן שכשירה היא משום רובא, רק משום דידעינן דאם תחוש למיעוט תו לא יהיה טהרה לטמא לעולם, וא"כ אין אתה דן על מה שאירע שהיה טמא והזה ממנו, רק שבשעת זביחתה אנו דנין שתהא כשירה ושתהא גם פרה אדומה לטהר הטמא מחזקת טומאתו הוי כמו שני החזקות הם בגוף הפרה לא על הטמא, שאין אתה דן על התהוות מעשה שהיה שחיבר יחד הספק לענין הפרה והטמא, רק שאנו דנין אם הפרה תטהר טמא ותסיר אותו מטומאתו ואנן בעינן לאוקמי אותו בטומאתו והיא אינה פרה כשירה להסיר ממנו טומאתו א"כ הוא כאילו היו שני החזקות בגוף הפרה היינו נפ"מ לענין דין נבילה ולענין דין פרה, בינה זאת:

וראיתי בשו"ת רעק"א סימן קנ"ח שהקשה בהך דס"ס במקום חזקת איסור, מהא דמוכיח בב"ק דאין מקצת שליא בלא ולד, מהא דתנן שליא שיצאת מקצתה אסורה באכילה ואם יש מקצת שליא בלא ולד הא הוה ס"ס שמא אין כאן ולד כלל ושמא לא יצא רובו, והא הוי במקום חזקת אינה זבוחה. ולק"מ, חדא דזה לא מיקרי חזקה, כיון דמשום החזקה מוכרח אתה לומר דנתהווה מעשה שנולדה, ואדרבא היתה עומדת שאם אתה תעשה בה מעשה השחיטה היינו באמה תהיה מותרת, וכמו הא דאמרינן בחזקת היתר ליבם וכמו שהבאתי בשם להקת האחרונים, וכאן הלא בא הספק בשעת שחיטת הבהמה

גם על השליא, הלא מחמת החזקה תאמר שנולדה זה לא אמרינן. וכן מצאתי שכתב הוא בעצמו סברא זו בסימן קס"ז, ועוד החזקה אתרע, דהחזקה עליה היתה מחמת הבהמה, והבהמה הא נשחטה לפנינו, שהשליא אינה בר זביחה כלל רק שצריך לשחוט הבהמה ותהיה מותרת גם השליא כאחד מאיבריה, וכיון שהבהמה נשחטה אין מועיל לשליא לחודא, שקודם אין אנו חוקרין עליה שצריכה זביחה רק בכללות הבהמה, וזה פשוט, ובחידושי לגמרא יבמות בארתי עוד דברים עמוקים בדברי הריב"ש, ודוק בכ"ז היטב:

הלכה כד

וצריך לבדוק כן אחר השחיטה כו' שאם לא בדק ובדק באחרונה ונמצאת סכין פגומה הרי הכל ספק נבלות ואפילו הראשונה.

בגמרא רב כהנא מצריך בדיקותא בין כל חדא וחדא, כמאן כרב הונא ולמיפסל קמייתא, לא כרב חסדא ולאכשורי בתרייתא ועיין פרש"י ואינו מובן, אבל מדברי רבינו נראה דגריס איפכא כמאן כרב הונא ולאכשורי קמייתא, פירוש, דאם לא בדק בינתים וימצא הסכין פגומה הלא יפסלו כל השחיטות למפרע אף קמייתא דחיישינן שמא בעור נפגמה, ולכן הצריך בדיקותא וכי ימצא לסוף פגום יפסול רק האחרונות שלאחר הבדיקה ומכשיר קמייתא שלא יתנבלו מספק למפרע בחנם, ודחי לא לעולם כרב חסדא ולר"ח הראשונות כשרין לעולם אף בלא בדיקה בינתים ואף האחרונה תהא כשירה דאימור בעצם מפרקת האחרונה איפגום, רק דהוי מצריך בדיקה למיפסל בתרייתא, פירוש שאם ימצא הסכין פגום וישחוט אחר זה הלא תהא פסולה, וכי לא יבדוק וימצא פגום לבסוף הלא תלינן במפרקת האחרונה ולכתחלה חייש רב כהנא שמא איפגום בעצם מפרקת ראשונה, אבל בדיעבד שכבר שחט מכשירין אף האחרונה שמא בעצם בתרייתא איפגום, ופריך אי הכי דהוה משום שחיטת השניה הוי בדיקה דקודם שחיטה תבעי נמי בדיקת חכם כו'. ומצאנו סוגיא כזו בריש נדה (דף ו') אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה כו' אלא לתקן שירים שבפניה ויעוין רש"י שם שאם תראה דם בערב לא תטמא שיריים שבפניה כו' לשרוף שיריים שבפניה שאם תמצא טמאה תשרוף אותן שבפניה וזהו ממש כסוגיין, ועיין חידושי הרשב"א, וז"ב לדעתי:

פרק ב

הלכה ב

[**כבשר**] (**כמו בבשר**) **בחלב כו'**.

פירוש שנאסר בישולו ונאסר אכילתו, כן כאן שחיטתו ואכילתו:

הלכה ג

ודברים אלו כולן דברי קבלה הן כו' וכל השוחט חולין כו' מכין אותו מכת מרדות.

מזה מוכח דסבר רבינו דאיסור חולין שנשחטו בעזרה באכילה הוי רק מדבריהם. אולם ממה שכללו רבינו בפ"א מהלכות מא"ס עם בשר בחלב מוכח דהוי ד"ת, רק הואיל ואינו מפורש בתורה רק מן המדות הוי מדבריהם. ובפירוש המשנה בקדושין כתב דילפינן איסור הנאה מקרא דאותו כו' וא"א משליך לכלב כל איסורים שבתורה. ובריש פרק כל שעה אמר לר' אבהו דיליף לאיסור הנאה כל האיסורים מקרא דאותו, אליבא דר"מ דהיתר הנאה דנבילה לדברים ככתבן אתי, דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, ופרש"י דהא דאסירי בהנאה לאו דבר תורה, אבל באכילה אסורה מקרא דכי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת כו' מה שאתה זובח בקרוב מקום א"א אוכל. והקשו רבנן בתוספות משמועה דנזיר (דף כ"ט) בסוגיא דמדיר איש את בנו בנזיר דלריש לקיש דסבר כדי לחנכו במצות פריך הא מייתי חולין בעזרה וקא משני חולין בעזרה לאו דאורייתא, וא"כ אי לאיסור אכילה הוי דבר תורה אכתי תיקשי איך נאכל דהתם משמע שנאכל. ונראה לתרץ, דהנה ר"י ור"ל פליגי אם חצי שיעור מותר מה"ת ור"ל סובר דמותר, וא"כ מאי פריך הא אכיל חולין בעזרה נימא דיאכל פחות מכשיעור דמותר לדידיה דבר תורה ואך מדבריהם אסור והתירו כדי לחנכו במצות, אך בירושלמי פ"ו דתרומות אמר מודה ר"ל באיסורי הנאה דחצי שיעור אסור מה"ת א"כ אם חולין שנשחטו בעזרה יהיו אסורים בהנאה מד"ת א"כ פחות מכשיעור אסור, לכן אמר דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא באיסור הנאה שלהן והוי כמו כל איסורי אכילה דבר תורה דמותרים לר"ל מה"ת פחות מכשיעור, ולכן אמר רשב"ל כדי לחנכו במצות ויאכל הכהן פחות מכשיעור ואזיל לטעמיה כמוש"כ וא"ש קושית תוספות:

אך א"כ יקשה מאי פריך והא כי מיטמא מייתי ציפרים ואכיל כהן מליקה ומשני קסבר אין שחיטה לעוף מה"ת, לימא דאכיל פחות מכשיעור, ואולי משום דאכתי יקשה הא מכניס נבילה למקדש ומכניס אב הטומאה למקדש חייב כרת, ודחוק. לכן נראה דמנא ידע דנאכל דילמא מייתי חטאת העוף ואינו נאכל וכמו שאמרו פרק שני נזירים דמביא קרבן חטאת העוף בספק בנזירות ויעו"ש דאינו נאכל. ונראה משום דנתבונן, דאם נטמאו החלב והאימורים או יצאו, אמר בפרק כיצד צולין דאינו זורק הדם ואמר התם דבמנחות ג"כ הדין כך דאם אין שירים אין קומץ ויליף מזבחים דכתיבי קראי ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל א"כ כש"כ עופות יליף ג"כ מזבחים, וא"כ בבא על הספק צ"ל אמאי מייתי הא אין השירים ראוים לאכילה ואיך זורק הדם, וצ"ל כיון דאינו רק מספק וממנ"פ או

דאינו חייב כלל וחולין גמור הוי, או דחייב ושפיר נאכל ואם יתודע אליו אחר הזריקה שחייב הרי ראוי להיות נאכל מה"ת ועיין כריתות (דף כ"ו) לכן הוי ראוי לאכילה דבר תורה ושפיר בא על הספק:

ובזה יתפרש דברי הגמרא בכריתות (דף כ"ו) אי מעיקרא כו' אי לבסוף קא מנטר לה, דפירושו, דאם לא ישמרנה כהן הואיל ואינה נאכלת ויהיה נפסל בהיסח הדעת ותו אף על הצד שילדה הלא אין כאן בשר, וכמו דאמר בפרק כל שעה (דף ל"ד) ע"ב, אם נאמר היסח הדעת פסול הגוף אף בדיעבד לא הורצה ואף אם פסול טומאה הוי לא יזרוק לכתחלה ואין כאן דם ולכן ע"כ קא מנטר לה, ולא דמי לתרומה תלויה שאין דעתו להשאל עליה דאמר בירושלמי תרומות פ"ח דטמאה היא, וכאן כי נודע לה שילדה משנמלקה עד שלא הוזה דמה אמר דתקבר והא קא מינטר לה טרם שהזה דמה. דאי לא כן אינו רשאי להזות דמה כיון שאין כאן בשר ופשוט, וניחזי היכי דעל צד הודאי אינו ראוי להיות נאכל דבר תורה, ודאי דאינו מזה מדמן על המזבח, וכיון דכאן אינו ראוי להיות נאכל בכשיעור, תו אינו ראוי להזיית דם ע"ג המזבח, ורבנן תקנו באופן דבגדול בכה"ג הוי מצוה, והכא נהי דבגדול הוה נאכל דקרבן גמור הוי, מכל מקום בכה"ג דאינו נאכל לא הוה כלל ראוי להזיית הדם ע"ג המזבח ואינו קרבן כלל וא"כ אין זה חינוך מצות, כן נ"ל:

ובזה א"ש מש"כ התוספות בריש פ"ב דחולין לרבי דסבר יש שחיטה לעוף מה"ת ואיך סבר לחנכו במצות דיקשה הא אכיל כהן מליקה, ותירצו דסבר דמביא חטאת העוף ואינו נאכל, ולפ"ז יקשה מאין פסיקא לתלמודא דלרשב"ל נאכל וצ"ל כמו שבארנו, ולפ"ז רבי יסבור באינו ראוי לאכילה דדם אעפ"י שאין בשר כר' אליעזר וכמו דאמר רבי יוסי דבאבוד ושרוף בדיעבד כשירה כר"א יעוין בפרק כיצד צולין דף ע"ח, והגמרא אזיל אליבא דר' יהושע דסבר אם אין בשר אין דם וכמוש"ב ודוק:

והנה משמועה דפרק מרובה דף ע"ב מוכרח כרש"י, דאמר לימא דסבר ר' יוחנן חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כו', וזה תמוה, דא"כ אמאי פוטר ר' שמעון משום דהוי שחיטה שאינה ראויה, כיון דמן התורה חזיא לאכילה הוי שחיטה ראויה וכדפריך הגמרא שם אלא למ"ד מעשה שבת דרבנן אמאי פטרי רבנן וכבר תמהו בתוס' שם, ולפירוש רש"י דרק איסור הנאה לאו דאורייתא, אבל איסור אכילה הוי דבר תורה ולכך הוי שחיטה שאינה ראויה כמו שוחט ונמצאת טריפה, אבל איסור הנייה לאו דאורייתא וכי שחיט דמריה קא טבח דברשותיה דמריה קאי ופשוט:

אולם באמת כפי הנראה מרש"י פסחים דאיסור שחיטה דחולין בעזרה הוי דבר תורה,

וכן מוכח לכל מעיין בקדושין, דליכא למימר דחולין בעזרה יאסר באכילה ולא בשחיטה, דמעיקרא נפ"ל איסור שחיטה ואח"כ איסור אכילה מקרא דכי ירחק וזבחת ואכלת וז"ב, [ומה שפרש"י בקדושין איסור שחיטתו ואיסור הנייתו לאו דאורייתא כוון לגמרי הוה"ד גם איסור אכילה ודלא כמו שפירש בפסחים, ופירש לפי פשטיות השמועות עיין בזה והבן], א"כ עדיפא הוי לרבנן בתוספות להקשות דמאי משני בנזיר דר"ל סבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, דאכתי איך שוחטין ועבר על לאו הבא מכלל עשה, וכן פי' תוספות בנזיר ד"ה קסבר כו' לאו דאורייתא בין בהבאתו כו' ולמאי הקשו רק מאכילתו, וזה תמוה. ונראה דיש לפרש דהקטן בעצמו שוחט, ואי משום דשחיטת קטן אף שאחרים עומדים ע"ג ומזהירו פסולה בקדשים דהוי מתעסק ואי תימא הא מה"ת חולין הוא ושחיטתו כשירה, הא כבר פרשנו דצריך להיות באופן דבקרבן גדול הוי נאכל בכה"ג, זה לק"מ דרש"י לטעמיה אזיל דאם הביא הקטן קרבן מדרום לצפון ופירש דמטעם ששחיטת קדשי קדשים שצריך צפון עביד, כשר מה"ת, וכמו שפירש בדף י"ג בחולין קטן יש לו מעשה מה"ת, ואם נאמר הא אין מאכילין לקטן איסור בידים, כבר פירשו רבנן בתוספות דבכה"ג דאיכא חינוך מצוה בהאי מילתא גופא שרי יעוין תוספות פסחים פרק האשה דף פ"ח ד"ה שה לבית מ"מ ודוק, והכא נמי משום חינוך מצוה שרי, היינו אותו קטן הנדור בנזיר איהו גופיה שוחט כדי שיתחנך למצוה של נזירות, ולכך לא הקשו רבנן רק מאכילה דהכהן צריך לאכול ודוק:

ואין להכריע דרבינו סבור דאיסור חולין שנשחטו בעזרה הוי דבר תורה מהא דפריך על הך ברייתא דשוחט ונמצאת טריפה דר"ש מתיר בהנאה דמוכח דהוי דאורייתא, ופירש"י דאי רבנן וטעמא דאסירי משום דאתי למשרי אכילת קדשים בחוץ מ"ל ראויה מ"ל אינה ראויה הא אתי לאיתהנויי מקדשים פסולים, וכיון דרבינו פסק דמותר בהנאה בטריפה אלמא דהוי דאורייתא, זה לא מכרע דפירוש רש"י אינו מוכרח דטפי נראה דקאי על הא דא"ר אבא מודה ר"ש דשחיטתה מטהרתה מידי נבילה דמוקי לשוחט טריפה בעזרה הואיל דאר"ש דמותרת בהנאה ולא הוי שחיטה ליאסר בהנאה אלמא לאו שחיטה הוא כלל אימא מידי נבילה נמי לא מטהרה קמ"ל, אלמא דסובר ר"ש דחולין בעזרה הוי דבר תורה, דאם הוי דרבנן מאי תליא זה בזה דמותרת מאיסור של דבריהם לטהרת נבילה, ומה שסובר דאף של חיה אסור, פירושו כמו שפירשו תוספות דאשריפה קא מקשה דאא"ב דאורייתא גזר חיה אטו בהמה וטעון שריפה, אבל ממה שפוסק דשוחט חולין בעזרה פטור מלכסות מוכח דסובר דמה"ת אסור באכילה, אבל לא מכרע עדיין אם סובר איסורי הנאה שלהן הוי דבר תורה, אבל הך דפירוש המשנה בקדושין שהבאתי לעיל

מכרעא טובא ודוק ויעויין דברי רבינו הלכות גניבה פ"ב הלכה ח' יעוי"ש ויש להאריך ובמ"א יתבאר ב"ה:

הלכה ט

דעת רבינו ביאר היטב בכס"מ, והא דפריך בדף י"ב והא בעינן הולכה והובאה פירוש ולא דרסה, ואמר כגון שהלכה ובאה כדרכה, פירוש או באה, ולכן כתב רבינו לקמן הי"א ושחטה בהליכתה, וברור:

הלכה טז

ובמחשבה כזו שחט.

יתכן שכוון, דנהי דהוכיח סופו על תחילתו אין זה להחזיק האיש חשוד למפרע, דכל אדם אית ליה חזקת כשרות ומה דאיתרע איתרע טפי לא, רק שעל זו הפעולה אמרינן דכוון בתחלה, וזה מה דזרק לע"ז איגלאי דבשחיטתו כוון לזרוק דמה לע"ז, וכמו במתנה דצווח כי בא לידיה אמרינן הא דשתיק כי זכי ליה אחר לאו הודאה הוה ומעיקרא כוון שלא לקבלה. ולזה אמר במחשבה כזו לזרוק דמה לעו"ג שחט, אבל לומר ששחטה לע"ז זה הוי כמו על פעולה אחרת לחשבו חשוד למפרע ודוק. וכן נראה מדברי ספר האשכול סימן ג' והנחל אשכול שם לא ירד לכוונתו יעו"ש היטב ותבין:

הלכה יז

השוחט לשם קדשים כו' שחיטתו פסולה.

יתכן דכמו דאמרו אין שוחטין לתוך ימים ונהרות משום דמעשה השחיטה מוכיח דשחט למים או לצורה שתראה במים, כן אם יחזיר סימנים אחורי העורף וישחוט מוכיח דקדשים הוי ולשם קדשים קא שחיט ועביד כעין מליקה אע"ג דמליקה הוא רק בעצמו של כהן בלא סכין ומלק בסכין מטמא בבית הבליעה, בזה נאמר, דמשום ששוחט בחוץ עביד שנוי קצת, וכמו שוחט לשם פסח בשאר ימות השנה אמרינן דמקדישו לפסח ושחיט ליה בפסול בחוץ, כן המעשה מוכח שכעין מליקה בקדשים עביד וקדשים נינהו, ואם הם תורים ובני יונה דאית בהו מליקה בפנים נאמר דכעין מליקה דבפנים עביד, וזה נראה מוכרח מהא דבפ"ק דף י"ט אמרו בני ר"ח מצות מליקה מחזיר סימנים אחורי עורף ומולק, איכא דאמרי אף מחזיר ואיכא דאמרי מחזיר דוקא. ומסתברא כמ"ד אף מחזיר מדקתני השוחט מן העורף שחיטתו פסולה המולק מן העורף מליקתו כשירה ואי ס"ד מחזיר דוקא מאי איריא מולק אפילו שוחט נמי אלא ש"מ אף מחזיר, והלשון מסתברא תמוה, ולכן נראה ברור דאם מחזיר סימנים אחורי עורף בתורים ובני יונה הוי כשוחט קדשים ועביד בהו מעשה מליקה דהוי הכשרן בפנים והוי כשוחט לשם עולה

דפסול משום מראית עין אע"ג דקדשים עופות ליכא בהו רק מליקה בעצמו של כהן, אמרינן דזה השנוי עביד משום חוץ, שבחוץ עביד מעשה קדשים, אבל אין ה"נ דקדשים נינהו, ורק דדחיק לאוקמי מתניתין בתורים וב"י דוקא, דבעופות דעלמא לא נחית בהו קדושת הגוף, ומסתברא דבכל מה דהוי הכשר שחיטה קתני השוחט מן העורף שחיטתו פסולה, ובבהמות ג"כ קשה לומר כן, דכיון דלית בהו דין מליקה כלל אף בפנים ונאמר דהמעשה מוכיח דקדשים הוי ועביד בהו מעשה עוף בחוץ, זה לא יתכן, הגם דמצאנו דהיכי דשחט סימן אחד בחוץ בבהמה חייב [בדף כ"ט] משום דעשה בה מעשה חטאת עוף בחוץ לשיטת תוספות שם יעו"ש, וא"כ נוקמא השוחט מן העורף דוקא בתורים וב"י וזה לא מסתברא אבל תיובתא גמורה ליכא דאפשר דמיירי רק בהנך דמליקה איכא בהו, ומיהו להלכה אינו דדוקא לבני ר' חייא דכשר במליקה אם מחזיר סימנים אחורי העורף לדידהו אם יחזיר סימנים אחורי העורף וישחוט מיתחזי דעביד בהו מעשה מליקה דבפנים ולשם קדשים שחיט. אבל לפי מה דפסק רבינו דלא כבני רבי חייא ואם החזיר סימנים ומלק מליקתו פסולה, כאן דמחזיר סימנים ושחיט לאו מעשה קדשים הוי ושחיטתו כשירה, ולכן אמר ר' ינאי יקבלו הרובין את תשובתן כו' כשר בשחיטה פסול במליקה למעוטי מחזיר סימנים אחורי העורף, פירוש דאם החזיר סימנים אחורי העורף כשר בשחיטה והיינו מסתמא אף בתורים ובני יונה כיון דמצות מליקה פסולה בכה"ג א"כ לאו כעין קדשים נינהו וליכא משום מראית עין כלל וז"ב:

אך דא יצא לנו מבורר, דאם עביד מעשה בשחיטה דמוכיח דכעין קדשים נינהו הוי כשוחט לשם קדשים דפסולה, א"כ בשוחט לתוך ימים ונהרות אמאי בדיעבד שחיטתו כשירה דהמעשה מוכיח דהוי כשוחט לשם ימים ונהרות ולהוי שחיטתו פסולה, ודוקא בשוחט לשם ימים לרפואה פסק רבינו דפסולה משום מראית העין, אבל בשהמעשה מוכיח פסק דכשר ואפילו בשוחט לגומא פסק דבעי בדיקה אחריו הא אם נבדק השחיטה כשרה ובכל הני אף שחיטתו כשירה בדיעבד ואינו צריך בדיקה כמבואר בדבריו, ולכן אפשר משום דשם אם תפסול השחיטה יחזיקוהו לשוחט לשם ע"ז ולמין, חששו חכמים על לעז הבריות והכשירו לשחיטתו, וגדולה מזו מצאנו ביבמות כ"ה באם יש לה בנים לא תצא דלא יחזיקו אותן כממזרים, וזה נכון:

הלכה יט

שהרי המיר בו.

ר"ל ובתמורה גרע טפי דאפילו בטעות חלה עליו תמורה ולא בעי כוונת הלב ודוק:

הלכה כ

שעיקר הנזירות נדר מן הנדרים וכו'.

כוונתו דניחזי מדוע בחטאת נזיר אם שחטו לשם חטאת נזיר כשר נאמר אימור נדר בצינעא, ולכן מפרש רבינו דבאמת אינו נזיר שהרי לא החזיק עצמו לנזיר, רק דעולה בעצמותה היא מדברים הנדרים ונדבים, רק שליולדת היא חובה, ולכן בנזיר שעצם הנזירות בא בנדר וכל אדם יכול לקבל עליו נזירות, לכן לא נפיק זה מכלל כל הקרבנות עולות שהן נדרים ונדבים, אבל חטאת דבעצמותו אינו בא בנדר ונדבה רק חובה ואם הנזיר מביאו הוא לחובת נזירותו אשר קיבל בנדר על עצמו בזה לא נכנס בין הזבחים הנדרים ולא פסלוהו חכמים לשחיטתו, וזה כוונה נכונה, ודלא כבעל האשכול יעו"ש ודוק:

פרק ג

הלכה ד

וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחוט כמו מיעוט הסימנים בלבד כו':

מתוך דבריו נראה דמפרש, שהה כמיעוט סימנים, פירוש אם התחיל לשחוט הסימנים ושהה דגמירי שיעור שהיה כדי הגבהה והרבצה ושחיטה, הך שיעור שחיטה מי חשבינן כפי כל השחיטה כולה שצריך לשחוט, או רק כפי מה שצריך לשחוט הסימנים להשלים לרוב וזה כמיעוט סימנים שצריך עדיין לגמור להשחיטה של רוב שני הסימנים, ולפ"ז לא יהיה שיעור השהיה שוה, שאם שחט הרבה מן הרוב ושהה בזה שיעור השהיה מועטת מהיכא שהשהייה היה בתחלת השחיטה שחסר להשלים רק המיעוט להרוב, וע"ד זכר לדבר מצאנו בעיא בגמרא מגילה י"ח כדי לגמור את כולה מהיכא דקאי לסיפא או דילמא מרישא לסיפא כו', וכן מצאנו בירושלמי ברכות פ"ב הלכה א' אם ק"ש בלא ברכות כו' או אם שהיות מצטרפות, וזה כמעט כל הספיקות דגבי שחיטה אע"ג דזה ענין אחר מכל מקום בעי אם מקרי שחיטה חדא בכה"ג או לא, ונראה ברור דרבינו מפרש כן ודוק:

והנה הראב"ד בהשגות פירש כן בדברי רבינו, לכן השיג הלא אמרו במשנה אם שהה כדי שחיטה אחרת ומיעוט שחיטה לא נכנס בזה הספק, משום שפירש בדברי רב כפירש"י שפירש כשיעור שחיטת בהמה אחרת ולא תימא כדי שיגמור שחיטתו ותו לא, א"כ זה קמ"ל רב דלא משערין על הגמר וזה מהיכא דקאי לסיפא רק כשיעור שחיטת בהמה אחרת וכולה שחיטה דוקא. אמנם מפירוש המשנה לרבינו מוכח דמפרש

כדי שחיטת בהמה אחרת, כוונתו לצרף ההגבהה וההרבצה להשחיטה, ולא בבהמה זו שאינו חסר רק השחיטה לא ההגבהה וההרבצה יעו"ש היטב, ורב כוון לדברי ר"ח וריב"ח. והנה בספר תורת הבית והעיטור ראיתי דהוי גרסי במשנתנו כדי שחיטה אחרת, ובגמרא מאי כדי שחיטה אחרת אמר רב כדי שחיטת בהמה אחרת, ולפ"ז יתכן טפי פירוש רבינו במשנה, דכיון שישחוט אותה הצריכה להגביהה ולהרביצה ובפרט לפי הגירסא שגריס בתוה"ב דליתא שם רק עומדת להטיל, ותיבות איכא בינייהו נמחק שודאי דכו"ע סברי שיעור ההטלה, ודאי לזה כוונה המשנה, ורק דקשה לפירוש רבינו מסברא מדוע לא משערין על כל השחיטה, שתהא השהיה כשיעור שחיטת בהמה אחרת ומאי שנא דהגבהה והרבצה צריך משום דמשערין בבהמה אחרת שצריכה הרבצה ודוק. ולפ"ז לשיטת רבינו דמיעוט סימנים כשיעור שיגמור, ובהא נפסוק כרש"י דר' יוחנן לא בעי הרבצה רק שחיטה לחודא, שהיה כ"ש פסול מן הדין וזה טעם מנהגנו שהובא ברמ"א סי' כ"ג ס"ב ודוק:

הלכה יג

שחט שליש והגרים שליש וחזר ושחט שליש האחרון כשירה:

פסק רבינו כר' יהודה, וכן נראה דר' יוחנן לא פליג אמימרא דר"י רק בשחט ופגע בו נקב, דבודאי ר' אבא לא אזל אמר קמיה דר' אלעזר סיפא דמילתא דרב יהודא לחודא, ומדשבקי ר"א ור"י רישא דמילתא מכלל דלא פליגי, ונתבונן קצת בזה, דנראה ברור דאם לא שחט שליש השני טריפה לרב יהודה, וצריך מובן שכבר נפסק הגרגרת ברובו דהוי נבילה מחיים איך תוכשר בשחיטת שליש השני אחר כך דכבר הויא נבילה [ואף דלא דמי לפרכת הגמרא שם וכי מתה עומד ומולק דשם הא מטמאה מחיים כיון שנשבר המפרקת ורוב בשר עמו ועיין חידושי הרשב"א שם] ואין לומר ושט יוכיח דנקובת הושט נבילה מחיים ואפ"ה מהני שחיטה לרובו, וכן בבהמה כי שחיט הקנה קודם ושחיט אחר כך הושט, אע"ג דכבר נפסקה הגרגרת ברובה, זה אינו, דתמן הכשר שחיטה בכך וכללות כולם מענין השחיטה, אבל הכא השליש השני של הגרמה אינו מענין השחיטה ולא ממקום השחיטה דהא אם הגרים שליש ושחט שליש אינה כשירה ולא הוי כנפסק הגרגרת בחציו משום שאינו במקום השחיטה. ופוק חזי דרבנן בתוספות במימרא דר' זירא גבי שחט בסכין מלובנת, הוכיחו, דאם במקום שכבר נשחט בושט ניקב שם, טריפה כיון דאינו מהכשר שחיטה, והכא נמי כיון שההגרמה שליש אינה מהכשר שחיטה הלא הוי נבילה ואיך תהני השחיטה לאחר כך, וצריך לחלק דההגרמה שליש לא הוי מטריפה בלעדי ההצטרפות שחיטה של שליש הראשון לכן לא דמי להך שהעלו

רבנן בתוספות שאם ניקב כנגד מה שנשחט טריפה דשם הנקב בלבדו היה מטריפה, ובפרט לפמש"כ רבוותא בתראי דאם נפסק הגרגרת למעלה משפוי כובע אינו נבילה רק טריפה וסוף סוף מהני השחיטה לטהרה מידי נבילה, וכיון דמצטרפת שליש הראשון לשליש השני לטהרה מידי נבילה, א"כ אין לך לחשוב רק שליש השני לבדו שהגרים, ובו לא היה כדי להטריף ושוב כשירה לגמרי אף לאכילה, וזה ישר לומר כיון דשליש השני אינו מועיל בלא צירוף הראשון א"כ כי שחיט עוד שליש בתרא מצרפין שליש קמא לשליש שני, ובשליש שנגרם בלבדו אינו נטרף, וכדי שלא יהיה זה מוזר מצאנו גדולה מזו לרב אדא בר אהבה דסבר דהכשר שחיטה בעוף לא מהני רק בשחיטת ושט, ובשחיטת הושט לחודיה בלא קנה ג"כ סגי, ובכ"ז אם שחט קנה קודם ואחר כך ושט, בודאי כשירה אע"ג דכבר נפסק הגרגרת ואינו מטריפה אע"ג שאינו מצירוף השחיטה כלל ודוק. וברור לפ"ז דהך שליש דהגרמה צ"ל בלא דרסה וחלדה, וזה שכתב רבינו ואם דרס והחליד כו' בין בשליש אמצעי נבילה, כוונתו בשליש דהגרמה, וכמו לרב אדא ב"א אם שחט הקנה ע"י דרסה או חלדה ושחט אח"ז הושט ועיין ש"ך ודוק:

וכ"ז לפי מה שנראה מפשטיות דברי רבינו, דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוי נבילה מחיים, אולם לפי מה שהסבו הש"ך והפלתי כוונת רבינו דאזיל בשיטת רבוותא דלא הוי נבילה רק לאחר מיתה, וטעמא דנפסקה הגרגרת ברובו אינה נבילה רק דהגרגרת תו אין לו היתר שחיטה לשחוט אחר כך דמה תשחוט אחרי שכבר נפסקה הגרגרת וכי תמות אחר כך הויא נבילה תו ליכא תמיה על סברת רב יהודה דמועיל השחיטה בתר דנפסק הגרגרת בצירוף ההגרמה ברובו ודוק:

וראיתי להרב בפלתי שתמה על הנך דאמרי דנפסקה הגרגרת שלא במקום שחיטה היינו למעלה משפוי כובע אינו רק טריפה דא"כ איך אמר רב הונא בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש דכשירה דכי נפקא חיותיה בשחיטה הוא דנפקא, אלמא דנפקא חיותיה ולא דמי לתורבץ הושט דלא הוי רק טריפה [והפרמ"ג בשפתי דעת סימן כ' לא דק בדבריו במכ"ת שחילק בין נשחט לנפסק, ובאמת לא חילק רק בין תורבץ הושט למעלה משפוי כובע בקנה עיי"ש] ועיין מש"כ הפרמ"ג ואין טעם בדבריו, דסברת הפלתי נכונה, דכיון דאם לא נשחט הקנה למעלה משפוי כובע רק ע"י קוף, מועיל אח"כ שחיטה למטה משפוי כובע לטהרה מידי נבילה, שוב ליכא למימר דסגי בצירוף שחיטה הקודמת אם היה דרך שחיטה. אולם לכאורה גדולה מזו מצאנו דהוה בעי הגמרא לומר ריש פ' השוחט, דאע"ג דלענין שחיטה מחצה ע"מ הוי כרוב, מ"מ לענין טריפות לא נטרף עד שיהא רוב הניכר לעינים, וחזינא אע"ג דאם הוי נפסק חציו הוי מועיל שחיטה

אחר כך להתירו באכילה בכ"ז כי שחט חציו בלבד סגי וזה סתירה גדולה:

ואם כה נאמר א"ש קושיית רבינו אפרים בתוספות דאיך אמרה הגמרא בנזיר, דרבי סבר הא דמדיר איש את בנו בנזיר הוא כדי לחנכו במצות, דא"כ יקשה הא אכיל כהן מליקה והויא נבילה, וליכא למימר דסבר אין שחיטה לעוף מה"ת דהלא רבי סבר יש שחיטה לעוף מה"ת יעו"ש, ולפ"ז א"ש דמצינן לומר, דהך שינויא דגמרא דאמר דרבי סבר כדי לחנכו אזלא לפום הך שיטתא דרבא אליבא דרב דאע"ג דסבר אין טריפות רק ברוב הנראה לעינים, מ"מ לענין שחיטה סגי, וא"ש דמצי שחיט להו בחצי סימן היינו בחצי קנה ואח"כ מלק להו, דכיון דלא איתעביד בהו מעשה טריפה שפיר מהני מליקה, אע"ג דכשחוטין הן, פוק חזי להתורת חיים בפרק בהמה המקשה שהאריך בשיטת רש"י דאם לא היה יוצא דופן פסול היה בן פקועה כשר לקרבן א"ג דכבר כשחוט הוא לאכילה מ"מ שחיטתו לקרבן מהני ביה כיון דרהיט ואזיל, כש"כ הכא לענין מליקת דהויא עבודה כמו הזיה [גם משום מום ליכא דאין תמות בעופות וכדמוכח בפרק השוחט דף מ' דבכה"ג כשר בעוף עיי"ש], אך בכ"ז הוא מוזר מאד, דהוי שחיטה ולא הוי טריפה כלל, וברור דהכי קאמר שאני לענין טריפות דבעי רוב הנראה לעינים ומכש"כ דשחיטה לא הויא, וכי אמר רב מחצה ע"מ כרוב דוקא בושט או בבהמה ששוחט הושט, אבל בעוף שיוכשר בשחיטת חצי קנה לבד ודאי לא אמר כיון דאף טריפה אינו, וכן מצאתי להתבו"ש סימן כ"א ס"ק ד' שפירש כן:

אך אם נאמר כסברת הפר"ח דנפסקה הגרגרת ברובו שלא במקום שחיטה אינה רק טריפה, יתכן קצת ליישב קושיית רש"י מרב הונא אדידיה דאיהו פליג על רב יהודא ואמר בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש דכשירה, ולעיל אמר בהגרים שליש ושחט שני שלישים דברי הכל פסול, ולפ"ז יתכן קצת, דבאמת נפסק הגרגרת בחציו במקום שחיטה והשלים אח"כ כשירה לדברי הכל, וכי שהה במיעוט קמא דקנה פירש בדף למ"ד על הא דבעי שהה במיעוט סימנים דעל מיעוט קמא דקנה מיבעי ליה יעוין להתב"ש סימן כ"ג ס"ק ט' שהביא בשם הבה"ג ואתו כמה רבנן דפירשו כך, ודוגמא רחוקה למה שפירש הרשב"א בחידושיו לגיטין בפ"ק דאם אין עדי חתימה כלל כשירה לר"א דעדי מסירה כרתי וקרא דוכתב לה מתקיים בכתיבת התורף לחודא ואם חתומים בו עדים בעי שיהיו חתומים לשמה וכדין דגם המה מיחשבי בכלל וכתב לה יעו"ש, וכן כאן כי שחיט גם מיעוט קמא מיחשב בכלל שחיטה וגם בו הלכות שחיטה גמירי המה שהיה דרסה וחלדה, אע"ג דאם לא שחטו כלל הוי סגי בהשלמה אל הרוב, ולכך לעיל דמיירי בפלוגתא דהגרמה דרבנן ור' יוסי ב"ר יהודה דלמטה משפוי כובע דאם נפסק

הגרגרת ברובה שם הוי נבילה מחיים כמו בטבעת גופא הוי כמקום שחיטה גופיה ומקרי שחיטה לאיפסולי בהגרמה, אבל כאן בהך דפליג על רב יהודה מיירי אליבא דקיי"ל כר"ח בן אנטיגנוס דאין הגרמה אלא למעלה משפוי כובע, דשם הא הוה פסיקתה ברובו רק טריפה, ואינו דומה כלל להך דמקום שחיטה דכאן הוי נבילה ולמעלה משפוי כובע לא הוי רק טריפה, א"כ אין זה מסוג ההתיחסות של שחיטה והוי כמו נפסק שליש הראשון דמועיל אחר כך שחיטה [ובכוונת רש"י לא יתכן לפרש כן כדמוכח מפסקו בדף ל' עיין שם] אולם ראית הפלתי דלא הוה טריפה לחודא מהא דמועיל לרב הונא הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש עצומה כמו שכתבתי:

אמנם מדיוק לשון הזהב של רבינו לקמן הלכה י"ט נראה דדוקא במקום הראוי לשחיטה אם נפסק הגרגרת הוי נבילה מחיים [לענין איסור אכילה כמו שפרשו רבנן בתראי בדבריו] אבל למעלה משפוי כובע לא הוי נבילה מחיים, רק דאין לה תו היתר בשחיטה אחר כך אף לטהרה מידי נבילה ולכך לא חשיב נפסק הקנה שלא במקום שחיטה במנין טריפות כמו דמונה בתורבץ הוושט משום דתורבץ הושט מהני לטהרו אח"כ מידי נבילה כי שחיט ליה בושט אחר כך, משא"כ בגרגרת, ולהכי מהני לרב הונא אם הגרים שליש ושחט שליש, כיון דחשיב למעלה משפוי כובע דאם שחיט ליה אח"כ לא מהני שחיטה שפיר חשיב לאיצטרופי לשיעור שחיטה ולכן א"ש הא דאמר רב יהודא בהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש דהוי טריפה, היינו דמחיים הוי רק טריפה ועיין לח"מ, ומיושב הקושיא של רש"י באופן שכתבתי לעיל דכיון דלא דמי למקום שחיטה בענין נבילה, דבמקום שחיטה הוי נבילה מחיים אם נפסק ברובו, ולמעלה משפוי כובע לא הוי נבילה מחיים, תו לא מתיחסי אהדדי לפסול בשליש דהגרמה והוי כמו נפסק חצי הגרגרת דמהני השלמה, וע"ז לא גמירי הגרמה לפסול לרב הונא דפליג על רב יהודה, ועל דרך הא דאמרו ריש זבחים, דמינה מחריב בה דלא דמינה לא מחריב בה ודוק היטב:

ועל פי הדברים האלה שבארנו, א"ש הא דאמר בריש אלו טריפות בתורא דאתחיל ביה שחיטה בתורבץ הושט וגמר בוושט, דאמר רמינא עליה חומרא דרב וחומרא דשמואל כו' אי שמואל הא אמר ברובו כרב דאמר במשהו, וקשה טובא הא כולהו כשמואל דהוא אמר בפ"ק דף כ' דהגרים שליש ושחט שני שליש פסולה, והכא הא הגרים בתורבץ הושט וגמר בושט והוי שחיטה פסולה, וכבר עמדו ע"ז רבנן בתוספות, ולפ"ז א"ש, דכיון דאינו מתיחס כלל למקום שחיטה דתורבץ הושט ברובו וושט במשהו, א"כ עדיפא טפי מהך דפרישית לרב הונא למעלה משפוי כובע ולא גמירי ביה הגרמה כלל ודוק. ועפ"י

הדברים שבארנו בתחלת דברינו לק"מ, דבפסוקת הגרגרת דבמקום שחיטה ברובו הוי נבילה או טריפה, ועד דשחיט רובו לא מתעבדא כלל מעשה טריפה, ולכך כי הגרים שליש כי שחט שליש בתר כן, הא כבר נעשה מעשה טריפה או נבילה ולא נשחטה רובה במקום שחיטה, ואם שוחט עוד שליש בתר דמתעביד מעשה טריפה או נבילה, הלא אין זה דרך שחיטה בהגרגרת אבל כאן בושט אם שוחט הושט הלא כי נקיב הוי נבילה או טריפה מחיים, ואם יגמור לשחוט עד רובו הוא דרך שחיטה, כן גם הכא כי הגרים בתורבץ הושט דהוי ברובו, ואימת נעשה נבילה או טריפה מחיים כי גמיר במקום שחיטה עד רובו ותו תאמר דכי שחיט ביה אחר כך עוד שליש פסולה, דכיון דהגיע לרוב נעשה נבילה או טריפה הלא זה בכל שחיטת הושט דרך שחיטתו כי נקיב הוי נבילה או טריפה מחיים ואפ"ה כי גמיר אח"כ הוי דרך שחיטה בכך, בינה זאת כי הוא ישר מאוד לומר כן בסברת שמואל ור"ה משמיה דר' יוסי. אולם לדידן דקיי"ל הגרים שליש ושחט שני שליש דכשירה צ"ל הסבר הדברים כמו שפרשנו לעיל ודוק בכ"ז:

ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי ה"ז פסולה.

נראה פירושו, שאם שחט שליש והגרים שליש וחזר ושחט שליש דכשירה, אם היה דרסה או חלדה בין בשליש הראשון הנשחט שאז לא נשחט רובא כדין ובין שאם ההגרמה היה על ידי דרסה וחלדה שזה שליש האמצעי שהיה ע"י ההגרמה אז היא נבילה, דדוקא הגרמה שהיה שחיטה כדין, רק שאינו במקום שחיטה בזה יוכשר מהלכה אבל מכל מקום בעי להיות דרך שחיטה, הא בל"ז כי נפקא חיותא לא דרך שחיטה נפיק, ופוק חזי לרב אדא ב"א דסבר דבעוף צריך לשחוט דוקא ושט ולא קנה וכי שחיט קנה לחודא לא מכשר וא"כ הקנה אינו מועיל להשחיטה כלל, ודא פסיקא לן דלרב אדא ב"א מיתכשר אם שחיט קנה קודם ואח"כ ושט, דאל"כ מצאנו מה דבבהמה כשר ובעוף נבילה וזה לא יתכן, וע"כ דדרך שחיטה אכשר רחמנא בצואר והם הסימנים:

ובזה פירשתי בילדותי לחזקיה דסבר (דף קכא) דמפרכסת יצאתה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה ואינה לאיברים וא"כ אינו חייב על אבר מן החי ואיך יפרש המשנה דריש טהרות בעוף טמא דקאמר אין שחיטתו מטהרתו וע"כ לבן נח משום אבר מן החי במפרכסת וכדמפרש בפרק גיד הנשה דף ק"ב ובזה כבר הרגישו המחברים ואמרתי דחזקיה יסבור כרב אדא בר אהבה דושט ולא קנה בעוף ואפילו כן אם שחיט קנה קודם ואחר זה הושט דהויא דרך שחיטה כשר, ובקנה הא ריאה כמאן דמנחא בדיקולא, והויא ריאה אבר מן החי, רק בטהור שרי משום מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור, אבל בעוף טמא דלישראל אסור ולאו שחיטה הוי לכן גם ב"נ נהרג (בזמן הבית) אם

אוכל הריאה דהויא אבר מן החי. [ובזה יש לפרש מה דאמר רבא על הא דנבדקיה לקנה ונשחוט כו' חכים ברי בטריפות כר"י, דלפי מה דקיי"ל דלא כרב אדא ב"א תו לית הלכה כחזקיה רק כר' יוחנן דמפרכסת ישנה לאיברים ודוק], ונתבונן, אטו לרב אדא ב"א אם ידרוס או יחלוד בקנה האם לא תהא נבילה לכן לדידן בהגרמה אע"ג דלא מצטרף להשחיטה דצריך רובא במקום שחיטה בלעדו, בכ"ז אם היה ע"י דרסה או חלדה נבילה דכבר נפסק רוב קנה שלא בדרך שחיטה ודוק:

הלכה יט

בהמה שניטל ירך וכו'.

חשיב רבינו כל הנבילות, ולא חשיב נעקרה צלע מכאן וצלע מכאן דנבילה. ונראה דמפרש דגיסטרא בלשון מושאל קאמר, אבל לא דנבילה הויא, וכן ראיתי בחידושי הרשב"א שמצדד כן והוא דעת רבינו ולכן אמר היינו ריתחיה, אבל לא דתהא עליה דין גיסטרא, אולם דא פסיקא אף לרבנן דתוספות דכל מקום דנעקר צלע וחצי חוליא כשר כמו בצלעות שאין בהם מוח. הוה"ד דאם נעקרו צלע מכאן וצלע מכאן עם חצי חוליא לא הוי נבילה, ומה שכתבו בתוספות דף ל"ב תוד"ה ולחשוב דמשכחת גיסטרא דנבילה אפילו חוט השדרה קיים כגון נעקרה צלע מכאן וצלע מכאן כו' אע"ג דמרבינן מזה הכלל כל שאין כמוה חיה נעקרה צלע וחצי חוליא זה לא מפורש במשנה רק שמעתתא דאמוראי, והא דאמרו בסוף הדיבור וא"ת אמאי פריך וליחשוב דר"א והא בהמה שנחתכו רגליה אתי בזה הכלל וא"כ שפיר שמעינן מיניה ניטל הירך כו' זה לאו מידי דהא חשיב בהמה שנחתכו בפירוש במשנה דפרק בהמה המקשה דטריפה, א"כ נכלל בכל שאין כמוה חיה ולכן השמיט הך דנטלה ירך וחלל שלה וכו' ופשוט:

או שנפסק רוב הקנה או שניקב הוושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבילה מחיים ואין השחיטה מועלת בה:

כבר הקשו האחרונים מסוגיא דפרק השוחט דף ל"ב דפריך ולחשוב נמי דחזקיה כו' כי קתני נבילה דלא מטמאה מחיים אבל נבילה דמטמאה מחיים לא קתני. הרי פשוט דנקובת הושט אינה מטמאה מחיים, וכבר פירשו דנפקא מינה בין טומאה לאיסור אכילה, דלטומאה דוקא שתמות דוכי ימות כו' כתיבא והאריך בזה הרבה בתבואות שור סימן ל"ג. והנלע"ד ראיה לשיטת רבינו מריש פרק אלו טריפות דקא חשיב מנין י"ח טריפות, ופריך והאיכא שב שמעתתא, ומשני נקובי תמניא הוי חשבינהו בחד א"ה פסוקי נמי תרי הוי חשבינהו בחד בציר להו חדא, ועוד דרב עוירא משמיה דרבא נמי נקובה היא עיי"ש, וקשה טובא מאי מדמה פסוקי נפסק החוט ונפסק הגרגרת, נפסק

החוט הוי טריפה, ונפסק הגרגרת הוי נבילה בתר שחיטה דלא מהני שחיטה לטהרה מידי נבילה משא"כ נקובי כולהו הוי טריפה, ומכאן ראיה לפסק רבינו דנקובת הושט נבילה וגם בה לא מהני שחיטה לטהרה מידי נבילה ואפ"ה חשיב להו כחדא. וזה ראיה מוכרחת דלא כמו שהוכיחו האחרונים מהתוספתא ומרבנן בתוס' קדושין דף נ"ז דאינה רק טריפה בתר שחיטה דלא פסקה חיותא מהך סימן:

אולם קשה מאי פריך ועוד דרב עוירא משמיה דרבא נמי נקובה הוי, לימא דלא חשיב להך דרב עוירא משום דנקובי כחדא הוי וקא חשיב לנקובי תרי וזהו נקובת הושט דלא מהני בה שחיטה לטהרה מידי נבילה, והני נקובי דלא הוי רק טריפה לאחר שחיטה, וכן פסוקת הגרגרת משום דהוי נבילה בתר שחיטה, א"כ הוי י"ח טריפות, אמנם א"ש, דכאן קאי לתנא דבי רי"ש דאמר י"ח טריפות נאמרו למשה מסיני ומפרש הגמרא אליביה דידיה דסבר דטריפה חיה דדריש בין החיה אשר לא תאכל על טריפות וחיה מיקרו, ואם הוי סבר דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת הוי נבילה, איך קרי לה חיה כיון דלענין איסור אכילה רכיב עליה איסור נבילה ודאי דאינה חיה, וע"כ דסבר ר' ישמעאל דלא הוי נבילה רק טריפה, א"כ תו קמה קושיית הגמרא לדוכתה דבציר להו חדא, ואין ה"נ למאי דמסיק הגמרא אלא הני תרי דאפקת לא תיפוק א"כ אפשר דסבר דנבילה הוי ואינה חיה ולא חשיב כלל פסוקת הגרגרת ונקובת הושט דאינם בכלל החיה אשר לא תאכל ודוק, וכ"ז לפסק רבינו דהוי נבילה מחיים לענין איסור אכילה, הא לפי מה שפירשו רבנן דמחיים לא הוי רק טריפה רק דאין השחיטה מטהרתן מידי נבילה דלית לה סימנים שיתירוה א"כ מחיים הוה כמו כל טריפה דעלמא דאם טריפה חיה היא ג"כ חיה וקמה קושייתי לדוכתה, וזה ראיה לפסק רבינו:

ואין להקשות מהך דפרק המפלת דאמר רבא ושטו נקוב אמו טמאה לידה, דע"כ משום דסבר טריפה חיה וכמו שפירשו רש"י ותוספות, ומוכח דנקובת הושט למ"ד טריפה חיה גם היא חיה, ושיטתם מוכרח מדאמר שם המפלת גוף אטום רבי אומר כדי שינטל מן החי וימות וכמה כו' ר' זכאי אומר עד הארכובה ר' ינאי אומר עד לנקביו ר' יוחנן אומר כו' עד מקום טבורו בין ר' זכאי לר' ינאי איכא בינייהו טריפה חיה מ"ס טריפה חיה ומ"ס אינה חיה כו' א"כ בושט נקוב למ"ד טריפה חיה גם היא חיה וזה דלא כמו שבארנו לשיטת רבינו דלכו"ע אינה חיה, דבאמת לשיטת רבינו מוכרח שם דלא כחכמי צרפת, שהרי הוא סובר טריפה אינה חיה ואפ"ה סובר דושטו אטום דוקא אמו טהורה וושטו נקוב לא הזכיר שיהא טהור [עיין פ"י מהלכות איסורי ביאה], אמנם שיטת רש"י שם שפירש על הך דאמר בין ר' ינאי לרבי יוחנן איכא בינייהו דר"א דאמר ניטל ירך

וחלל שלה נבילה ופירוש דר' יוחנן לית ליה דר"א והוי רק טריפה וקא סבר טריפה חיה, זה מוזר מאד, דיהיה פלוגתא רחוקה דלר' אלעזר מטמאה מחיים ולמר רק טריפה וחיה, לזה נכון לפרש דר' ינאי סבר טריפה חיה, וא"כ ליכא לפרש דרבי דאמר כדי שינטל מן החי וימות קאי על עד הארכובה דכיון דחי ודאי דמטמא לידה, ולכן מפרש עד נקוביו, ור' יוחנן סבר דעד נקוביו נבילה הוי אבל אינה מטמאה מחיים, ופירוש דאין חייבין עליו משום אבר מן החי, ולשיטת רבינו לוקין גם משום אכילת נבילה, אבל לטמא מחיים לא מטמאה, וסבר תו דאין זה בכלל וימות דאמר רבי, דכוונת רבי הוא שימות תיכף ולא יהיה ראוי לברית ח' וכמו דיליף בברייתא שם כ"ד מוביום השמיני ימול וז"ב, ומתבאר כן מפרק קמא דתמורה, ושם אמר ר"ח מודה ר"י בדבר שעושה אותה טריפה רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה ורב ששת אמר בדבר שהיא מתה, מאי איכא בין רבא לרב ששת א"ב דר"א כו' רבא סבר לה כר' אלעזר רב ששת לא סבר לה כר"א, וע"כ דהפירוש דלא סבר כר' אלעזר דתהא מטמאה מחיים רק לאחר מיתה וא"כ אינה מתה ממש רק נבילה הוי וסבר בכה"ג דאין הנשמה תלויה בה מקרי וזה נכון, ולכן אמר בדבר שהיא מתה ולא כרבא דאמר בדבר שעושה אותה נבילה, משום דאיכא הך דר"א דנטולה הוי נבילה ולא מתה, כן הפירוש הכא דסבר דאינה מטמאה מחיים ולכך אינו בכלל שימות משום דסבר דוקא בכה"ג שהוא מת תיכף, וא"כ א"ש דאף ע"ג דניקב הושט נבילה כיון דאינה מטמאה מחיים מטמאה אמו טומאת לידה ודוק. אולם שיטת רבינו בהלכות א"ב עדיין צ"ע דהוא פסק כר' יוחנן עד טבורו אע"ג דפסק דניטל הירך וחלל שלה מטמאה מחיים:

ובזה א"ש מה דר"י משני הך רומיא דאלו טריפות כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה, ולא משני כרבא דאלו אסורות ויש מהן נבילות ויש מהן טריפות, דלדידיה לפי מה שבארנו יקשה לחשוב נמי הך דר"א דניטל הירך וחלל שלה ניכר, ואין לומר משום דמטמאה מחיים דהא סבר דאינה מטמאה מחיים בפרק המפלת ודוק ועיין שו"ת חכ"צ סימן ע"ז וחידושי הרשב"א לנדה ושאלתות פרשת אמור ואכמ"ל:

והנה בעיקר הך מילתא דנקובת הושט, נראה לי סעד דלא כהפוסקים האחרונים דהוי רק טריפה, מהך דפרק אלו טריפות (דף מ"ג) דפריך על עולא דמתיר בישב לה קוץ בושט, ומ"ש מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה התם איתיליד לה ריעותא בסכין, ומאי פריך הא התם עיקר טעמא משום דהעמד בהמה על חזקתה ואימור לא נשחטה, משא"כ כאן דישב קוץ בושט, דאם ניקב הושט ג"כ שחיטה מתירתו, וליכא חזקה דאינה זבוחה, ומאי משני סכין איתרעי דזה אדרבא טעמא דמתיר תמן משום דבהמה לא איתרעי רק

סכין, ולכן מסתברא כפסק רבינו וכפרש"י תמן בפרק השוחט, ויש מהן נבילות כגון נקובת הושט ופסוקת הגרגרת כו' וכיון דאין שחיטתו מטהרתו פריך שפיר דגם כאן איכא למימר העמד בהמה על חזקתה שלא נשחטה, ומשני, דזה לא שייך לומר דמשום חזקה נוקי לה שלא נשחטה ונעשה מעשה שניקב הושט [וכמוש"כ האחרונים] רק תמן סכין איתרעי, א"כ הפגימה נעשה רק שאין יודעין זמן הוייתו, ומשום חזקה שלא נשחטה אמרינן דהפגימה נעשה בעור קודם השחיטה וזה ישר. ויעוין בשו"ת הר"ם לובלין סימן פ"ח שצווח על גדול אחד, בבדיקת הוושטין שהביא מהך דכתבו תוספות בפחות מל' יום לחוש לנפל לפי שהוא מיעוט המצוי, וצווח ע"ז דהכא איכא חזקה להיתר דנשחטה בחזקת היתר כו'. ודבריו נפלאו דהא ושט דנקובתו הוי נבילה א"כ בחזקת אינה זבוחה קאי, וצ"ל דסברתו דזה הוי כמעשה שתנקב הושט ע"י הלעטה ולא שייך חזקה ע"ז ויעוין שם סימן כ"א ואכמ"ל ודוק:

פרק ד

הלכה א

ישראל שאינו יודע כו' והרי זו קרובה לספק נבילה כו'.

פירוש ולא מטמאה אפילו מספק רק לאסור באכילה גזרו כמו דאמרו אסור לאכול משחיטתו, ולכן דייק רבינו קרובה לספק וכו' ודוק:

הלכה יג

התחיל העו"ג לשחוט כו' ישנה לשחיטתו מתחלה ועד סוף.

רש"י סובר דמוזבחת איתמעיט כל מי דלא הוי בר זביחה, ולכך הוי כנקובת הקוץ וכי שחיט עו"ג מיעוט ושט נעשה נבילה דהוי כמו דנקיב קוץ ולא מצטרף אל השחיטה, אולם רבינו לטעמו דסבר דמוזבחת לא איתמעיט רק היכי דלאו מכח אדם כמוש"כ בפרק י"ב עד שיהיה הזובח אדם, ובעו"ג אסור משום דכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו, וא"כ היכי דשחט מיעוט סימנים אם אין לשחיטה אלא לבסוף לא מקריא זבחו ולא הוי אסור, אם לא משום דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, וז"ב, ועיין ספר האשכול סימן י"א בזה ודוק:

הלכה טז

אלו הצדוקים והבייתוסין כו' שחיטתן אסורה.

בכותים לא זכר רבינו דעשאום כעו"ג גמורים ואף להקל לפי שיטת רבינו בפירוש המשנה בפרק דם הנדה שאם הכותי עצמו מת לא יטמא באוהל לפי שהן נכרים יעו"ש,

לכן אחרי שחיטתן אין משום אותו וא"ב, ועיין בש"ך יו"ד סימן קנ"ט ס"ק ה' שהעלה ג"כ דאף להקל הוי כעו"ג גמור. ובגמרא, ר"ג ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה, ומפרש הגמרא משום שדמות יונה מצאו להן כו' ור"מ חייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא ור"ג וב"ד כר"מ סבירא להו, וההכרח מזה דר"ג זה הוא האחרון בנו של ר' יהודה נשיאה, אבל רבנן בתוספות תמהו ע"ז דר"מ יגזור על יין שלהם היינו סתם יינם דהוא מדרבנן ולא יגזור על שחיטה דהוא איסור דאורייתא יעו"ש. ונראה ע"פ מה ששנינו בירושלמי פ"ג דדמאי ומייתי לה בשילהי פ"ק דכתובות, לא כן תני סרקית שהיא מסתפקת יום אחד מן האיסור נעשה אותו יום הוכיח לכל הימים [ואסור לקנות או לאכול מה שקנו ממנה כל הימים], ומשני סרקית אפשר לה שלא להסתפק וכאן אני אומר לא הוחזק ע"ה להיות טוחן שם באותו היום, פירוש, דבסרקית אם תתיר לאכול מה שקנו ממנה הלא יפול הספק על כל יום ויום, ומחמת הספק שנסתפקנו ויש רוב ימים של היתר הלא תתיר מה שקנו ממנה כל הימים, ונמצא כי תתיר גם את מה שנמכר ביום שהיתה מסתפקת מן האיסור כמו שפרשתי לעיל בהלכות מאכלות אסורות פ"ח הי"א עיי"ש כל לשון הירושלמי, וכיון שכן לק"מ, דיין אם תתיר יין של כותי הלא יפול הספק גם על מיעוט העובדים ואז תאמר שיין [אשר הוא שלהם] זה הוא מהרוב שאינם עובדים ע"ז, ונמצאת שתתיר אם תלך אחרי הרוב גם יין של הרוב גם יין של המיעוט ונמצאים אנו מתירין סתם יינם של עו"ג לכן גזר על יינם, אבל בשחיטה הלא מי ראוי לשחוט דוקא מומחה ומוחזק שהוא מיעוטא דמיעוטא מאינשי דעלמא, א"כ אם תתיר שחיטת כותי ותאמר שהוא מן הרוב דאינם עובדים עו"ג אע"ג דהספק יפול גם על כל הכותים השוחטים ותתיר שחיט כולמו, בכ"ז לא תתיר שחיטת כותי העו"ג בודאי, שמי יורע אם במיעוט דמיעוטא השוחטים יהיה אחד מן המיעוט העובדים ע"ז בהר גרזים, לא כן גבי יין שזה הספק מהיין יפול על כל הכותים בין הרוב בין המיעוט העובדים ע"ז בכולם ותתיר יין הכותי העובד ע"ז בודאי, לכן לא גזרו רק על יין ולא על שחיטה עד שבאו ר"ג וב"ד וגזרו, והבן כי הוא ישר:

הלכה יז

כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נוחרין כו' ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים כו' אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוחר.

סברת רבינו נראה דלא פליגי ר' ישמעאל ורע"ק, דרע"ק סבר דבשר נחירה הותרה במדבר דפשטיה דקרא דכי ירחק ממך המקום וזבחת מוכח כן דדוקא אז צריך שחיטה

ואסור לנחור, אבל במדבר הותר נחירה, ור' ישמעאל מלמד לנו דפשטיה דקרא דכי ירחיב ד' אלהיך את גבולך כו' בכל אות נפשך תאכל בשר מורה לנו דהותרה בשר תאוה דמעיקרא היה אסור לאכול בשר, והמה שני קראי, קרא דכי ירחיב מורה להתיר בשר תאוה וקרא דכי ירחק מורה לאסור בשר נחירה, ויצא מזה שבשר נחירה היה מותר אבל שחוטה היה אסור אם לא שיביאנו לעזרה לשחוט, ולכן לא כתב רק שלמים בפרשה דשחוטי חוץ, משום דהרוצה לאכול בשר שחוטה היה מביאו לעזרה ושוחט שלמים שהן לבעלים, ולכן לא כתב עוף בפרשה רק שור וכשב ועז משום דעוף אינו קרב שלמים רק חטאת או עולה ולא אסרה רחמנא לאכול עופות במדבר כיון שאינו יכול לעשות מהן שלמים, וזה ברור:

ובזה א"ש מה דכתוב בקרא גבי כסוי אשר יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו כו' דמזה יליף ריש פרק השוחט דאין שחיטה לעוף מן התורה דבשפיכה סגי, ולרע"ק א"ש, כיון דהותרה בשר נחירה א"כ גם אם נחרו חיה או עוף הוי בעי כסוי ולזה כתיב ושפך את דמו, [ולכן גבי היתר אכילת בשר כתיב וזבחת מבקרך ומצאנך אף ע"ג דגם חיה ועוף בכלל שחיטה, כיון דלא נאסרו במדבר קודם רק מלאכול בשר בהמה שראוי להקריבה לשלמים במשכן בשחיטה, לכן בקרא זה שכתוב גם היתר לאכול בשר תאוה שחוטה לא נזכר רק הנך שנאסרו קודם וכמו שכתב זה בספר האשכול]:

אבל צריך ביאור דהגמרא אמר מעיקרא מ"ט איתסור משום דהוי מקרבי למשכן והיינו אף דלא מפרשינן טעמא דקראי, וכמו דלא נחתינן בטעמא מה דנאסר לר"ע בשר נחירה, דזה מצאנו מצות שנצטוו אחר כך כשיכנסו לארץ אבל להתיר איסור הקודם לא מצאנו, לכן כיון דקרא גופיה תלה בכי ירחיב את גבולך שמעינן דטעמא משום דהוי מקרבי למשכן היה רצון השם שיזונו משולחנו ולא יהיו להוטים אחר תאות גרונם, אבל כי ירחק המשכן ויהיה טורח גדול וכמעט שימנעו העם מלאכול בשר, התירה להם התורה בשר תאוה, אבל לפי מה שפירש רבינו קשה טובא טעמא, כיון דזה אינו מונע אותם מאכילת בשר בלא הכנה, שיכלו לנחור במחנה או חוץ למחנה ולאכול בשר בכל אות נפשם, מה הגדר שגדרה תורה כי הוי מקרבי למשכן שלא ישחטו בהמות חולין במחנה לאכילה בעוד שיוכלו לנחור ומה פרישות יש בדבר הזה יפלא:

אולם כאשר נתבונן מפורש הטעם בכתוב, וזה לשון המקרא, למען אשר יביאו בנ"י את זבחיהם אשר הם זובחים על פני השדה והביאום לה' כו' וזבחו זבחי שלמים כו' ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים וכו'. ובתורת כהנים, אשר הם זונים לרבות שאר עו"ג, ובויקרא רבה, ר' פנחס בשם ר' לוי משל לבן מלך שגס לבו עליו והיה

למד לאכול בשר נבילות וטריפות אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו יהיה גדור, כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר עו"ג במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים דכתיב ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים כו' אמר הקב"ה יהיו מקריבין לפני בכל עת באוה"מ והן נפרשין מעו"ג והן ניצולים, נמצא דאז היו ישראל מותרים בבשר נחירה, ואפילו כן הצריכה תורה שלא ישחוט בהמת חולין בחוץ רק יקדישנה לשלמים ויביאנה לפתח אוה"מ, משום דעבודת ע"ז שלהם היה בזביחה ולכן לא מחייב רק כעין פנים ועיין ירושלמי ריש ע"ז ובבלי (דף ה') אינהו דמחוסר אבר אית להו בתלתא יומא סגי דא"ר אלעזר מנין למחוסר אבר דפסול לב"נ, ופרש"י להקריב לגבוה ודומיא דקרבנות שנהגו אבותיהן לשמים הן נוהגין לע"ז שלהן, וא"כ כל שחיטתן לע"ז היה ע"י זביחה, ולכן קפדה רחמנא שלא ישחטו חוץ לשולחנם שלא יהיו להוטים אחרי ע"ז ולא יזבחו וכו', אבל לנחור חולין התירה התורה להן, רק כשבאו לארץ דנאסר להם בשר נחירה ואין להם בשר לאכול התירה תורה בשר תאוה, וזה עומק הדבר למעין:

ולפ"ז יתכן לומר דזה גופא טעמא דהתירה תורה בשר נחירה במדבר משום דאמרו בפרק הערל דישראל לא מהלי במדבר וכמו שכתוב בקרא ביהושע וכל העם הילודים במדבר לא מלו כו' א"כ כיון דאיתסרו לאכול קדשים דערל אסור לאכול בקדשים [ועיין בתוספות שם שהרגישו בזה יעו"ש שכתבו דרך אחר] שרינהו רחמנא לאכול בשר נחירה, וכיון דהנך שרו בנחירה תו גם כל ישראל הנימולים שרינהו רחמנא ע"י נחירה בסימנים, אבל מכי נכנסו לארץ הרי איתסרו בנחירה ואיתרחקו ממשכן ולא יהיו יכולים לאכול בשר לכן התירה תורה בשר תאוה וזה נכון:

וא"ש לפ"ז מה דאמר בגמרא דפליגי ר' ישמעאל ורע"ק, דלר"ע בשר תאוה לא איתסר כלל ואפילו בשחיטה, משום דאם נאמר דלא פליגי א"כ התורה תלה חדא בחברתה איסור דבשר נחירה כשיכנסו לארץ, בהיתר דבשר תאוה וכמו דפרישית משום שהערלים לא יוכלו לאכול בשר קדשים, א"כ בזמן הזה שליכא בית המקדש ואין מקום להקריב א"כ ע"כ יהיו מותרים בבשר תאוה, משום דכיון דגלו איתרחקא טפי, וכיון דיהיו מותרים בבשר תאוה א"כ ודאי דבשר נחירה אסור להן, דכל היתר נחירה לא היה רק משום שהיו אסורים בבשר תאוה, וכיון דמותר בבשר תאוה עד שפריך רב יוסף דמאי תני לעולם שוחטין פשיטא דבשר תאוה מותר לעולם, א"כ ה"ה פשיטא דלעולם אסור בבשר נחירה והיכי דגלו ודאי אסורים בנחירה כיון דמצו לאכול בשר תאוה ומאי קמ"ל לעולם שוחטין פשיטא, ולכן רק יוסף דמשני לעולם שוחטין ע"כ סבר דפליגי, והיתר הנחירה הוא אף שהותר לשחוט חולין בחוץ ולאכול, א"כ אין סיבת היתר הנחירה במדבר מפני שלא היה

להן מה לאכול, שהיו יכולים לשחוט חולין בחוץ ולאכול אף דהוי אסירי בקדשים, לכן קמ"ל לעולם שוחטין דלא נימא כיון שגלו הותרו, ובפרט לפי מה דפליג ר' עקיבא על ר' ישמעאל ומוקי גם קרא דכי ירחיב ה' גבולך באיסור בשר נחירה, הוה אמינא דבזמן גלות מותר נחירה דלא כתיב רק כי ירחיב וכו', אבל לפי מה דמסיק לעולם שוחטין בין ביום בין בלילה אית לן למימר דלא פליגי אהדדי, וקרא דכי ירחיב מלמד היתר בשר תאוה ואידך קרא דכי ירחק מלמד איסור בשר נחירה ולא נזכר כלל בקרא דכי ירחק היינו קרא דאיסור בשר נחירה התלות בכניסה לארץ רק במרחק המקום וכש"כ השתא דאיתרחקו טפי וז"ב, וטעם היתר הנחירה ואיסור בשר תאוה כדפרישית דהא בהא תליא, וליכא למיפרך דא"כ היא הפכא והיא מתהפכא, דאמרנו שלכן התירה תורה כשנכנסו לארץ בשר תאוה משום דמרחקי ממשכן ולא היו יכולים לבוא לשחוט במשכן ולא היו אוכלים בשר, ואמרנו שלכן הותרה נחירה במדבר מפני שלא מלו והיו אסורים בקדשים ובבשר תאוה, א"כ תו כי נכנסו לארץ ג"כ יותר להן בשר נחירה ויאסר בשר תאוה, זה אין קושיא, דכבר הקדמנו דעל המצות שנהגו מכי נכנסו לארץ לא חקרינן בהו, רק להיפך בטעם אמאי הוי שרי להו במדבר, ע"ז הטעם מושכל, אבל על האיסור שאחר כך הנה כל ענין המצות הוא סוד אלהי ומי ישאל למה צוה להקריב נסכים דוקא בביאת הארץ וכיו"ב [קצת טעם י"ל דבמדבר היו מוכרחין לאכול בשר שלמים והיה רבוי מופלג ומהיכן היה להם יין במדבר לכן צוה ליחיד במדבר על נסכים] ועוד אולי היה בחקר אלהי כי אם יהיו אסורים בבשר תאוה הלא כל ב"י רחוקים מירושלים ויאכלו רק בשר נחירה, זה לא רצה השם להתיר לכל ההמון ולהרגילם בנחירה, רק במדבר דהוי כולהו מקרבי למשכן והלוים והכהנים היו מולים כן כל העם היוצאים ממצרים והיו רובם אוכלים קדשים במשכן שזה היה עיקר כוונת התורה, אבל לא שיוכרחו כולם לאכול בשר נחירה. כנ"ל בסברת רבינו ז"ל ודוק היטב:

והנה בריש פרק השוחט והמעלה אמר, דר' עקיבא יליף מהך דכתיב דם שפך לרבות שחיטת העוף, פירוש, משום דבעוף כתיב ושפך את דמו, לכן מרמז בדם שפך לעוף, ור' ישמעאל ידע לעוף מדכתיב תרי זימני אשר ישחט, ובמדרש מפרש, שני דקדוקי שחיטה הן רוב שנים בבהמה ורוב אחד בעוף כו', ויתכן דלר"ע דסבר דהותרה בשר נחירה במדבר, א"כ הא דכתיב הצאן ובקר ישחט להם הלא בנחירה סגי וינחר להם מבעי, ע"כ כדמשני בתלמודין נחירתן זו היא שחיטתן כיון שנחירה בסימנים התירה התורה שפיר מקריא שחיטה, א"כ איפוא מרומז בקרא דשחוטי חוץ דאם נוחר קדשים בחוץ פטור ובשוחט חייב אי משום דכתיב איש מב"י אשר ישחט שור וכו' במחנה, הלא

גם נחירה מטהרת מידי נבילה ובחולין מוציאתן מאיסורי נבילה כשחיטה, על כרחך משום דכתיב ואל פתח אוה"מ לא הביאו להקריב כו', הוא דוקא באופן שבפתח אוהל מועד מקרי שחיטה והוא דרך שחיטה לא נחירה, א"כ איך כתב אשר ישחט לרבות שחיטת העוף כיון דמדבר בהך שחיטה שבפתח אוהל מועד הויא שחיטה, ובעוף הלא אינו חייב רק בשחיטה בחוץ כרת אבל לא במליקה, והכשרו בפנים הוי במליקה דוקא ושחיטה אינה מכשירתו, ואי משום דהכשרו בחוץ בשחיטה הלא גם נחירה הכשרו בחוץ ואטו חייב הנוחר קדשים בחוץ אטו זה בכלל שחיטה דשחוטי חוץ ולא הוי סליק אדעתא לרע"ק לחייב הנוחר בחוץ אף במדבר כשהיה בשר נחירה מותר, ולכך מרבה מקרא דדם שפך לעוף, ולפ"ז יהא מוכרח דרי"ש פליג על ר"ע וסבר דבשר נחירה לא הותר ולא קרי לנחירה שחיטה ולכן מרבה מאשר ישחט עוף דזה דרך הכשרו בחוץ, ורק רע"ק מצי סבר כרי"ש ולא רי"ש סבר כר' עקיבא ודוק:

והנה בתוספות ריש פרק כסוי הדם דפריך הגמרא מ"ט במוקדשין אינו נוהג כסוי ופירשו רבוותא בקדשי מזבח נמי בעי כדמוכח בסוגיא, ואע"ג דנוחר ומעקר פטור מלכסות היינו משום דאסור באכילה, אבל הכא משתרי באכילה במליקה, וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה. ושטחיות דבריהם קשה להלום, דהא אפילו אי הוי כתוב שחיטה הלא אמרו נחירתן זו היא שחיטתן, וגדולה מזו אמרו ביומא פרק שני שעירים גבי שעיר המשתלח דחייתו לצוק זו היא שחיטתו וחייב משום אותו וא"ב דכתיב ביה לא תשחטו וצ"ע. וצריך לומר בסברתם כך, דדוקא תמן דהיו מותרים גם בשחיטה גם בנחירה לכן כתב בהרחבה הצאן ובקר ישחט, וכן דחייה לצוק כיון דאי שחיט ליה חייב משום או"ב למאן דמחייב בשחיטה שאינה ראויה תו גם כי דחי ליה לצוק חייב משום או"ב דשם שחיטה חייל עלה, אבל כאן בכסוי הדם אי הוה שחיט ליה לקדשים בפנים הלא לא הוי טעונים כסוי דאשר יאכל כתיב, ואם הוי כתיב שחיטה בכסוי אז לא הייתי אומר כיון דמליקתו מכשירתו כשחיטה תו קרינא ביה אשר ישחט לחייב כסוי, דזה אינו, דעל דבר שאין שחיטה נכללת בו תו גם מליקה אינה נכללת בו, ובחיה הלא מליקה נבילה ובעוף הלא בשחיטה בקדשים לא מיירי קראי, תו גם על מליקה בקדשים אינה בכלל שחיטה להצריכו כסוי, ולכן פירשו בתוספות משום דשפיכה כתיב ולא כתיב שחיטה וזה פשוט, אמנם לפי מה שבארנו לשיטת רבינו דבשר נחירה הותר במדבר והוי אסור לאכול בשר תאוה ע"י שחיטה ואפ"ה קרי קרא לנחירה שחיטה דכתיב הצאן ובקר ישחט אף ע"ג דע"י שחיטה הוי אסור לאכול משום דשחיטה מכשירתן בקדשים בפנים, הוה"ד בעוף להיפך ויש לחלק לאחר הישוב ודוק. וזהו מה

שרצינו לבאר בס"ד:

הנוב"י מהד"ק סימן ד' בד"ה עוד נלע"ד כו' כתב, וה"ט שמה שספק טומאה ברה"ר טהור לא עדיף מדבר שיש לו חזקת היתר כו' אין סומכין על החזקה במקום שיכול לברר כו', במחכתה"ג, זה גמרא ערוכה בפרק אין מעמידין (דף ל"ז) גבי ספק טומאה ברה"ר הא איכא מיא בנהרא זילו טבולו, ובספיקא דרבנן כתבו תוספות בעירובין (דף ל"ו) דלא אמרינן ליה זיל טבול יעו"ש. ולפ"ז יש לדון אם נטמא ע"י חיבת הקודש ואם חיבת הקודש לאו דאורייתא אין צריך לברר, אבל ג"ז אינו ודוק:

עוד כתב במהד"ת סימן א' מי שידיו מרתתין כו' ואעפ"י שאמרו שברי להן שלא דרסו אינם נאמנים, ונראה קצת ראיה מהא דפריך בזבחים על הא דתני כל הפסולים ששחטו אמאי תני דיעבד, ולא משני משום דבכל הפסולים כייל בעלי מומין דפסולין לכל עבודות ומחללי עבודה ונכלל גם זקן וחולה שכתב רבינו דבאדם מחללי עבודה, וזה שהגיע להיות רותת ורועד הן מזקנה או מחולי פשיטא דפסול לעבודה וזה מפורש בפרק המדיר דעל זקן חולה ומזוהם מייתי ותנן מומין אלו פוסלין באדם ובבהמה, וא"כ שפיר תני דאם שחטו שחיטתן כשירה, אבל לכתחלה לא ישחטו אם הן רותתין, וע"כ דגם אם שחטו ואמרו ברי לנו שלא דרסו פסולה שחיטתן, וזה קצת ראיה. אולם א"כ לימא דכייל סומא דהוי בעל מום ובדיעבד כשר, אבל א"כ אין זה פסול סומא משום מום, דאפילו תבלול בעינו ג"כ הוה מומא ואין זה מצד העדר ראייתו ואין זה בכלל הפסולים דמה שאינו שוחט לכתחלה אין זה מצד פסלות מומו, דיכול להיות בע"מ בעינו גם אם רואה. אמנם לפ"ז יש לומר דמי שידיו רותתין אם לא מטעם חולי רק משום סיבה טבעית אין זה מום כמו שכתב רבינו וכן החולה כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כחו הא מסיבה טבעית אין זה מום, ולענין שחיטה לא ישחוט לכתחלה ולכן לא שייך למימר דזה הוי בכלל הפסולים ששחטו דאין זה מצד הפסול של מום, אולם נראה מסברא דאם ידיו רותתין מחמת טבעית הוי מום שאינו שוה בזרעו של אהרן ואם כי אינו מחלל עבודה פסול לעבודה הוי ודוק:

פרק ה

הלכה ח

וכיצד דין הדרוסה כו' ובודקין כו'.

כמה מקדמאי כתבו דלודאי דרוסה לא מהני בדיקה, והא דמורה רב מכפא עד אטמא היינו בספק דרוסה, ואף ע"ג דלספק דרוסה לא חייש רב, צריך לומר דכאן מיירי בהיה

אחד מהן דרוסה ודאי, או שנתערבה, או שראינו שדרס לאחת ואין ידוע למי, בזה ודאי צריך בדיקה ומועיל הבדיקה לרב ודוק:

הלכה ט

ואם נמוק הבשר כנגד בני מעיים כו' רואין אותו הבשר כאילו (הוא) חסר וטריפה.

רש"י פירש דבהאדימו דוקא בבשר שכנגד בני מעים טריפה, ובנתמסמס פירש נתמסמס במקום אחד רואין אותו כאילו אינו ואם יש טריפות בניטל כולו כגון צומת הגידין טריפה דהאי נמי כנטול דמי, משמע מלשונו הזהב שהצומת הגידין בעצמן נתמסמסו אז רואין אותן כאילו הן נטולין, והטור פסק דנתמסמס הבשר שכנגד הצומת הגידין ולא הצומת הגידין עצמן ג"כ רואין כאילו נטלו צומת הגידין עצמן וכמו נתמסמס בשר שכנגד בני מעים, והב"י הוסיף האדימו כנגד צומת הגידין ועיין פרי מגדים וכבר דברו בזה. אולם מוכרח דלא כהטור מהא דבעי בפרק בהמה המקשה מתמסמס מהו ה"ד מתמסמס כו' כ"ז שהרופא גורדו, ועמדו רבנן בתוספות הא דאמר בא"ט נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו אינו היינו כגון בריאה ובגידין שהטריפות תלוי בהן, אבל הכא שהטריפות תלוי בעצם אע"ג דנתמסמס הבשר שמא עדיין מגין, הרי דאם נתמסמס הבשר כנגדן של גידין הוי ממש כבשר שנשאר על העצם שנשבר ועדיפא מינה, ובזה לא נאמר כללא דרואין אותו כאילו אינו ודוקא שנתמסמסה הריאה עצמה והגידין עצמן טריפה, הן לגבי דרוסה נגד בני מעים דבהאדים הבשר טריפה מסתברא דנתמסמס לא גרע מהאדים, אבל נגד צומת הגידין שאין האדמומית סימן טריפה שקשין הן או משום דנקב לא טרפא בהו, לכן לא מטרפי בהו האדמומית, ודאי דנתמסמס לא גרע שאין עצם הטריפות תלוי בבשר שכנגדו, ואם נימא דנתמסמס הוא סימן ששלט הארס גם בצומת הגידין עצמן אעפ"י שלא נתמסמס רק הבשר שכנגדו הוא לעד ששלט הארס בצומת הגידין בכ"ז איך נפשט מהך דאמר רואין אותו כאילו אינו כיון דהך כללא לא מיירי אלא באיברים שנתמסמסו שמיטרפי מחמת עצמן כמוש"פ התוספות, ולשון רבנן בתוספות בריאה ובגידין מוכח דמפרשי דהגידין עצמן נתמסמסו, וכלשון של תוספות כתבו הרשב"א והר"ן, נמצא הטור יחיד בדבר, ואזיל לטעמיה שהביא בסי' נ"ה הך דנתמסמס דודאי טריפה, ופירש מרן בבית יוסף דסובר דנפשטה האיבעיא מהך דרב הונא בריה דר"י דרואין אותו כאילו אינו, הרי דסובר דאף ע"ג דאין הטריפות תלוי בבשר עצמו ג"כ רואין אותו כאילו אינו, כן בצומת הגידין שנתמסמס הבשר כנגדן ולא צומת הגידין עצמן, ג"כ פשוט דרואין אותו כאילו אינו והארס שולט בגידין עצמן, דהך כללא דרואין אותו כאילו אינו נאמר סתם בכל מילי, א"כ נתברר לנו ששיטת הטור יחידאה

היא, והתוספות והרשב"א והר"ן ומשמעות לשון רש"י וכ"ש שיטת רבינו חולקים עליו וכדאי לסמוך עליהם בשעת הדחק, ולענין צירוף לענין ספק ספיקא או לענין בדיקה, דבזה סמכינן על בדיקתנו ודוק:

ודע שלדעת רבינו דנתמסמס הוא אף בבשר שכנגד בני מעיים אעפ"י שטעמו של טריפתן שסופו לשרוף עד שינקוב הבני מעים עצמן א"כ הוה ליה למיפשט גבי נשבר העצם ונתמסמס הבשר דטריפה, דגם בזה נאמר רואין אותו כאילו אינו, לכן מתרץ רבינו דכולה שמועה תמן על העצם שנשבר למטה מן הארכובה קאי דהבהמה כשירה אף אם אין הבשר קיים, ורק לענין האבר עצמו מבעי ליה אם אסור משום אבר ובשר המדולדלין ולכך לא הביא הנך איבעיות בהלכות שחיטה רק בהלכות מאכלות אסורות פרק ה' לענין אכילת הבשר והאבר עצמו יעו"ש, וכלל זה דרואין כאלו אינו אין זה רק גבי טריפות לא גבי אבר המדולדל דהבהמה בריאה וחיה, וזה נכון בשיטת רבינו ודוק:

הלכה יא

וכן שועל או נמייה שנכנס כו':

במכוון נקיט שועל שלא תאמר הואיל ושועל איכא תרי לישני אם יש לו דרוסה והוי ספק ועכשיו הוי ס"ס ספק אם שועל דורס ושמא לא דרס, לכן דייק רבינו שועל דהלכה כלישנא בתרא כדרכו ופשוט:

פרק ו

הלכה ד

המוח עצמו שניקב כו' ואם נשפך במים כו':

באור זרוע כתב בשם אבי העזרי, דאם נמצא שלחופית מלאה מים מגולה לקרום הוה כמים בראש שאין המוח מקיפו והוא הדין אם נמצא השלחופית מונחת בין עצם הגולגלת לקרום כו' יעו"ש. אמנם נראה לי דשם קאי לדברי בה"ג שטריפה גם בניקב קרום העליון, אבל להנך רבוותא דמכשירין וסברי דרק בתתאה לבד תלוי ולא בעליון, נראה לנו דכשר בלי פקפוק, דלא מצאנו טריפות מצד שסופו של קרום ליפסק רק בניטל או ניקב לצד הקרום שהוא שייך אל הטריפות, אבל כאן שיש קרום מפסיק בין הקרום שרק בו תלוי הטריפות לא שייך שסוף הקרום העליון ליפסק ואח"כ יפסוק הקרום התחתון, והא דחיישינן בסירכא משום שסופה לינקב מלבד דלא דמי דהסירכא מושך את העור וקרומי הריאה דבוקים ורכים, עוד תמן העור העליון נוגע אל טריפות הריאה וניקב התחתון בלא העליון כשרה, אלמא דמועיל להחיות הקרום העליון, וכיון שסוף

הקרום העליון ליפסק תו יפסוק גם התחתון, והא דבעוף המים נשבר העצם אע"פ שלא נפסק, שם משום דקרומו רך, או כמו שביארו האחרונים דאף בלא שנפסק הקרום ג"כ טריפה דהרוח מזיקה ואינה יכולה לחיות, ובפרט דרש"י פירש דהטריפות בנתמסמס משום זה גופא, ואף לפי פירושו משום שסוף הקרום ליפסק לא נוכל ללמוד מזה ולחדש טריפה חדשה ולכן לדעתי ברור כן. ולפ"ז למה שסמך הרמ"א להקל בניקב העליון לבד בהפסד מרובה וסמך אכל הפוסקים דמפרשי דרק בתחתון לבד תלוי, ומזה גם דעת רבינו כמו שהבין הר"ן בדבריו. וכן כתב בפירוש המשנה ודאי אם נמצא השלחופית בין עצם הגולגלת לקרום כשרה בהפסד מרובה, אולם הפרי חדש כתב להיפוך יעוין בדבריו ודוק:

הנוב"י מהד"ק סימן ה' כתב, ויש לנו ראיה לדבר זה שהטריפות מצד הגולגלת אעפ"י שאין סוף הקרום ליפסק כו' עיי"ש. אין זה ראיה דחשיב מילתא דלא התחיל עדיין הטריפות וכמו נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח וזה מילתא חדתא, משא"כ בנפסק חוט אחד בעוף דהתחיל מעשה הטריפות דהחוט מצטרף להרוב חוטין אם יפסקו והותחל מעשה הטריפות וזה ברור. ובזה מיושב מש"כ הפוסקים דאם ניקב טרפש הכבד וסרכא סותמו דמהני כיון דאין זה טריפות מצד עצמו רק משום דסוף הכבד ליטול והא אם חליף עור אחד מהושט טריפה אף דהטעם דסוף ליטול העור השני ואטו גרע הך עור מעור מחמת מכה כמו שראיתי למי שנדחק בזה, וזה טעות, (נ"ב. וכן מצאתי סברה זו במרדכי בשם הר"ף בקוצר והוא בהגהות ר' פרץ לסמ"ק באורך בסימן ר"א יעוי"ש) דדוקא בטרפש שאין הטריפות תלוי בו כלל דאם ניטל הכבד בלא טרפש טריפה לכן מועיל סירכא לסתום, אבל בושט כיון דאינו נעשה טריפה עד שיטלו שניהם, הרי הטריפות תלוי בשניהם וכיון דחליף הרי הותחל מעשה הטריפות לכן לא מועיל העור דהוי כעלה מחמת מכה ודוק:

הלכה י

והמחיצה שבאמצע הבטן כו' טרפש הכבד כו' ונקב שנסתם באחד מהן אינו כסתום:

יעוין כס"מ שרבינו היה גירסתו ודטרפשא ודליבא. והנה רש"י כתב דריאה הסרוכה לשומן הלב אינו מועיל הסתימה דשומן הלב אינו סותם ותוספות כתבו דאינו סותם רק שומן של האבר שדבוק בו וגדל עליו שהוא שומן שעליו אבל לאבר אחר לא מהני סתימה בכל שומן, ומרבינו נראה דסבר כרש"י דאל"כ הא טרפש הוא אבר אחר ואיך הו"א דמועיל סתימתו לאבר אחר וכן כתב בב"י בקיצור, וכיון שכן אם נגרוס כרבינו ודטרפשא ודליבא ובהא נסבור כרבנן דתוספות דסתימה לאבר אחר לא מועיל יהא

מוכרח דכוונת הגמרא דניקב טרפש הכבד טריפה ואמר ע"ז דשומן שעל טרפש הכבד לא מועל סתימתו להטרפש, וזה מקור נפתח להבה"ג שכתב דניקב טרפש הכבד טריפה, ובאשכול כתב דקרום מועיל לסתום בטרפש שניקב אבל חלב לא הזכיר, וזה כפי מה שבארנו. ולפ"ז יהא מוכרח מזה דלא כהר"א ממיץ שהובא בתוספות דף צ"ג דחלב שעל יותרת הכבד אסור דקרב לגבוה דא"כ הוי חלב טמא ואינו סותם בל"ז. ואולי משום דאינו תותב קרום סד"א דסותם ואכמ"ל, אך מקור הבה"ג נראה נכון:

פרק ז

הלכה ה

וכיצד עושין בה מפרקין כו' שנקב זה בריאה היה קודם השחיטה וטריפה:

עיין כס"מ בשם רדב"י. ולדעתי נראה דמפרש רבינו, מייתינן סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן, אע"ג דאיכא נקב בריאה אמרינן דכשנפרק מן המכה נקבה, ואי לא מחמת ריאה הוא וטריפה, פירוש בידוע שנקב זה היה בריאה קודם השחיטה ואע"ג דלא מפקא זיקא, שאעפ"י שאם נופחין אותה אין הרוח יוצא וחזינן שקרמא תתאה לא אינקוב, אפ"ה כיון שרואים אנחנו שיש נקב בריאה וליכא מכה בדופן אמרינן דכבר אינקוב גם קרמא תתאה ונסתמה בקרום וקרום שעלה בריאה אינו קרום, ומחמת זה נסרכה לדופן מפני הלחלוחית דנפיק מגוף הריאה נעשה מזה קרום ונמשך לדופן, אבל אם ליכא נקב כלל אע"ג דליכא מכה בדופן כשירה, ואתא ר' נחמיה ומצריך בדיקה ולקמן פי"א ה"ו כתב רבינו אם אין נקב בריאה וליכא ריעותא בדופן דינא דר' נחמיה דמצריך בדיקה, וכתב אם לא נתבעבע המים הרי היא שלמה מכל נקב ומותרת, וסירכא זו לא היתה במקום נקב או שמא ניקב קרום העליון בלבד. ופירושו, דאם אנו רואים שיש נקב בריאה לא מהני בדיקה ואע"ג דלא מפקא זיקה שרואים אנו שלא ניקב קרום התחתון, בכ"ז טריפה. אבל כאן שלא נמצא נקב אמרינן דהוי תרי סברות להתיר, חדא שמא סרכא זו לא עלה מחמת נקב כלל, ועוד שמא לא ניקב קרום התחתון, וזה הברור בדעת רבינו, ומש"כ בפרק י"א הביאו העיטור בשם הלכות בלשון ערבי לר"ש בן גמיע ועיין לח"מ ותבין, ועיין במהרי"ט חלק יור"ד סימן ט':

הלכה י

ריאה שנמצאו בה אבעבועות כו':

הרב פרי תואר דייק מדברי בה"ג שכתב בעא מיניה רבה בב"ח משמואל העלתה צמחין כי הני בועי דחיורן מהו א"ל כשירה, דאם היו בועות אדומות טריפה, והאריך מזה אם

כוון לאפוקי בועה מלאה דם, או לאפוקי אם האדים ג"כ העור, יעוין סימן ל"ז ס"ק א' וסימן ל"ח ס"ק ה' ובמחכ"ת לא נראה לי, דבסמוך איתא בבה"ג ריאה דקיימא גילדי גילדי דדמי למצורע אוכמי אוכמי דדמי לכוחלא חזותא גוני ודוקא מידי דמתכשרה בה ריאה כגון ירוקה ואדומה, הרי פירש כל המראות, רק מש"ה פירש להך בועי דבעי משמואל כגון דחווירן וכוונתו משום דמסיק הך בכוליא איתמר והקדמונים הביאו בשם בה"ג דאם הכוליא מלאה דם כשירה [ואינו בבה"ג שלפנינו] ולכן בועי דאדימן הרי גם בכוליא כשרים ומשו"ה הקדים בועי דחיורן ודוק:

הלכה יא

ריאה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זל"ז טריפה:

הרא"ש הביא שאם הם מים זכים כשירה יעו"ש, והר"מ הקשה מדאמר ההיא בכוליא איתמר ואמאי לא מוקי לה אף בריאה לענין תרי בועי דסמיכן להדדי כו', ואנא תיובתא לא חזינא, דהא רבה בב"ח מקשה מדרב מתנה לשמואל, ואיך יוקים שמואל להך דרב מתנה דמים זכים כשרה בתרי בועי דסמיכי דהוא מימרא דבתראי מימרא דרבא, ולכן מוקים לדרב מתנה דמים זכים כשירה כו' בכוליא דהוא מימרא דרכיש בר פפא משמיה דרב לקתה בכוליא אחת טריפה, ועל הך דרב אמר רב מתנה וצ"ל דר"מ סובר דמליא מוגלא טריפה אפילו לא הגיע למקום חריץ, וכי מפרשי הך דלקתה והוא דמטי לקותא למקום חריץ, ע"כ מוגלא אינו בכלל לקותא, רק לקותא היא מכת חרב, וא"כ מוגלא הוא מימרא דבתראי ושפיר מקשה ר"מ דלוקמי בתרי בועי דסמיכי, ועיין ש"ך סימן מ"ד ס"ק ט' ודוק:

הלכה כ

והוריק לבו או כבדו כו' בכל שהוא הר"ז טריפה כו':

פירוש דניקוב סמפון מסמפוני הכבד טריפה לשיטת רבינו לכן הוריק הכבד בכ"ש חייש שמא הוי כניקב הסמפון וטריפה ועיין בלח"מ הלכה כ"א ודוק:

פרק ח

הלכה ח

ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של דקל אוסרין אותה מספק וכו' ושמא התוספות בגוף כחסרון וכו':

יצא לרבינו זה מהא דנקיט וא"ד דנפיחה, אולם מלשון הזך של רבינו נראה דכוון, דאין לומר שנעשה כאילו חסרה גוף הריאה לגמרי, דמה"ת לומר דהוי כחסרה הריאה

לגמרי, רק שאם יש תוספות מה שאין דרך להיות בכל הבהמות [דמה דמשתכח ברוב בהמות מכשירין גם בתוספת מנין האונות כמו וורדא] הוי הך יתר כאילו נטל הרבה מגוף הריאה, וזה דוקא לטעמו דחסר מגוף הריאה אעפ"י שהוא בפנים מן הקרום כיון שניכר טריפה, וזה שאמר, ושמא התוספות בגוף כחסרון, כוונתו ג"כ בגוף הריאה, אבל לומר שהוא כחסר עם הקרום מה"ת לומר כן:

ובזה יש לתרץ מה דלא משני הגמרא הך דתני במשנתנו ניקבה הריאה או שחסרה על חסר מגוף הריאה מבפנים, וכן הא דלא משני על חסר מנין האונות, משום דאי להכי נחית הוה ליה להשמיענו גם דין דיתר בריאה ולמיתני שחסרה או שהותירה, לכן או דמוקי דנשפכה כקיתון, דיתר הוי כמו ניטל הקרום וזה לא נחית להשמיענו דהוה מילתא דפסיקא רק היכי דלא ניכר מבחוץ החסרון, או דמוקי לרבי שמעון דבחסרון מודה אע"ג דלא הגיע לסמפונות דביתר לא שייך כי האי גוונא, והא דתני ניטל הכבד ולא תני הותירה, חדא משום דמחלק בין נשתייר הימנו כזית, או משום דלא נמצא כך אף לעתים רחוקות, אולם בשולחן ערוך אעפ"י שבדין חסר מגוף הריאה לא הכריע וכתב דעת רבינו בשם יש מי שאומר כאן בדין נפוחה לא העתיק לשון רבינו, ואולי מפני שכתב אוסרין אותה מספק גם זה ספק ודוק בכ"ז:

הלכה יב

נשבר העצם וכו':

דע בספק ספיקא אם רוב הבשר מקיפין את העצם, כמו שרצו קצת חכמים לומר, דעצם האמצעי אם ספק, הוי ס"ס, שמא הלכה כרבינו דבעצם אמצעי כשירה אף אם אין רוב בשר חופה את רובו, וזה מוכח מדברי הרמ"א שבמדינותינו שנהגו כלישנא קמא לאסור למעלה מצומת הגידין אעפ"י שהבשר והעור חופין את רובו חיישינן שמא יצא לחוץ הנקב ולא מיחשב ס"ס רק בהפסד מרובה יעו"ש, [ואח"ז בא לידי שו"ת מוהרח"ש ח"ג סימן ט"ו וראיתי שחשב זה לס"ס למעשה עיי"ש], אבל בלא זה לדון בהאי ס"ס נראה לדעתי דיש מקום להחמיר עפ"י מה שמבואר שיטת רבינו לעיל בהלכות מאכלות אסורות פ"ה דאבר המדולדל אעפ"י שאין שחיטה עושה ניפול בכ"ז אסור מן התורה, ואין בהן אלא מצות פרוש בלבד מה"ת קאמר, לכן בכל ספיקות של אבר המדולדל פסק להחמיר כשל תורה. ואבר עובר שיצא קודם שחיטה ונשחטה אמו ג"כ לא לקי מקרא דבשר בשדה טריפה דהוי כחצי שיעור, דרק מרבויא יליף לכן לא לקי עלייהו, וכעין זה כתב רבינו שם פ"ז הט"ז על חוטי חלב יעו"ש, וכן בפרק ג' ה"ו בחלב בה"ט יעו"ש דבריו, וכן מוכרח מברייתא דף ע"ג אמר להן אם טיהרה שחיטת טריפה אותה ואת האבר

המדולדל בה כו', וכיון דלטהרה מידי נבילה שקיל וטרי ודאי אסור באכילה מה"ת, ורבנן בתוספות נדחקו בזה ועיין שם ד"ה מ"ט דר"י, וכן מוכרח בפרק גיד הנשה צ"ג ביעי חשילתא מדלא קא בריין הני אבר מן החי נינהו, הא אין שחיטה עושה ניפול וע"כ דמה"ת אסירי ועיין תוספות שם, וכן הא דאמר ואת לא תיכול משום אל תטוש תורת אמך דבבבל נוהגין בו איסורא דהא פליגי רב אמי ורב אסי, והא ספיקא דרבנן לקולא וגם בבבל צריך להקל, ואולי משום דאיתחזק איסורא דאבר מן החי וגם ספיקא דרבנן להחמיר ואף במקום ספיקא דדינא מחמרינן במקום חזקה ולא משמע כן מדברי רש"י דף כ' גבי עיקור סימנין, והפרי חדש הכריח כשיטת רבינו מתוספתא דאבר המדולדל אסור לבני נח יעו"ש, והטעם משום דמיתה עושה ניפול וב"נ דשחיטה לא שייך גבייהו א"כ לדידיהו שחיטה כמיתה הוי והוה כנפילה מחיים ואסורים משום אבר מן החי, ואי משום מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור הא גם לישראל אסורים מן התורה משום ובשר בשדה טריפה וזה ראיה עצומה, והפלתי במחכ"ת לא דק בזה. והנה כאן אף אם לא נטרפה בשבירת העצם, מ"מ אם רוב בשר אין חופין רובו הוי אבר המדולדל ואסור לב"נ משום אבר מן החי, א"כ איתחזק איסורא נגד האבר שישאר באיסור אבר מן החי, וכבר הסכימו הט"ז והש"ך דבמקום חזקה גמורה היינו ספק בשחיטה עצמה אז לא מהני ספק ספיקא יעוין סימן ק"י בכללי ס"ס, אע"ג דזה רק נגד בני נח ואיך יועיל חזקה דב"נ לאסור הבהמה לישראל זה לאו מידי, דמצאנו גבי איסור חל על איסור, חל איסור גיד על בה"ט הואיל ונאסר לב"נ, בשילהי פרק גה"נ, ולא פליגי רבנן רק משום דסברי דלא נאסר לב"נ יעו"ש שלא נקראו בני ישראל עד סיני:

ובזה יתיישב מה שהקשה רבינו יונה על הפוסקים כלישנא בתרא דרב דלמטה מן הארכובה העליונה כשירה כל שהוא למעלה מצומת הגידין, דהא אמר הנהו גידין רכין דאתו לקמיה דרבא וזה למטה מהארכובה העליונה דשם איכא גידין ואמר ליה ר"פ ואיסורא דאורייתא כו' ואי לגבי אבר גופיה אם הוא חשוב כמדולדל הלא מה"ת אין שחיטה עושה ניפול ואין בו רק מצות פרוש בלבד ואין כאן איסורא דאורייתא, ולפי מה שבארנו לא מיבעיא לשיטת רבינו דמצות פרוש מן התורה אמר בודאי ניחא אלא אף לשיטת רש"י ותוספות א"ש, דשם אמר רב פפא לרבא, ור"פ סבר בפרק השוחט דלא אמרינן מי איכא מידי, וכדאמר הוי יתיבנא קמיה דראב"י כו' מי איכא מידי ולא אמרי ליה דאמינא הא טעמא אמר, וא"כ אם הוי אבר המדולדל תו אסור גם לב"נ דלדידיה במיתה תליא מילתא ולאו בר שחיטה הוי ושריא במיתתה ולא בשחיטתה ותו מיתה עושה ניפול, ואף אם נאמר דב"נ מותר בספק איסור דלדידיה לא אסרה רחמנא מספק

מכל מקום אסור האבר משום דאתחזק באיסור אבר מן החי, וכיון דלב"נ אסור תו גם לישראל אסור לאכול הואיל דאסור להשיטו לב"נ מספיקא תו גם לאכול אסור, ועדיף מנתגלגל האיסור לד"ת שכתבו הפוסקים להחמיר גם בדרבנן וכמו"ש במק"א ודוק:

אולם גם לשיטת רש"י ותוספות דאבר המדולדל מותר לישראל מה"ת, ותו מותר גם לב"נ משום מי איכא מידי, מ"מ לפי מה שרצו האחרונים לומר להלכה דבני מעיים של טריפה אסור לב"נ הואיל ואסור לישראל משום איסור טריפה, תו ליכא משום מי איכא מידי, [ובתשב"ץ ח"ג סימן רצ"ו כתב דעדיין איכא מי איכא מידי כיון דלישראל לא הוה אבר מן החי, אבל בנפסל בשחיטה אסור ליתן ב"מ לב"נ יעו"ש ודוק] א"כ כאן משום להחזיק האבר באיסורו לב"נ באיסור אבר מן החי צריך אתה לומר דטריפה ולאו בשר חופה רובו, וכמו כן בספק אם מחיים אם לאחר שחיטה צ"ל שהוא מחיים והבהמה טריפה ותו האבר אסור להושיטו לב"נ משום איסור אבר מן החי דליכא משום מי איכא מידי דלישראל שרי וכו'. ולפ"ז יש לומר עוד בזה, עפ"י מש"כ האחרונים דהיכי דהשני ספיקות מתנגדים להחזקת איסור אז מהני הס"ס משא"כ היכי דלא מתנגד רק ספק אחד להחזקה, א"כ כאן שמספקא לן אם נעשה טריפה בעצם אמצעי או לא ואף אי טריפה מספ"ל שמא בשר חופה רובו, א"כ לשיטת רבינו על הספק שמא בשר חופה רובו איכא חזקת אבר מן החי לב"נ, ועל הספק שמא לאו טריפה בעצם אמצעי ליכא חזקה, לא מהני הס"ס דנשאר ספק אחד ולהחמיר, משא"כ לשיטת רבנן דאם לאו טריפה אז שרי האבר לב"נ משום מי איכא מידי כו', ובין אם תאמר דבשר חופה את רובו, ובין אם תאמר דלאו טריפה בנשבר העצם האמצעי, הכל נגד חזקת איסור אבר מן החי שיהיה האבר מותר לב"נ לכן שפיר מתירין בזה ע"י הס"ס, וכן כי מספקא לן אם מחיים נעשה או לאחר שחיטה אף לשיטת רבינו שריא בהא דשני הספיקות שמא לאחר שחיטה ושמא בשר חופה את רובו שניהן נגד החזקה ומהני בזה ס"ס ושריא ודוק בכ"ז:

והנה במה שהערנו בספק ספיקא במקום חזקת איסור נתבונן קצת בזה, דבפרק קמא דב"ק בהך דשליא שיצאת מקצתה, הקשו רבנן בתוספות דלישרי ביום ט"ו מעת יציאת מקצתה מטעם ס"ס שמא זכר ואף אם נקבה שמא יצאתה ראשו ורובו ביום ראשון יעו"ש, וזה הא הוה ס"ס נגד חזקת איסור שהיא טמאה לבעלה, והרגישו בזה בגליון תוספות שם בשמ"ק, אולם לדעתי אין משם רמז ראיה, דאטו החזקה שיולדת טמאה אינה קצובה ומדודה, הלא רק עד י"ד יום ולא יותר ואחרי כלות הי"ד ימים בידה לטבול ואינה חזקה לטומאה ואיסור, ואין כוונתנו משום שהוא כמו חזקה העשויה להשתנות, ודבר זה צ"ב רב ונסתבכו בזה המחברים, דאם קדשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר

והרי היא בוגרת דחשיב שמואל (בשילהי קדושין) לחזקה דמעיקרא כמו חזקה דהשתא, ומש"ה חוששין לקדושי שניהן, ובתוספות פירשו שם טעמיה דרב משום דרגילות הן להביא בבוקר, הא משום שנוי הוי חזקה מעליא יעו"ש, דדוקא תמן דהוא דבר שרוצים אנו להחזיקו כמו שהיה מקודם, דאנו מסופקין על אותו יום דמשלם שית אם הביאה סימני בגרות בבוקר צ"ל מתורת חזקה שכמו שהיתה כן היא היום וגם באותו יום היא נערה כמו שהיתה, אבל כאן הלא י"ד ימים קצובים רק שאין אנו יודעין אם הלידה מעת שיצאה מקצתה ומאז מונין י"ד יום או מעת שיצא כולו מאז מונין י"ד יום, ובין כך וב"כ לא נמשך הטומאה יותר מי"ד יום, ואיך תאמר דמשום חזקת טומאה ואיסור, צריך את להחזיק יום ט"ו בטומאה, הלא אם תחזיק את יום הט"ו בטומאה תו תאמר שלא התחיל הטומאה רק מיום שני, ונמצא מתורת החזקה לא תמשיך הדבר יותר בזמן, וזה ברור ודוק:

ובסברא זו א"ש השמועה דפרק מי שמת דף קנ"ג אר"א ולטומאה כמחלוקת דתנן בקעה בימות החמה רה"י לשבת ור"ה לטומאה, בימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן ואמר רבא ל"ש אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן, וגמגמו בה רבנן קדמאי רשב"ם ותוספות, והנראה לפ"ז פשוט, דכאן דפליגי ר' נתן ור' יעקב אם אזלינן בתר השתא היינו אם עכשיו בריא אמרינן שבריאותו נמשכת עד זמן הקודם הוא זמן המתנה ולא מצי הדר ביה ואזיל בתר חזקה דהשתא להמשיך הדבר כפי מה שהוא עתה מחזיקין על שעה הקודמת, ומייתי לענין טומאה והוא כפירוש רשב"ם שאם מספקא ליה להך גברא אימת נכנס אם בימות החמה אם בימות הגשמים, אם השתא שבא לישאל הוא ימות הגשמים מחזיקין אותו למפרע לומר שביה"ג נכנס, אטו אנו ממשיכין הזמן של ימות הגשמים, רק שמאחרין זמן כניסתו ואמרינן שנכנס ביה"ג לבקעה וטמא, ואיך שייך זה לחזקה דהשתא כיון שהחזקה אינה נמשכת, וכן אם תאמר שנכנס ביה"ג הקודמין אל ימות החמה וטמא, ג"כ אין זה חזקה דהשתא, לכן אתי רבא לפרש, דאם עברו על הטומאה ימה"ג כיון שאז היה כל הנכנס בתוכה טמא מספק, תו אף בימות החמה שלאחרי כן ג"כ טמא הנכנס מספק וכפירוש ר"ח, ובכה"ג כוון ר' אלעזר דאם מספקא לן אם עברו על טומאה זו ימות החמה לחוד או שעברו כבר עליה ימות הגשמים, אם הנשאל בא לפנינו ביה"ג שעכשיו הנכנס לתוכה טמא מספק כרה"י, מחזיקין את הבקעה בחזקה דהשתא וכמו שהבקעה עכשיו רה"י כן ממשיכין ימי הטומאה למפרע ואמרינן שדין רה"י יש עליה למפרע גם בימות החמה היינו שכבר עברו על הבקעה ימות הגשמים ונעשית רה"י אף בימות החמה והנשאל

טמא, ע"ז שפיר אמר דכמו דהחזקת הדבר למפריע מוציא אף ממון מחזקת בעלים, כן מוציאה האדם מחזקת טהרתו, וע"ז כוון ר' אלעזר במחלוקת לענין טומאה ורבא פירש דבריו כמו שביארנו בס"ד, וכ"ז כפי מה שכתבנו דעצם חזקה או חזקה דלמפרע או חזקה דהשתא הכל הוא להמשיך הדבר על הווייתו או הקודמת או הנוכחית השתא שבאה לפנינו ודוק היטב:

אולם אם באנו לדבר בהך ענינא, נראה דיש לומר דפלוגתא דאמוראי היא במסכת נדה שילהי פרק בא סימן באיבעי דימי לידה שאינה רואה בהן אם עולין לספירת ז' נקיים, ובעיא למיפשט מהך דראתה שני ימים ולשלישי הפילה וא"י מה הפילה כו' וימי לידתה שאינה רואה בהן עלו לה לספירת ז' נקיים, ודחי רב פפא שאני תמן דאיכא למימר יולדת זכר היא וכל הני ז' ימים יתירי דיהבינן לה עולין לספירת זיבתה. א"ל רב הונא בריה דר"י אטו ביולדת נקיבה ליכא לספוקי כו', ומאוד תמוה מאי חידש רב הונא בריה דר"י, ואטו מי לית ליה לר"פ משנה דהמפלת וא"י מה הוא תשב לזכר ולנקבה ולנדה וכן כאן יושבת י"ד ימי טומאה בלא זיבה, רק דר"פ חידש דלספירה הוי ספק ספיקא שמא לא ילדה כלל, ואם ילדה שמא זכר הוא ומאי דחי, ובאמת דעל משנה דהמפלת וא"י מה הוא תשב כו' הקשו בתוספות הא הוה ס"ס, ותירצו שאם תראה ביום ל"ד ותראה ביום מ"א, אז נאמר שמא לא ילדה כלל ואף אם ילדה שמא נקיבה היא ולא נצרכה רק כשומרת יום ואשתכח דהוה תרי קולי דסתרי דהא שמשה עם בעלה אחר שבעה ללידתה ושמשה ביום מ"ג, ובין אם ילדה זכר או ילדה נקיבה הוי עביד איסורא, אם נקיבה הלא נותנין לה י"ד ימי טומאה ואם ילדה זכר נדה הואי ביום מ"ג ואשתכח שרק על ספק שמא הפילה רוח בזה לא עביד איסורא, וא"כ אין כאן ספ"ס וצריך את להחמיר, וא"כ מאי משני רב פפא, וראיתי בתוספות דף ל"ז שהביאו בשם ר"ת דפסק דאין עולין ימי לידה כו' ובריית דבא סימן א"ל כדמפרש רב פפא, וכתבו ע"ז ודברי ר"פ איכא למימר דאינו עיקר אע"פ דהוא ספק ספיקא אינו עולה משום דאיכא ספ"ס בסוף ימי טוהר כו' ומיהו איכא למימר כיון דאין קרבנה נאכל [פירוש וסבר יש לפתיחת הקבר בלא דם] איכא ס"ס שמא לא ראתה ואת"ל ראתה שמא לא ילדה, הרי דהרגישו רבנן מה שהרגשנו, אבל הוסיפו תמיה על רב פפא דלמה צריך לאדחוקי הלא בל"ז איכא ס"ס:

לכן נראה לי דלהכי לא מצי לומר הס"ס שמא לא ראתה ואימור לא ילדה משום דהס"ס סותר, כגון אם תקבע הוסת בתוך הז' ימים להפלה, פעם ג' וסת חודש או הפלגה, שאם תצריכה אח"כ לחוש לעונת וסת אחר שתעקרנו פעם אחד תאמר חדא שמא ילדה ואין קובעת וסת שדם לידה לחוד ואף אם לא ילדה שמא ראתה דם ונעשית זבה, ואינה קובעת

וסת בימי זיבתה כדסבר ר"פ שילהי בנות כותים, א"כ אם תראה שממנ"פ אין כאן שני צדדי ספק להתירה בלא ספירת ז' נקיים מטומאת לידה ושלא לחוש לוסתה, רק צד אחד היינו שזה ספק שקול אם הפילה נפל או רוח, ובין הפילה ולד או לא ספק שקול אם ראתה, ונתבונן על צד שלא הפילה אם לא ראתה אז היתה צריכה לחוש לוסתה, וליכא רק חד צד שמא ראתה והואי זיבה ואינה קובעת וסת בימי זיבתה, ועל צד שהפילה אם ראתה הלא היתה צריכה לספור שבעה נקיים מטומאת לידה, א"כ ליכא רק צד אחד היינו פלגא להתירה בלא ספירה ז"נ מבלעדי ימי טומאה ושלא לחוש לוסתה, ואין לומר דהא איכא שני צדדים להתירה בשני דברים האלו, חדא שמא ראתה ולא ילדה ועלו לה שבעה נקיים וא"צ לחוש לוסתה, וחדא שמא ילדה ולא ראתה, דהא נגד זה איכא שני צדדים להחמיר שמא לא ילדה ולא ראתה ושמא ילדה וראתה ואין כאן רק פלגא להתיר בשני דברים הללו והוי ספק השקול לגמרי. אולם זה דוקא אי וסתות דבר תורה ועונה סמוך לוסתה ד"ת, אבל אי דרבנן הלא ספק וסתות להקל וא"כ שפיר מתירין בספק אחד, ורב פפא אזיל אם וסתות דאורייתא, לכן חידש רב פפא שמא ילדה זכר וא"כ איכא צד אחד יותר מפלגא שמא ילדה וראתה אבל ילדה זכר, וא"כ אינו תרתי דסתרי דשפיר אינה צריכה לחוש לוסתה ושבעה ימים יתירי סלקי לה לשבעה נקיים, אבל צריך להבין הא תרתי דסתרי אם תראה תוך מלאת ביום ל"ד ותחזור ותראה ביום מ"א הלא נתיר משום ספק שמא לא ילדה ואימור נקיבה, ונמצא אם נתירה בשלשה דברים האלו, שלא לחשוב ראייתה יום מ"א לנדה, ושלא לחוש לוסתה ושלא להצריך שבעה נקיים מטומאת לידה, ליכא רק ספק השקול, הוא שמא ראתה ולא ילדה, ושמא ילדה ולא ראתה ודוקא נקיבה ילדה ואף ספק שקול אין כאן דאם לא ראתה ולא ילדה אמאי לא תחוש לוסתה ותהיה טמאה אם לא בדקה למ"ד וסתות ד"ת, ואם ראתה וילדה זכר הלא ראייתה ביום מ"א נדה הואי, ואם ראתה וילדה נקיבה הלא היא יולדת בזוב, ואין י"ד ימי טומאה עולין לספירת נקיים, וכן אם ילדה זכר ולא ראתה ג"כ ראייתה יום מ"א נדה, וליכא רק שמא ראתה ולא ילדה ושמא ילדה נקיבה ולא ראתה, ואשתכח דאף ספק שקול אין כאן, ע"ז אשיב דסבר רב פפא כיון דהוי ספק אם הפילה ולד או רוח. הלא אם היתה הך הפלה בימי נדה אז ג"כ הוי תרתי דסתרי תרי קולי דסתרי אהדדי, היינו שבעה שניה דנקיבה וראיית יום מ"א ולכן לא מקילינן בתרווייהו ולא חשבינן לס"ס כלל, א"כ השתא שאירע לפנינו ספק על ז' נקיים דהוא דוקא בימי זיבה, אינך צריך לחשוב רק על קביעות וסת שתלוי בזה, אבל לא עכשיו תדין שאם נחשוב לספק שמא זכר הוא תסתור עם ראייתה יום מ"א, הלא ראתה יום מ"א בל"ז אינו נחשב לס"ס, רק משום שסותר עם טהרת שבוע שניה,

והכא איכא ס"ס שמא לא ראתה ואף אם ראתה שמא לא ילדה, רק שסותרת עם קביעות וסת בתוך שבוע ראשונה, ע"ז אני דן דיש מקום להקל בשניהן מכח תרי ספיקות, והוא שמא יולדת זכר הואי, וע"ז לא שייך שסותר עם ראיית יום מ"א שכבר אין את מקיל בו מכח טהרת שבוע שניה אף בלא הני ספיקות כלל כגון אם הפילה בימי נדה דאין שייך לדון כלל באופן אחר, וזה נכון בס"ד בדברי ר"פ:

אולם ניחזי מה דחי רב הונא בר"י, ביולדת נקיבה ליכא לספוקי, ובתוס' כתבו אע"ג דהוי ס"ס מ"מ אי בעלמא אין עולין ה"נ הוי לן למיגזר אטו דעלמא. ולדבריהם דגזרינן, דביולדת נקיבה בזוב נאמר דיעלו לה ימי טומאה לספירת ז' נקיים, אין במשמע דברי רב הונא כלל, רק משום דכאן איכא למיגזר שמא תטבול ביום כדין זבה, ולכן אמר דאם היא ילדה נקיבה הלא טמאה כל ארבעה עשר יום עד הלילה, אך ז"א עפ"י מה שפירשו רבנן בתוספות דר"ש אסר לטבול לכל זבה ביום שמא תשמש עם בעלה ותראה ותסתור, א"כ ליכא למיגזר מידי, רק לחוש בעלמא שמא יטעו וזה לא זכר רב הונא כלל, לכן אמינא דטעמו דמשום חזקת טומאה נאמר דילדה נקיבה ועדיין לא היו לה נקיים, והיא בטומאת זיבה הנתהווה עליה עפ"י הראיה בשלשה ימים שסמוך ללידתה וטומאת זיבה מושך עליה יותר מי"ד ימים רק שטמאה עד יום כ"א, וא"כ ליכא רק חד ספק שאינו נגד החזקה הוא שמא לא ראתה ולא נעשית זבה, שבזה אינך יכול לומר שהיא טמאה מתורת שומרת יום, חדא דהא מקצת יום סלקא לה שימור וטהורה וצריכה לראות ולסתור ובלא מעשה חדשה היא כבר טהורה, ועוד שמפני זה תטיל עליה טומאת שבעה, שמתחלה לא היתה טמאה רק שו"י, ועכשיו תטיל עליה טומאת שבעה ונמצא שהוא ענין נתהווה מחדש בראיה שלישית, ועיין פרק המדיר בשמועה דמומין בתוספות ד"ה ספיקו טמא בשם ר"ת, אבל הספק השני שמא לא ילדה ושמא זכר שניהם נגד החזקת טומאה שאנו צריכים להחזיקה בחזקת טומאת זיבה ולומר שהטומאה לא סלקא לה ספירה מפני שילדה נקיבה ואכתי צריכה נקיים וזה נכון, נמצא לדברינו הך ענין דס"ס במקום חזקת איסור הוא מחלוקת אמוראים רב פפא ור"ה בריה דר"י ודוק. אך משום ספק שמא לא ילדה, דתאמר מפני חזקת טומאה דילדה, ע"ז יש לומר כמו שדנו להקת אחרונים דמשום זה לומר דנתהווה מעשה לא אמרינן ועיין בספר חות דעת סימן ק"י בבית הספק, אך הוא סותר אם תקבע וסת וכמוש"ב לעיל באורך, וספק שמא זכר, כיון דבין כך וב"כ ילדה רק דלא ידעינן אם זכר או נקיבה ע"ז שפיר החזקת טומאה לומר שמא ילדה נקיבה ולא עלו לה ספירת ז' והיא עדיין בחזקת זבה ודוק:

והנה על מה שהוכיח הרשב"א דס"ס עדיף מרוב הגם דחזינא דבספק טומאה ברה"י

ס"ס לא מהני וכל ספקי ספיקות טמאים ודאי, ורוב מהני גם ברה"י כדאיתא סוף פ"ק דכתובות בבלי וירושלמי, דרובא דאיתא קמן המיעוט חשוב כמאן דליתא וכמו שהוכיח בספר חות דעת בליקוטים להלכות בשר שנתעלם מה"ע, דלא מצרפינן מיעוטים ואף לחזקה, ואנכי חזקתי דבריו בס"ד במק"א, ולכן ברה"י אזלינן בתר רובא דאיתא קמן לטהר אבל רובא דליתא קמן אה"נ דלא מהני לטהר ברה"י כיון דאיכא מיעוטא, והמיעוט אינו נגד הרוב שיבטל דאם הן שניהן זה נגד זה אז נבטל המיעוט וס"ס עדיף מרובא דליתא קמן בינה זה ואכ"מ להאריך. אולם בתוספות ריש פרק המפלת ד"ה ורבנן סברי, מוכח דאף ברובא דליתא קמן טהור ברה"י, ואין דבריהם מוכרחין דספק ראיה הוי ע"ש ודוק:

הלכה יז

הנני להעתיק מפה מה שהשבתי להלכה למעשה בדבר שנשאלתי בשנת תרמ"ה, אודות העוף שנמצא ששלט בה הקרח הנורא עד שלא נשאר בה רק מעט חיות, ומרגליה כלה החיות לגמרי מלבד שלא עמדה, גם לא הרגישה במחט כבשר החי שבחי, רק בגופה הרגישה במחט ונתנו אותה במים קרים ולא הועיל כלל, גם בחמין לא הועיל כלל. כללו של דבר, הרגלים עד הגוף שלה נשארו בלא ליחות כלל כבשר המת שבחי רק בגופה היה מעט חיות, וזה אשר השבתי בס"ד:

הנה באמת לדמותה להך דתנן במצוננת דכשירה, ודאי לא דמי, דשם אחזתה חולי מחמת צינה, ואשכחן ריש פרק מי שאחזו רפואה דאיכא לתלגתא ורב עמרם חסידא מעיילי ליה לבי מסותא ורב יוסף איעסק ברחייא. וזה כדי לעורר את הדם ולהזיע יעו"ש, או כפירוש הר"מ שנתמעטו חושיה ובכל זה יש לה חיות בכל איבריה, אבל כאן שהרגל פסק ממנו החיות לגמרי ואין לו מזור כלל רק שהרופא יחתכנה [כמצוי באדם] אימור דהוי כאילו נתמסמס הבשר שהרופא גורדו וחשיב כמאן דליתא, ולא שייך לומר שאין מוסיפין על הטריפות, דז"א, כיון דאמרינן דהבשר והגידין הוי כאילו נתמסמסו וכמאן דליתא א"כ הוי בכלל נחתכו רגליה או נטלו צומת הגידין והוי טריפה מהי"ח טריפות:

איברא דראיתי לראב"ד הזקן בספר האשכול, וזה לשונו, והטריפות הוא חסרון ומום בפנים הגוף, אבל מסוכנת ע"י חולשה וזקנה שאין בה חסרון באיברים אלא שנתקלקל דמה ונעשה כמים וכי"ב לא אסרה תורה כדתנן אחוזת הדם שגבר הדם ומכביד הנשימה כו' אכלה הירדופני פירוש סם המות לבהמה שמקלקל הליחות שבה, אבל אין מנקב מעיה אע"ג שודאי תמות מחמת חולשה, מ"מ כיון שאין חסרון בגופה לא נאסרה, ואם קודם שתמות שחטה ותפרכס לאחר שחיטה מותרת ואפילו אכלה סם מות לאדם אינה

אסורה משום טריפה אלא משום סכנה. והכין בתו"כ יכול אפילו אכלה הרדופני כו' ת"ל נבילה וטריפה מה נבילה שאינה בת חיים אף טריפה שאינה בת חיים יצאתה זו שהיא בת חיים וכן שאר מיני מסוכנת כו' עכ"ל, הרי כתב רבינו דאף דסופה למות בודאי בכ"ז כיון שאין חסרון בגופה כשירה, וא"כ הכא דאין שום חסרון בגופה אפשר דכשירה, אמנם הקדמונים פירשו הך דתו"כ כיון דאין חסרון בגופה אפשר דבדרי לה סממנים וחיה וכמו דאמרו (בדף נ"ד) על הך דמחו לה בכוליא וקטלוה, ואף לפי הראב"ד דצריך להיות חסרון בגופה היה נראה דצריך להיות הלקותא בגופה שמזה סופה למות, אבל באכלה סם המות דהוי כמו שבלעה מחט ועדיין לא ניקב אותה, דאע"ג דהמחט סופו לנקוב מכל מקום עדיין לא שלט בה הלקותא בגופה [ועיין ב"י וב"ח סימן מ' בנמצא מחט תוך הלב בדברי הבה"ג שכתבו כן יעו"ש], ובכל זה בדברי הראב"ד שנתקלקל דמה ונעשה כמים דהוי לקותא אי לאו טעמא דאילו בדרי לה סממנים חיה, דכתב רבינו ג"כ דכשר כיון שאין חסרון בגופו, צ"ע אמאי לא הוי בכלל כל שאין כמוה חיה טריפה:

אולם לשון הסוגיא דמסוכנת דשקיל וטרי שם דמסוכנת אינה חיה ואמאי לא מיתסרא משום שאינה חיה לא תאכל, מורה כדברי האשכול, דודאי איירי אף באופן דלא יועיל אי בדרי לה סממנים, דאי הוה מועיל אמאי אינה חיה הא יכולה להיות ע"י פעולה ורפואה לחזור ולחיות, וע"כ דטריפה לא מקרי רק בשהיא חסירה בגופה לא שהחולי בהדם או הליחות. וכן מורה לשון הגמרא דאי ס"ד מסוכנת אסירא השתא מסוכנת דלא מיחסרא אסירא טריפה מיבעי, מוכח דטריפות מיקרי מה שחסר בגופה [ויתר ונפולה כחסר דמיא, תוספות] ועיין תמורה (דף י"ז) לאפוקי בע"מ דפסול חסרון נינהו וברש"י שם וכל הני פסול הגוף בלא חסרון כגון ניקב קרום של מוח וניקבה הקיבה וכו', ור"ל דלא בעי חסרון שניכר רק בנקב לבדו מיטרף. אך הראב"ד באשכול כתב לקמן באכלה חלתית דטריפה דאע"ג דשחטוה תיכף ונמצאת שלימה כיון דעומד לנקוב, והרי חלתית הוה כמחט שהוא דבר זולתי ומטעם שסופו לנקוב מיטרף [ודלא כמוש"כ הפוסקים שכבר ניקב], ואולי סבר דכבר שלט החריפות של החלתית בבני מעים ונקלט בהן חוזק החילתית וסופה לנקוב והוה כמו לקותא וכמו דאמרו גבי רושם הדריסה דמיקלא קליא יעו"ש. נמצא לפי המתבאר יש לחוש שמא היה בה שנוי באיברי גופה ואולי הוה כנתמסמס כיון דהרופא גורדו תמיד, אך בכ"ז משום זה לא הייתי מטריפו הואיל ולא נזכר בשום מקום והיא מילתא דתמיה כמוסיף על הטריפות ואולי אי הוה בדרי ליה סמא חיה:

אמנם מטעם אחר יש לדון, דבגמרא אמר יבשה הריאה דהוי כדי שתפרך בצפורן,

ופריך הגמרא מהא דפליגי ר"י בן המשולם ורבנן ביבש האוזן דרבנן אמרי שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם כו' ומשני כיון דריאה לא שליט בה אוירא הדרא בריא, וכתב רבינו דיבש בכ"ש הוי כחסר וטריפה, ובכס"מ כתב ויש מקום לבע"ד לחלוק ולומר שאין הטעם אלא מפני שהיא כנקובה, ואני אומר לא כן אבי ישראל דמפורש שנינו בקדושין כ"ה תמות וזכרות בבהמה כו' יכול יבשה גפה נקטעה רגלה כו' פרט למחוסר אבר הרי דיבשה גפה הוי מחוסר אבר דיבש כחסר, וכן כתב רבינו פ"ג מהלכות איסורי מזבח ה"א, ואף כי בתורת הבית כתב ריאה שיבשה מקצתה טריפה שאף היא כנקובה, נראה דשטפא דלישנא הוא, תדע דלקמן כתב בשם הבה"ג דיבש הכבד טריפה וכתב ודבריו נראין דיבש כנטול דמי כדאמרינן באוזן בכור כו', וכן מוכח מגוף הסוגיא. דהנה רבוותא בתוספות פלפלו בבכורות (דף ל"ז) דאם אינו עובר המום רק ע"י רפואה אם מיקרי מום עובר או לא, ולפי מה דאמרו דזה הוי מום קבוע כיון שאינו מתרפא מאליו, א"כ מאי פריך על רבא דאמר דיבשה כדי שתיפרך בצפורן מרבנן דאמרי יבש כל שתינקב ואינה מוציאה טיפת דם, דאימור דאילו הוה בדרי סמא וחיה לכן גבי מום הוי מום קבוע ושוחטין עליו במדינה ולגבי טריפות לא הוה טריפה, וצריך לומר דפסיקא להגמרא דאיזהו יבשה דאמרו רבנן פירושו דהוה כחסר ומחוסר אבר ולגבי עוף פסול, וכיון דתאמר דאילו הוי בדרי לה סמא וחיה, הגם דכתבו דהוי מום קבוע כיון שצריך לעשות רפואה ולא תתרפא מאליה, בכ"ז מחוסר אבר לא הוי, ומדחשיב לה כחסר ש"מ דלא מהני לה רפואה כלל והואי טריפה גבי ריאה שיבשה דאינה חוזרת לבריאותה ולפי מה שנתבאר, ברגל אם יבש עד שתגיע לשיעור שתינקב ואינה מוציאה דם ודאי דהוה כחסר אבל דא לא שכיח:

ולפ"ז נראה לענין שאלתנו, דאם שלט בה הקרח עד שנקפאו רגליה ואינה מוציאה דם אם יתחבו בה מחטים ואינה מרגשת והרופאים אומרים לחתכה דנפסק ממנה כל החיות ונאבד מהאבר היחס שיש לו אל הדם שבתוך הגוף הוי כחסר, וברור דשיעורא דכל שתינקב ואינה מוציאה דם לאבר החיצוני הוא אף ברגל, אף דהטריפות תלוי בהגידין הפנימים בלבד, אינו דומה לריאה שמונחת בפנים ולא שליט בהו אוירא, אבל הגידים שמונחים בין הבשר ואדוקין לעצם והבשר יבש והוה כחסר, הוא הדין הגידין עצמן אם אינם מוציאים דם אם ינקב בהן מחט תו לא הדרא בריא, ומכש"כ אם הטריפות משום חסר מן הארכובה ולמעלה אם יתחבו בה מחט ולא תרגיש ולא יצא דם מהן הוי כחסר וטריפה, או מטעם חסר הרגל או מטעם ניטל צומת הגידין [וכן לענין קרבן אם נקפאו ידיה באופן שאם תינקב אינה מוציאה דם הוה בכלל חסר יד ומחוסר אבר קרינא ביה]

ומאי נפ"מ אי מטעם יבשות או משום קפאון מקור, אמנם באופן שהרופאים אומרים לחתכה ואין רפואה ידועה כלל, אז יש לחוש לחשש דהוי כיבש וכמוש"ב בס"ד ודוק:

הלכה כד

אבל אבר שנאמר בו אם ניטל טריפה אינה נאסרת אלא אם נחתך אותו אבר אבל אם נבראת חסירה אותו אבר הר"ז מותרת.

לפ"ז חסר צומת הגידין כשירה שרבינו חשיב זה בנטילה וז"ב, ומה מיושב לפ"ז השמועה דשילהי בהמה המקשה דמתקיף לה ר"נ דלשמואל דנשבר העצם ואין רוב בשר קיים הבהמה מותרת יאמרו אבר שהיא חיה ממנה מוטל באשפה ומותרת, וכבר הקשה הרשב"א מהא דקיי"ל דלמעלה מן הארכובה שכנגדו בגמל ניכר, א"כ כל השוק שבו צומת הגידין אם נחתך רק שהוא למטה מן הארכובה כשירה, והרי אבר שהיא חיה הימנו מוטל באשפה והבהמה מותרת, ולפי שיטת רבינו א"ש, דצומת הגידין רק נטילתן מטרפת הא אם חסרין הן לגמרי כשירה, ואין הבהמה חיה הימנו, רק שהוא בנטילתו הצומת הגידין חולי שאין מזור לה בטבע ואין כמוה חיה אבל לא הבהמה חיה הימנו, אבל למעלה מן הארכובה אם נשבר ואין רוב בשר קיים הלא אם חסר הרגל טריפה וכמו שאמרו בגמרא ורבינו חשיב לה מכלל חסר וא"כ הבהמה חיה הימנו ובכ"ז הבהמה מותרת אע"ג דהאבר מוטל באשפה, וזה עומק הפשט:

וראיתי בתורת הבית דברים תמוהים, מלבד מה שפירש דפליגי רב ושמואל באיזה ארכובה אמרו אם בארכובה הנמכרת עם הראש כו' שזה תמוה וכבר השיג בכל תוקף הבדק הבית אמנם הרגיש במה שכתבנו ז"ל א"ת שאין הבהמה חיה מצומת הגידין שאם חסרו אינה טריפה שלא אמרו אלא וכן שניטל צומת הגידין דוקא ניטל, א"כ אף כשנחתך הרגל למעלה מן הארכובה שכנגדו בגמל ניכר נמי מאי הוי והא אין הבהמה חיה ממנו, שהרי חסרה רגל אינה אסורה אלא מחמת בוקא דאטמא, הא אם נולדה חסר חצי רגל או אפילו כולו ובלבד שיהא הבוקא קיים כשירה, ולא ידעתי מאי קאמר הא חסר הרגל טריפה מצד עצמה ואף אם חסר למעלה מן הארכובה טריפה מצד עצמה, משא"כ צומת הגידין דלשיטת רבינו מדין נטולה אתי עלה וצ"ע ודוק:

והנה הרשב"א חולק על רבינו וסובר דחסר הכבד גם כן טריפה, ונראה להכריע מהא דרמי משניות אהדדי דברישא תנן ואלו טריפות ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום, ובסיפא דאילו כשירות תנן ניטל הכבד ונשתייר הימנו כזית, ומאי רומיא הא ע"כ צריך למיתני ברישא ולא נשתייר הימנו כלום, דאם הוה תני ואלו טריפות ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כזית הוה אמינא דאם נשתייר הימנו פחות מזית הוה כמאן דלא נשתייר

הימנו כלום, וא"כ הוה אמינא דאם הוא נברא חסר מתחלת ברייתו הוה כשר ולפ"ז כי נברא עם כבד שהוא פחות מכזית הוה כמאן דחסר לגמרי, כיון דפחות מזית לא מעלה ומוריד, ותו הוה אמינא דאם אחרי זה ניטל מכבד זה שהיה פחות מזית מתחלת ברייתו, כשר, דנטילה זה אינו מעלה ומוריד, לכן קמ"ל דאם ניטל מן הכבד ולא נשתייר כלל טריפה בכל גווני, אף אם לא היה מתחלת ברייתו רק פחות מזית, ג"כ אם ניטל מן הכבד זה טריפה, ובסיפא קמ"ל דאם נשתייר הימנו כזית בכל גווני כשירה, וצ"ל כהרשב"א דחסר הוה כניטל, ואם נברא עם כבד שהוא פחות מזית הוה כניטל הכבד ולא נשתייר בו כזית וטריפה ודוק, אמנם רבינו סובר כגירסת הרי"ף דגריס בסיפא ונשתייר הימנו כלום וכי מקשה מברייתא מקשה כמוש"פ הר"ן, ושפיר מקשה משנתנו על הברייתא ומסיפא מקשה, וא"כ תליא פלוגתת רבינו עם הרשב"א בחילוף הגירסאות, ואולי כיון דאם ניטל בעי שישתייר כזית, א"כ כי נברא פחות מזית אף ע"ג דחסר כשר מכל מקום כולו מועיל לחיות הבהמה ובעי שלא ינטל ממנו כלום כיון שכולו הוא מועיל לחיות הבהמה דתאמר דפסול ביה ניטל ותו אף כי נשתייר ממנו מקצת כיון שניטל ממנו מקצת ג"כ טריפה, וזה יתכן לאמרו ודוק:

הלכה כה

בהמה שניטלה האם שלה והוא בית הרחם כו'.

בתוספות פירשו בשם ר"ח הורו בטרפחת לאיסורא כרבי בזפק דבעוף קאמר ועיין בספר האשכול באורך שקבע מסמרות לשיטה זו. והנ"ל דמברייתא דתו"כ משמע דגם בעוף כשר דחשיב יכול אף כו' ניטלה האם שלה כו' ת"ל נבילה וטריפה מה נבילה שאין כמוה חיה אף טריפה שאין כמוה חיה יצאה זו שכמוה חיה ונבילה וטריפה בעוף כתיב דלא יאכל לטמאה בה כתיב, וזה בעוף שמטמא בבית הבליעה ואפ"ה אמר דכמוה חיה, דדוחק לומר דיליף על ניטלה האם בבהמה דחיה מקרא דכתיב גבי נבילה וטריפה בעוף דאין כמוה חיה, ובבהמה הא היא חיה דאין פרה וחזירה יוצאת כו' שאין חותכין האם שלה כו' דסתמא אמר, והא דחשיב נפחת הגולגלת ולא ניקב קרום של מוח בעוף דיבשה מיירי ודוק:

פרק ט

הלכה ז

ה"ז ספק ויראה לי שמתירין אותה.

בפירוש המשנה כתב רבינו שאוסרין אותה, ולישב דבריו כמוש"כ הכס"מ יעו"ש,

תמוה, דעד כאן מקילין מספק רק היכי שיש ספק במציאות אם נטרף דאוקי אחזקה, אבל בספיקא דדינא לא שייך לאוקמי אחזקה, כמו דחזינא לרבינו בהנך בעיות דבגמרא גבי שהיה דרסה דהוי ספיקא דדינא דפסק רק ספק נבילה ולא נבילה ודאית, כמו שפסק בלא בדק סימנים, וטעמו דבהא לא שייך לאוקמי אחזקה, אך יתכן לומר דהכא ספק הדין הוא ספק המציאות אם היא אינה יכולה לחיות, או היא כשירה ויכולה לחיות ומוקמינן אחזקה שיכולה לחיות ולא נתחדש בה חולי הממית אותה, אבל לפי מה שפסקו דאפילו חיה י"ב חודש מ"מ טריפה ודאית נשארה באיסורה, ומיעוט טריפות חיות, א"כ אין לנו לדון אם היא חיה רק אם נאסרה בכלל טריפת גלודה בכה"ג וכיו"ב ותו הוי ספיקא דדינא ולא שייך חזקה כלל, אמנם לעיל גבי כבד פסק לאיסור באיבעיות דגמרא ע"ש ויש להאריך בזה ואכ"מ:

ואפשר שטעם רבינו פה להתיר, מדפליגי רב ור' יוחנן אם עור בין הפרסות מציל, מוכחא דסברי דבכל מקום אם נשתייר בו כסלע מציל, וזה דחוק דפליגי על כולהו אמוראי, ועוד דחזינא דפסיקא ליה לתלמודא דבעי מקום מיוחד להך שיור כסלע, דקאמר אם נשתייר בו כסלע היכא, [אם לא דנדחוק דרב יהודה גופיה קאמר לה וזה דרך הש"ס כידוע ע' ריש פ' אלו מציאות] וכי פליגי ע"ז רב ור' יוחנן, לכן פירש דהכי קא אמרי היכי דנגלדה מקום השדרה ובי פרקי וכי"ב ונשתייר העור כולו קיים דכשירה, ונראה דכולו קיים לאו דוקא וה"ה רובו, וע"ז פליגי אם לא הוה רובו בלא עור בית הפרסות אם מועיל או לא, וזהו דרב סבר דבעור בית הפרסות מצטרף לרובא, ור"י סבר דאינו מצטרף, וכיון דרב ור"י סברי דבכה"ג כשירה פסק כוותייהו ודוק, ולפ"ז אפשר דפליגי להחמיר דאם נגלדה העור מבין הפרסות ובזה הוה חציה, דלרב דלא חשיב ליה לעור רק כבשר, אינו מצטרף גם להטריף, וכיון דסלקת הך גלודה של בין הפרסות תו הוה רובא בשאר עור, אבל לר' יוחנן לא נשאר רובא, אולי מחלק בין להטריף להכשיר, דלהטריף אינו מעלה ומוריד הך עור נגד שאר עור וכ"ז צ"ע. [ולפי שיטת הרשב"א יש לדחות בגוונא דחסר מקצת השדרה דאינו מציל ואינו מטריף ע"ש בחידושיו, ובכה"ג מצי מיירי רב ור"י ודוק]:

הלכה יט

נפלה מן הגג ולא עמדה כו' וכששוחט אותה אחר מע"ל צריכה בדיקה כמו שבארנו.

הנה בעמדה ושהתה מעל"ע, אם שחטה אחר כך כתבו הפוסקים דאפ"ה צריכה בדיקה, ובנו של הש"ך בנקודת הכסף קבע מסמרות דדעת רבינו דבעמדה ושהתה מע"ל אינה צריכה בדיקה ומה דתני ולא עמדה קאי גם על סוף ההלכה, ובמחכ"ת מדברי רבינו

נראה מפורש דבעמדה ושהתה מע"ל ג"כ צריכה בדיקה, ממש"כ בהלכות יו"ט פ"ב ה"ד, בהמת חולין שנפלה מן הגג ועמדה מע"ל והרי היא צריכה בדיקה, ואם בעמדה ושהתה מע"ל לא היתה צריכה בדיקה, ודאי רבינו הוי דייק בלישניה ולמיתני שהתה, ולא עמדה. אך נראה לי ראיה לזה מהך דפרק כל הזבחים שנתערבו, דתני טריפה שנתערבה ומוקי ר"ל בנפילה ואמר משום דסבר הלכה צריך בדיקה וקשה אמאי תני ירעו לימא דימתין מעת לעת, וע"כ דלמאן דאמר הלכה בעי בדיקה, גם אם שהתה מע"ל בעי בדיקה, ומכש"כ לדידן בעמדה, דבעמדה לחוד בעי בדיקה, גם אם נצטרף לזה ששהתה מע"ל ג"כ בעי בדיקה, ואין לדחות דהתם הוא משום דחייה כיון דאידחו מעל"ע מהקרבה תו אידחי לעולם, דפוק חזי לרבנן בתוספות פרק אלו טריפות (דף נ"א) ד"ה עמדה אינה צריכה מע"ל, שכתבו והשתא ע"כ עיקר שנויא לא הוי מעמדה צריכה מע"ל דאכתי ליבדקיה בהילוך, ועוד כיון דמע"ל סגי אמאי קתני ירעו עד שיסתאבו יעו"ש, ומאי מקשי הא טעמא משום בעלי חיים נדחין, וע"כ דהכי מקשו, דמשנתנו דזבחים סוברת דאף שחוטים אינן נדחים וכמו דאמר ר"א אם קרב הראש של אחד מהן כו' וכדמוקי לה הגמרא תמן כחנן המצרי, ועוד דריש לקיש מוקי בנפולה ואיהו סובר בירושלמי פ"ק דהוריות ה"ב הפריש חטאתו ונתחרש כו' לא נדחית חטאתו ופירש המפרש משום דסבר בע"ח אינן נדחין, ועוד דלפי פירוש ר"ת פ"ק דזבחים (דף י"ב) מסיק דהפריש קרבן והורו ב"ד שחלב מותר לא הוי דיחוי דקרבן הוי חזי רק דע"י טעות היו סוברים דגברא לאו בר קרבן הוי ואחר כך איגלי דמעיקרא בטעות היה דקרבן מעליא הוי, בזה כו"ע סברי דלא הוה דיחוי, א"כ דכי שהתה מע"ל הרי איגלי דכשירה היתה מעיקרא ולאו טריפה א"כ לאו דיחוי הוה דדיחוי בטעות לא הוה דיחוי, וכיון שכן קמה ראייתי לדוכתה, דודאי לא עדיף עמדה לדידן מהלכה לריש לקיש, וכמו דהלכה לדידיה אף אם שהתה מע"ל ג"כ בעי בדיקה, כש"כ לדידן בעמדה דאם גם שהתה מע"ל בעי בדיקה, ופירוש התוספות פשוט, והשתא ע"כ עיקר שנויא לא הוה מעמדה צריכה מע"ל, דאם זה הוי עיקר התירוץ, אבל מה שצריכה בדיקה אחר שחיטה לא איכפת לן בקדשים, דאה"נ נבדוק בתר שחיטה, דאכתי ליבדקיה בהילוך, והא דתהא צריכה בדיקה אחרי ההילוך לא איכפת לן, ועוד דכיון דמע"ל סגי אמאי תני ירעו כו', ואי משום דלאחר מע"ל ג"כ צריכה בדיקה הא אמרת דלא איכפת לן ואה"נ נבדוק בתר שחיטה, אלא עיקר שנויא מהלכה צריכה בדיקה, ואין סברא דנבדוק קדשים בתר שחיטה וכדפרש"י בזבחים, ולמאי אמר עמדה צריכה מע"ל, לו יהא דאין צריכה מע"ל בדיקה מיהא בעי וזה לא ניתן

לכתוב מפשיטותו, לולא שבנו של הש"ך לא דק בזה, והעיקר דאף אם עמדה מע"ל בעי בדיקה ודוק:

פרק י

הלכה ג

בהמה שנשמט הירך שלה מעיקרו כו'.

בהשגות אלא שבעצם נאמרו שניהם והוא הכף עצמו שנשמט ראשו העליון מהשדרה וזהו שמוטת ירך אבל בוקא דאטמא הוא הראש התחתון שנשמט מן הקולית הוא כעין בוקא ונכנס למכתשת שבכף כו'. לפי הבנתי בדברי הראב"ד יתכן דהבוכנא הוא מעצם העליון הנקרא קולית ואם נפסקו ניביה ונשמט מאסיתא מעצם שקורין האנקא זה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה וכפירוש רבינו ורש"י וכולהו קדמאי, רק שמוטת ירך הוא שהעצם שקורין אותה האנקא אם הוא נשמט מן השדרה וזהו שמוטת ירך דאמרו ושקלו וטרו ביה טובא (בדף נ"ז) אם בעוף טריפה והוא כמו שמוטת הגף שסמוך לגוף כן שמוטת ירך הוא שעצם האליה שתחתיתו כף ואסיתא, אם הוא נשמט בראשו מן השדרה ע"ז שקלו וטרו בו, כן נ"ל אחרי העיון בלשון הראב"ד. והרשב"א הבין משיטתו, דשמוטת ירך מורה שאם נשמט הקולית מן האסיתא, ובוקא דאטמא הוא השוק שנשמט ושף מן עצם הקולית, וזה לא משמע מלשון ההשגות שדייק מן השדרה, וכן לשון ראש התחתון שנשמט מן הקולית אינו מורה כן עיין ותבין דראש התחתון פירוש של הכף שהזכיר קודם ראשו העליון ודוק:

ודע שבעצם שקורין האנקא הוא עצם שהקולית נכנס לתוכו, רש"י קרי ליה עצם האליה שקורין האנקא (בדף נ"ד) ופירש (בדף י"א) שהחוט מתפרש שם ומתפצל לג' האחד פורש לצד עצם ימין האליה שקורין הנקש כו', ובשבת (דף קנ"ב) וינאץ השקד זו קליבוסת פירש עצם של האנקא שהירך תקוע בו, ולפ"ז הא פרש"י (בדף מ"ו) פרשה עצמה מהו נשבר הצלע עצמו [מצלעות קטנות של אליה] הרי דנשבר העצם שקורין האנקא מספקא ליה אם טריפה מחמת שחוט השדרה נמשך לשם יעוין ותשכח, אמנם בדף צ"ג פרש"י תרבא דקליבוסתא, עצם קטן הוא ומונח על עצם שקורין האנקא ומחובר לחולית האליה כו' הרי דפרש"י דהוא עצם אחר קטן יוצא מהחוט של האליה ועליו בעי פרשה עצמה, ודלא כמו שפירש בשבת שקולבוסת הוא עצם שקורין האנקא, וצריך ביאור, אמנם כוונת הראב"ד נראה פשוט כמוש"ב ודוק:

הלכה י

וכל שאפשר מהן שימצא בעוף כו' חוץ מטריפות שבכוליא וכו'. וטריפות שבכוליא ושבטחול לא מנו אותן בבהמה כדי שיהיה כנגדן בעוף כו'.

ולוי כי תני כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף, אטריפות שמנו חכמים במשנה קאי לא אטריפות שאמרו האמוראים, כס"מ, וכן כתב בספר האשכול. ובזה מתורץ מה שקשה בהא דפריך באלו טריפות בהא דקתני הריאה שניקבה או שחסרה, מאי חסרה אילימא מבחוץ היינו ניקבה כו' לימא שחסר מנין האונות, וכן פירש רבינו בפירוש המשנה. אך לפ"ז א"ש, דאם זה הוי כוונת המשנה איך תני לוי כל מה שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף הא בעוף אין מנין לאונות, וכיוצא בו מצאנו בפרק כל היד (דף י"ח) על הא דאמר בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב כו' מתניתין קאמרינן שמעתתא לא קאמרינן עיי"ש. ובהא דכתב רבינו דלא קאי כללא דברייתא על כל הטריפות רק על המפורש במשנה, מיושב מה שנדחקו רבנן בתוספות בשמועה דשמוטת ירך דסובר רב הונא שמוטת ירך בעוף כשירה והוכיחו דע"כ באיעכול ניביה, וא"כ על כרחין גם בבהמה כשר מדתני לוי כל שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר מהן נשבר העצם אעפ"י שלא ניקב קרום של מוח כו' וזהו תימה יעו"ש. ולפ"ז א"ש, דהך דבוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה לא מתני במתניתין וע"ז לא קאי לוי, ועל ריאה שניקבה שפיר פריך מדתני לוי דריאה שניקבה מתני במשנתנו וזהו ראיה חזקה:

ואולי בזה יתישב נמי מה דהקשו רבנן בתוספות בהא דמפרש פלוגתא דר"י ור"ל אם אלו טריפות דוקא או אלו כשירות דוקא, דפליגי בדרב מתנה, ולא מפרש דפליגי בדרכיש דלקתה בכוליא אחת אם טריפה, דריש לקיש סובר דלא אתיא בזה הכלל משום דלא דמי ותני אלו כשירות למימר הני הוא דכשירות הא דרכיש ב"פ טריפה, דלפ"ז א"ש, דאם הוה תני המשנה אלו כשירות למידק דבדרכיש ב"פ טריפה הוי זה על כרחין גם בעוף דכל מה ששנו חכמים במשנתנו הוא בבהמה ובעוף כדתני לוי וטריפות דכוליא ליכא בעוף וכמוש"כ הכס"מ ובספר האשכול מפני שהם סגורים בעצם לכן אמר דפליגי בדרב מתנה:

וקשה לדעתי למה לא מפרש תלמודין פלוגתא דר"י ור"ל אם אלו טריפות דוקא או אלו כשירות דוקא, דפליגי בהא דתרי משניות דאלו טריפות ואלו כשירות פליגי, דבהך דא"ט תני ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום, הא נשתייר הימנו כלום כשירה, ובהך דאלו כשירות תני ניטלה הכבד ונשתייר הימנו כזית הא לא נשתייר הימנו כזית טריפה וע"ז פליגי איזה משנה דוקא, אולם א"ש, דא"כ סבר ר' יוחנן דלא נשתייר הימנו כזית

כשירה, ובריש פרק אלו טריפות אמר רב יצחק בריה דר"י משמיה דר"י הלכה כדברי האומר כזית. ובזה נבין כוונת הגמרא וחזייה דרב מתנה דאתיא בזה הכלל מ"ט דדמיא לנטולי כו' וחזייה לדר"מ דלא אתיא בזה הכלל מ"ט לאו לנקובי דמיא כו' ולאו לנטולי כו' דמאי חזו דזה מדמה לנטולי וזה לא, ולפ"ז א"ש, דליכא נטולי במשנה רק ניטל הכבד, וא"כ ר' יוחנן סובר כזית דוקא והוי טריפה מצד עצמו ודמיא להך דבוקא דאטמא דשף מדוכתיה, אולם ריש לקיש סובר דולא נשתייר הימנו כלום, וטעמא משום דבעי שיורא פורתא מקום תלייה דמרה וכמו שפרש"י (דף מ"ו) על הך דר"ח זריק לה יעו"ש, א"כ אין נטולה במשנה שתהיה טריפה מצד עצמה, וא"כ הך דר"מ לכולהו לא דמיא לא לנטולי כו' ודוק, ומאן דסובר דר"י מכשיר בנשתייר הימנו כלום יפרש פלוגתייהו כמו שפרשנו בס"ד, וכי מוקי דפליגי בדר"מ, ור"י סבר דכשירה אע"ג דר"י אמר לקמן שמוטת ירך בעוף טריפה היינו באיעכול ניביה, וכן כתבו בתוספות שם ד"ה שמוטת ירך, ותמוהים דברי הלחם משנה שהקשה על שיטת ההשגות, דשמוטת ירך היינו שנשמט הכף עצמו ממקום חיבורו מן השדרה דאמאי לא אמר הגמרא דפליגי בהך דשמוטת ירך, ולמאי צ"ל דפליגי בדרב מתנה יעו"ש, ובמחכ"ת הא ר' יוחנן יסבור לפ"ז דאלו טריפות דוקא ושמוטת ירך כשירה, ור' יוחנן בעצמו סבר דשמוטת ירך טריפה אף בעוף וזה פשוט. ומה שפירש הפלתי טעם דטריפת הטחול בסומכא הוא משום הכרס, כתב קרוב לזה האשכול ולכן בעוף כשר שאינו מונח על הכרס יעו"ש דברים נמרצים ודוק:

ולפי דברי הפלתי מדוקדק מה דאמר ר' נחוניא שאלתינהו לכולהו טרופאי דמערבא כו' ולית הילכתא כרב עוירא והנ"מ בקולשיה אבל בסומכיה טריפה, דלפי המתבאר אין מקום להטריף בניקב הטחול מקום הדבוק לכרס, רק לבני מערבא משמיה דריב"ח דכל הכרס החיצונה ג"כ מיטרף בנקב משהו (בדף נ') לדידהו שפיר חיישינן, אבל להנך אמוראי דסברי דבכרס אינו טריפה רק בנקרע רובו לא שייך להטריף בניקב הטחול אף בסומכיה לכן טרופאי דמערבא לטעמיהו אזלי ודוק:

פרק יא

הלכה א

כגון בהמה שנפלה ולא הלכה:

זה שאמרו עמדה צריכה בדיקה, או שנדרסה, מפורש בגמרא, או שנחבסה גולגלתה, נראה דכוון להאיבעיא דרוב גובהה או היקפה שכתב רבינו ויראה לי שאוסרין אותה, בכ"ז מהני שהיה י"ב חודש, אלמא דלספק איבעיא מהני שהיה י"ב חודש ודוק:

הלכה יג

וכשם שאין חוששין לקרום (של) מוח:

מפורש דבהכתה חולדה על ראשה בעי בדיקה הא לאו הכי לא בעי בדיקה, ולשדרה, זה מפורש דף נ"א בדקוה אשכחוה כרבינא ועיין הגהות אות א' ודוק:

פרק יב

הלכה ג

אבל אם ניחר הראשון כו' מותר לשחוט וכן אם שחט הראשון וניחר השני כו' פטור:

לשון המשנה נקיט, ואולי דייק רבינו דלנחור לכתחילה אסור, משום דאח"כ כשמוכרו הוי באיסור סחורה דאסור למכור לעו"ג דלא הוי כנזדמנו כיון שעושה אותה נבילה בידים וכמו שכתב בספר האשכול הלכות שחיטת חולין סימן י' באורך, וכן משמע בפ"ק דסנהדרין דף ט"ו הארי והזאב כו' בשלמא לר' יוחנן למאי זכה זכה לעורן, ואמאי אמר זכה אך לעורן ואמאי לא יזכה בכל הנבילה, אם לא דקמ"ל דאסור למוכרו לעו"ג דלא הוי כנזדמנו משום דאיהו הרגו ושוינהו נבילה אע"ג דאיהו הרגו בהיתרא לצורך שלא יזיק בני אדם, ולפ"ז צריך לומר דהא דאמר בפרק קמא דבכורות דף י' הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו כו' ואב"א ר"ש לפחת מיתה דהפירוש, או דשם כיון דלא רצה לפדותו מצוה לערפו וכמו שאמר סוף פ"ק מצות פדיה קודם למצות עריפה הרי דמצוה נקראת ולכך לא אסור למוכרו דהוי כנזדמנו, או דגם זה בכוונת הגמרא לפחת מיתה שאם ערפו אסור למוכרו לעו"ג, ויתכן דלזה כוון רש"י בלשונו הזהב ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פחתתו כו' ולאחר מיתה אינו שוה אלא דינר להאכילו לכלבו, כיון דלמוכרו לעו"ג אסור דהוא עשאו נבילה ולא הוי כנזדמנו:

ובזה א"ש מה דאמרו פ"ק דף י"ח היכי דלא נמצאת סכינו יפה ממסמס ליה בפרתא דאפילו לעו"ג לא מזדבן, אם דהוי קנסא מכל מקום שוינהו רבנן כמידי דהוי כוותיה בדאורייתא, היינו משום דחשבוהו כמנבל בידים ואסור בסחורה דלא הוי כנזדמנו, ולכן קנסוהו דאף לעו"ג לא מזדבן, וא"ש נמי הא דאמר בפרק כל הבשר דף קי"ב בככר שחתך עליה בשר שמואל שדי ליה לכלביה, והוא דמעיקרא הוי דם שלא פירש רק כשחתך הבשר על הככר פירש הדם והוי כנעשה האיסור אצלו במכוון ואסור למוכרו לעו"ג לשיטת כמה פוסקים דסברי דדם אסור בסחורה ולכן שדי לכלבו ופשוט. ומה שפרש"י בשבת פרק כלל גדול דף ע"ה ד"ה שוחט כו' אי מעורות אילים מאדמים ל"ל שחיטה בחניקה נמי סגי, פירוש וישליכו הבשר לכלבים. דבני נכר לא היו עמהם, וזה דלא

כהט"ז שהתיר בסימן קי"ז יעו"ש, אמנם בהיה אסור באכילה והוסיף עליו עוד איסור מסתברא דכל זה הוי כנזדמנו כמו שכתב הנוב"י תנינא סימן י"ג, וקצת ראיה מהא דמשמע בדף קט"ו דאמרה תורה כשתמכור להנבילה לא תבשלנה בחלבה ותמכרנה דרק משום דבשר בחלב אסור בהנאה, אבל בלא איסור הנאה הוי מותרת במכירה אע"ג דניתוסף עליה איסור אכילה דבשר בחלב ודוק, אמנם לשון המשנה דפ"ד דנדרים שאם ירצה הרי מוכרה לעו"ג או מאכילה לכלבים מורה דלשחטה ולהאכילה לעו"ג אסור, וע"כ למוכרה מחיים:

ודברי התוספות בפ"ק דע"ז דף י"א ד"ה עיקור שיש בה טריפה, אפילו בבהמה טמאה נמי שייך בל תשחית וכו' עי"ש, צריך מובן מאי הוא משחית בבהמה טמאה בעוקר למעלה מן הארכובה טפי מעוקר למטה מן הארכובה דהא למלאכה לא חזי, ולשחוט או להמית בטומאה מאי נפק"מ ולכן מדייק רש"י דבבהמה טהורה מיירי, וצריך לפרש כוונתם דמשחית טפי כיון דהוא מטריף הטמאה בידים לא הוי על איסור טריפה כנזדמנו ואסור למוכרה לעו"ג ונמצא דהוא משחית טפי ודוק:

אך לדעתי נראה דמשום איסורא דאו"ב נקיט פטור במשנה אבל אסור, ובקל לחלק בין ראשון לשני, דבשני כיון דהוא האיסור, אסור לכתחלה נוחר ומעקר אטו שחיטה של טריפה דשניהם אסורים באכילה ואם נתנבל הראשון מפורש במשנה גבי חשו"ק דמותר לשחוט לכתחלה, ובקל לחלק בין הראשון להאחרון ודוק:

הלכה ח

אבל העז שבא על הצביה אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוקה כו':

רבינו מפרש בהך דרב חסדא היא צביה ובנה תיש שפטור אבל אסור משום גזירה דישחוט בתה ובת בתה דשניהן תיישים הוו, וזה שאמר רב פפא בתיש הבא על הצביה לאיסורא, פירוש אם שחיט הצביה עם התיש הבן דרבנן סברי דילמא חוששין כו' שה ואפילו מקצת שה אמרינן, ואם ישחוט הבת עם בת הבת יתחייב מלקות לכן אסור לשחוט הצביה עם הבת, אבל ר' אליעזר סבר שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן, ואם ישחוט הבת עם בת הבת לא יתחייב מלקות, לכן כי שחיט הצביה ואת בתה לא אסור כלום, ועיין כס"מ בשם הרשב"א ודוק, ובחידושי לגמרא פירשתי דברי רבינו עפ"י דרך המפרשים באופן נאות:

הלכה י

מותר לשחוט את המעוברת עובר ירך אמו הוא כו':

כן הוא בפסיקתא זוטרתא, והפירוש, דלענין שחיטה שריה רחמנא דאינו צריך לשחוט

ובהמה בבהמה שריא רחמנא וחשבה רחמנא לעובר כירך מאמו, וכיון דאינו צריך לשחוט אותו, תו כי שחיט ליה הוי שחיטה שאינה צריכה ואין זה שחיטה המתרת, רק הוי כמו נחירה ועיקור, דדוקא שחיטה הנצרכת להתיר מאיסורי אמה"ח ואינה זבוחה מקריא שחיטה, אבל הך שחיטה אינה נצרכת להההיתר והוי כמו שאר תיקוני אכילה כהפשט וכיו"ב, וזה טעם נכון לסתום פי הצדוקים [וראה בספר האשכול בשם ר"מ גאון מה שהשיב למינים] ולפ"ז אף שישבה על המשבר ואמרו בפ"ק דערכין כיון דעקר גופא אחרינא הוא, מותר לשחוט, דלשחוט את הולד שמותר בלא שחיטה דמבבהמה נפ"ל אף דעקר כ"ז שלא נולד דא"צ שחיטה, ואינו צריך לעשות פעולת השחיטה בהולד. ולגבי זה אין נפק"מ אם נעקר ועדיין הוא בכלל כל בבהמה תאכלו וזה פשוט, וכבר השבתי כן לחכם אחד, וזה הלשון בכוונה זו תמצא ברש"י ביצה דף ו' ד"ה הטריפה בנה אסור אם נמצא בתוכה דעובר ירך אמו הואיל ובשחיטת אמו אתה בא לאכלו כו' דכוון דלענין זה חשבתו התורה כירך אמו ודוק בכ"ז:

פרק יג

הלכה ז

לא אסרה תורה אלא לצוד אותה והיא אינה יכולה לפרוח בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהן שלא יילקחו:

נראה דכוון רבינו לטעם האמור במדרש ויקרא יודע צדיק נפש בהמתו זה הקב"ה שכתוב בתורתו לא תקח האם על הבנים, וכבר כתב רבינו במורה חלק ג' פרק מ"ח על משנה על קן צפור יגיעו רחמיך כו' אבל זה גדר להמצוה אשר בהיותה ניצודה עבור אהבתה לבנים אסור ליקחה, ולכן ביצים מוזרות או אפרוחים שא"צ לאמן שאז הוסרו עבותות האהבה מאם אל הבנים בטבע העופות פטור מלשלח, וכן כתב בהלכה ט' היו אפרוחים טריפות הרי אלו כביצים מוזרות, הוא גדר לזה שאינה קשורה באהבתה להם והוא הוספת טעם ומתק דברי רבינו, וכן אמרו במדרש כדאי הוא שעוסק בכבודו של עולם ובתקונו של עולם שתנצל יעו"ש ודוק:

הלכה יז

או על גבי בעלי חיים חייב (בשילוח) [לשלח]:

נ"ב בראשו של אדם כתיב ואדמה על ראשו וכתיב משא צמד פרדים אדמה מלכים ב' ה' ואף על אדם כתיב והוי בכלל על הארץ ופשוט. ועיין בספר האשכול.

הלכה כ

המקדיש עוף לבדק הבית ופרח מידו כו' על האפרוחים או על הביצים לוקח הכל כו' שאין שילוח (הקן) [**האם**] **נוהג במוקדשין שנאמר ואת הבנים תקח לך ואלו אינן שלך**:

בגמרא איתא טעם אחרינא משום דכתיב שלח תשלח, יצא זה שא"א מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר, אמנם רבוותא קדמאי פירשו דבקדשי בדק הבית טעמא אחרינא איכא משום דכתיב ואת הבנים תקח לך ואלו אסורין בהנייה, רק בקדשי מזבח דתנן ביצי תורים לא נהנין ולא מועלין צריך לזה הטעם, ולפ"ז רבינו דפירש במקדיש לבדק הבית שפיר כתב הטעם משום שאין יכול לקיים מה דכתיב ואת הבנים תקח לך כו', אמנם בעיני יפלא מאוד על כולהו רבנן דמה יעשו להא ששנינו בירושלמי בספ"ק דערלה, ביצת הקדש שנעשית אפרוח א"ר ייסא פליגי בה כהנא ור' יוחנן כהנא אמר אסורה ור"י אמר מותרת כו' אף היא פודה אותן בזמן זרעה, פירוש דהוי כמו גידולי הקדש ומע"ש דאמרינן בהו דגדוליהן חולין (בפ"ט דתרומות) וכמו שכתב רבינו פ"ה מהלכות מעילה דאעפ"י שלא פדאן הרי הגידולים חולין ואין מועלין בהן כו', א"כ הא דפודה אותה בזמן זרעה הוא דרבנן ומשום פסידא דהקדש, וא"כ ביצה שנעשית אפרוח הרי היא כחולין גמורים, וא"כ לכן לא אמר טעמא משום דכתיב ואת הבנים תקח לך כו', דתינח בביצים, באפרוחים מאי איכא למימר דהאפרוח חולין גמורים הוי ובפרט דרבינו כתב בפירוש על האפרוחים או על הביצים וצע"ג:

ואין לומר כיון דכתיב על האפרוחים או על הביצים א"כ אם האם היא בגוונא שאם היתה רובצת על הביצים לא מחייבא בשילוח, תו כי נמי רובצת על האפרוחים ג"כ פטור מלשלח, חדא דמנ"ל למידרש היקשא מנפשין, ועוד דבתוספתא שנינו להיפך ולאשר כי היא בשיבוש לכן אגיהה ואבארה מקודם, וז"ל, אם אפרוחין הטריפה (פטורה) צ"ל [חייבת] בשילוח, ביצים [פירוש שאמן טרפה] פטור מלשלח, והוא כמו שבארתי, דאם יושבת על האפרוחין והיא טריפה חייבת בשילוח, דאפרוח מביצת טריפה מותר, וקרינא בהו תקח לך, אבל האם הטריפה היושבת על הביצים, כיון דביצת טריפה אסורה דמגופה קא רביא, א"כ הביצים אסורים וקרינא בהו תקח לך ולא לכלביך וכמו שנתבאר סוף פרק כל האסורין דביצת טריפה אסורה ואפרוח מביצת טריפה מותרת, ובגמרא קל"ט, והתניא אם אפרוחין טריפה חייב בשילוח אמר אביי ה"ק אפרוחין שאמן טריפה חייב בשילוח, ופירוש דוקא אפרוחין שאמן טריפה חייב בשילוח הא ביצים שאמן טריפה פטור מלשלח דהביצים אסורות משום ביצת טריפה ותקח לך ולא לכלביך, הרי דמפורש דאע"ג דאם היו ביצים היה פטור מלשלח האם בכ"ז אם אפרוחין הן חייב

בשילוח, כש"כ כאן דאם הן אפרוחים של תרנגולת הקדש כיון דביצת הקדש שנעשית אפרוח האפרוח חולין הוא ודאי דחייב בשילוח וז"ב. ואין לומר כיון דצריך לפדות אותה בזמן זרעה אע"ג דהוי רק מד"ס ולכן לכל דבריהם הוי גידולי הקדש חולין, בכ"ז לא קרינא בהו תקח לך, ז"א, דהא לענין כסוי הדם דכתיב אשר יאכל ואפ"ה אמרינן דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אם נחיר בעי כסוי אע"ג דמדבריהם בעי שחיטה קרינא בה אשר יאכל כמבואר פרק כסוי הדם דף פ"ה כ"ש הכא דלא מיפטר משילוח כיון דמה"ת חולין הוי:

ובזה בארנו דברי הגמרא ריש שלוח הקן הני מוקדשים ה"ד כו' אילימא דהוה ליה קן בתוך ביתו ואקדשיה מי מיחייב כי יקרא קן צפור פרט למזומן כו' רב אמר במקדיש פירות שובכו ומרדו ופרש"י האי דנקיט פירות ולא אמר מקדיש שובכו עצמו משום דיונים אינן ראוין אלא כשהן קטנים ורב לא אמר למילתיה אלא בקדשי מזבח יעו"ש, וטעמו לא מחוור דאטו רק בבני יונה הלא תורים לא מיכשרי אלא בגדולים, ולכן נראה לדעתי דיוני שובך אמרו דאין בהן גזל אלא משום דרכי שלום, א"כ איך מצי מקדיש לפירות שובכו כיון דאינו שלו מה"ת הלא אינן קדושים מה"ת ואיך מיפטרי משילוח כיון דמה"ת לא קדשי, ולכן אמר במקדיש פירות שובכו, ואמרו בפרק הספינה דף ע"ט ביונים הבאים דרך שובכו לשובך כו', ותמהו בתוספות איך מצי להקדיש באופן שימעלו בהן מעילה גמורה הא יוני שובך אין בהן רק משום דרכי שלום, ותירץ רי"צ דבביצים ואפרוחין זוכין מה"ת, פירוש לפי שהן קטנים ולא עבדי דפרחי ולכך סמכא דעתיה עלייהו וקני להו קנין גמור וכן ע"כ יתפרשו דברי רבינו פ"ה ממעילה ה"ח שהמקדיש חורש מועלין בכל קן שבראש האילנות, דבביצים ואפרוחין מיירי, דיכול להקדישן, וא"כ בפירות שובך שהן קטנים שפיר חלה עלייהו הקדש גמור דבר תורה ולכן אמר במקדיש פירות שובכו ומיפטר שפיר משילוח, וזה ברור:

נמצא דברי רבינו צ"ע, וצריך לומר דפסק ככהנא דאמר דביצת הקדש שנעשית אפרוח אסורה, וזה פלא דהלכה כר' יוחנן, ובפרט דסוגיא דילן כוותיה אזלא דאמרה מפני שאתה מצווה להביא ליד גיזבר:

אולם יש להתבונן קצת, דלמה ביצת הקדש שנעשית אפרוח חולין אטו מי שני מביצת תרנגולת דהדיוט שנעשית אפרוח אטו מי לא שייך האפרוח להבעלים של הביצה ובמאי פקע ממונא דהקדש. אולם ז"א, דחזינא דהקדש אינו דומה בכמה מקומות להדיוט, ופוק חזי בקדשי מזבח צריך קרא לגדולין דקדשי היינו לולדות קדשים ואיכא חד תנא דסבר דבהווייתן הן קדושים הא במעי אמן לא קדשי, ומפורש שנינו פ"ק דתמורה דף

י"א השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי נאכלת לכל אדם ונאכלין בכ"מ, וכפי הנראה דאינן טעונין פדיה כלל ואף קדושת דמים לא קדשי יעו"ש, ואף דבריש פ' פרת חטאת דף קי"ד בד"ה וקסבר כתבו דקדושת דמים קדשי, בריש פרק יוצא דופן הוכיחו דאף קדושת דמים לא קדשי יעו"ש. ובאמת לא ידענא הא דאמרו בבכורות שילהי פרק קמא בהמת שביעית פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה, הרי דולד בהמת שביעית קדוש בקדושת שביעית מה"ת ומנא לן הא ומי גרעי מגדולי שביעית בדבר שזרעו כלה, ועדיפא מצאנו דולד הנוגחת לאחר גמר דין שעיברה וילדה תלי לה בפלוגתא דזה וזה גורם וכ"ז באיסורי הנאה אבל באיסורי אכילה אמרו דולד טריפה מותר ומנ"ל דולד בהמת שביעית נתפס גם בקדושת שביעית ויש שבח לשביעית, ודחוק לומר דאיירי בשחלל על הבהמה כשהיתה מעוברת בפירות שביעית ונתפס גם העובר בקדושת שביעית דכל כי האי הו"ל לפרושי, ועיין מע"ש בירושלמי פ"ב סוף הלכה א' ודוק:

אך מיהו סברת כהנא דאוסר בביצת הקדש שנעשית אפרוח ומתיר בביצת ע"ז שנעשית אפרוח צ"ב, אם נאמר דחשיב לביצת ע"ז שנעשית אפרוח ע"י תרנגולת דעלמא לזה וזה גורם, זה לא ניחא דיהא המחמם חשיב גורם, הלא מצאנו אשה מחממת ביצים בחיקה (כתובות ס"ו) ואטו העופות אסורים למאן דאסר זה וזה גורם, ועוד דכהנא יהא נחית לפלוגתא דר"י ור"א ריש בכורות דף ו', ונראה דסבר משום דאימת קא גביל לכי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא (תמורה ל"א). אך ג"ז לא יתכן, דפרש של ע"ז ג"כ אסור כמו דאמרו פרק אין מעמידין דף ל"ד המקדש בפרש עגלי עו"ג אינה מקודשת דכתיב ולא ידבק בידך מאומה כו' א"כ גם כי הוי עפרא בעלמא נשארת באיסורא, וצריך לומר דסבר כיון דמצאנו דבעלי חיים אינם נאסרים לע"ז ואינן נתפסין באיסור ע"ז לכן כי הוי אפרוח פקע איסור ע"ז, ושאני גבי שור הנסקל וכי"ב דמתפיס בע"ח באיסור זה [ולפ"ז ביצת תרנגולת הנסקלת שנעשית אפרוח תהא אסורה גם לכהנא] וזה ג"כ דחוק דהא מצאנו דהמשתחוה לאילן לא אסרו ואילו חיבר אילן אסורה אע"ג דהשתא מחובר הוי וכמו דאמרינן בירושלמי שבת פרק רע"ק דאע"ג דהמשתחוה לאילן לא אסרו בהשתחוה ולבסוף נטעה אסורה ומוקי בזה משנה דשלש אשירות, וכמו דמה דהוי מחובר לא מפקיע מידי איסורו, כן מה דהוי בע"ח לא מפקיעו מידי איסורו וצ"ע בזה. אבל בהקדש מה דאסר כהנא ע"כ משום דלכי הוה עפרא הלא ג"כ היא של הקדש, ולא דמי לפרש של הקדש דאמרו במעילה דלא מועלין משום דכי אתא מגופא אחרינא אתא יעו"ש דף י"ב, דמן עלמא קאתי לה כו' אבל הכא הוי עדיין ממונו של הקדש ולכן בקדושת בדה"ב

וקדושת דמים לא פקע ממונא דהקדש והוי כביצי תורין וחלב המוקדשין דבקדושת דמים מועלין, והעיקר משום דהוי בע"ח ולא דמי למחובר דהוא היה בריה חדשה כמו שמבואר אצלנו בהלכות יו"ט פ"ב ה"ג ועדיף טפי מנטעו גרעין אפילו ועיין:

ולפום מה דסבר כהנא דבע"ז ביצה שנעשית אפרוח האפרוח שרי ובמוקדשין האפרוח אסור, יתכן לומר, דזה הוי סברת ר' אבהו אליבא דר' יוחנן בפרק כל הצלמים דף מ"ב מאי יתיז יתיז באפרוחין, ופירוש דהוי דומה לביצת ע"ז שנעשית אפרוח, אע"ג דכאן לא השתחוה רק להאילן ולא להביצה, מ"מ גזרינן אטו היכי שישתחוה לאילן גם להביצה שעליה לכן הקן אסור עם הביצים ולא יעלה על האילן ליטול האפרוחים דנמצא נהנה מן האילן ולכן יתיז באפרוחין, אבל בסיפא גבי הקדש גם הביצים גם האפרוחים לא נהנין דמיתחזי כאילו הקדיש הביצים, וביצת הקדש שנעשית אפרוח הרי אסורה ופודה אותה כמות שהיא דממונא דהקדש לא פקע לכן גם האפרוחים לא נהנין, או דאסירא מטעם דבהדיוט קני החצר להדיוט כן בהקדש אע"ג דאין חצר להקדש מ"מ לא נהנין ועיין פרק הספינה דף ע"ט תוספות ד"ה ואין מועלין במה שבתוכו, ובחדושי רמב"ן דפליג וסובר דחצר קני להקדש רק דמעילה ליתא בהו דדוקא אם ההקדש בא מכח אדם מועלין בו לא למה שקני חצר דהקדש דמאיליו בא להקדש יעו"ש, והא דאמר ר' יעקב לר' ירמיה אסברה לך הוא עפ"י שיטת ר' יוחנן בירושלמי דביצת הקדש שנעשית אפרוח שריא, לכן אפרוחים כאן וכאן שרי, וע"כ דיתיז האפרוחים ויטול העצים של הקן דאייתי מעלמא, ובהקדש הקן אסור וכפירוש הר"מ בפירוש המשנה:

והנה רבינו כתב בהלכות ע"ז פ"ז הלכה י"ב, והאפרוחים והביצים שצריכין לאמן אסורים שהרי האשירה כמו בסיס להן, ובהשגות כתב היה לו לומר מפני שהן כגדולי האשירה, ולטעמייהו אזלי לקמן פ"ח הלכה ג' השתחוה לחצי דלעת וחצי האחר מעורה בו ה"ז אסור מספק שמא זה החצי כמו יד לחצי הנעבד, כן סבר רבינו הכא דהאשירה הוי יד ובסיס להאפרוחים והביצים. והראב"ד השיג דליכא דין יד לאיסור רק לטומאה ואין זו השגה, דאימא מדאפקיה קרא לאיסורא בלשון טומאה להורות דין ידות לענין איסור וזה פשוט, אמנם הענין בכללו צריך עוד ביאור:

פרק יד

הלכה ח

דם הניתז ושעל הסכין אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות:

מפורש בתוספות בשם רבינו תם כרבינו, וסעד לזה מהא דבסוכה ובע"ז בעי אם יש

דחוי אצל מצות, כמו אשירה שביטלה ובנקטם ראשו ועלתה בו תמרה ופשיט מהך דאמר רב פפא גבי כסוי הדם דאין דיחוי אצל מצות ואמר דר"פ גופיה איבעיא ליה מיפשט פשיטא ליה לר"פ או מספקא ליה יעו"ש, ומדמדמה להדדי מוכח דבני בקתא חדא נינהו, ואם נאמר דצריך לכסות כל הדם איך דומה זה לזה דילמא אף אם נאמר דכאן יש דחוי משום דהדם מחוייב לכסות וכל הדם חייב בכסוי לכן שייך בהו דחוי, אבל אשירה והדס דנקטם ראשו דאטו הן עומדין דוקא למצוה ואטו מי לא יכול לצאת באחר, ולא חלה עליהן שם דחוי, וכמו דחזינא דעלתה בו תמרה קודם אגד כל כמה דלא הוי הזמנה למצוה פרש"י דלא חלה עליה שם מצוה למקריא דחוי כל כמה דלא מטא זמן מצוה עיין היטב רש"י ד"ה ה"ג לעולם בתר דאגדיה וקסבר אגד הזמנה כו', וחזינן לרבוותא בתוס' יומא דף ס"ד ד"ה התם לא איתחזאי כלל כו' לא דמי למחוסר זמן דהתם משעה שהקדישה היתה דחויה, וכוונתם דכיון דהוי מחוסר זמן קודם ההקדש בשעה שהוא חולין לא הוה דיחוי, כן יש לחלק דכל הדם חייב בכסוי ועומד לכסוי לכן שייך בה דחוי, משא"כ בלולב וכיו"ב דלא קאי למצוה דאטו מחוייב ליטול הלולב הזה דוקא למצוה הלא יכול לקיים בלולב אחר. ואע"ג דהגמרא מייתי איפכא דבכסוי אמרו אין דחוי ובשאר מצות מבעי ליה אם יש דיחוי ומכל שכן מייתי, מכל מקום משמע דבסוג אחד הן דאם בכסוי הדם יש דחוי גם בשאר מצות יש דיחוי, ואטו הן דומין להדדי הא יש לחלק טובא, וכפי הנראה ברור דאינו מחוייב לכסות רק מקצת הדם, וכל חדא משהו מן הדם סגי בהו לקיומי המצוה והוי כמו לולב דיכול לקיים בכל לולב המצוה, ולהכי אם אין דחוי אצל מצות אין דחוי גם אצל כסוי ובפרט דלר' יוחנן אזיל ואיהו סבר דאימתי לפרש ודוק:

והנה בגמרא מפרש דרבנן סברי ושפך את דמו כל דמו ור"י סבר מקצת דמו, ונתפלאו רבנן בתוספות דגבי בכור שישראל ועו"ג שותפין בו אמרי רבנן בכור מקצת בכור ור"י סבר כולו בכור יעו"ש, ולדעתי הוא כוונה חדא, דרבנן סברי ושפך את דמו אף אם אין רק מקצת דם לדון לפנינו לענין כסוי ג"כ צריך לכסותו, וא"כ אף אם מכוסה כל הדם מחוייב לכסות הניתן למקום אחר חוץ לגומא או לגרור מעל הסכין ולכסות, דוגמא בבכור דאמרינן אף אם אין לדון רק על מקצתו ג"כ ניתן לכהן כן הכא עד שיכסה כל הדם שגם על מקצת דם חל החיוב, א"כ חל חיוב כסוי על כל מקצת ומקצת עד שיכסה את כולן. ור' יהודה סבר דוקא ושפך כל דמו, פירוש כשכל הדם לפנינו לכסות אז מחוייב לכסות, ולא מקצת דמו, שאם כבר כיסה דם שבתוך הגומא ושוב פטור מלכסותן אף אם גילה הרוח, ואין לך לדון רק על מקצת הדם הנשאר, המקצת אינו בחיובא דוגמא

דאמרינן בכור כולו בכור, ואם כסה הרוח מקצתו חשוב כאילו כל הדם לפנינו שאם יחזור הרוח ויתגלה הרי חייב לכסותן ודוק, ועיין ירושלמי יבמות ריש פרק הערל דרבנן דורשין ערל מת"ל זכר עד שיהא כולו זכר ר"י דריש זכר כו' עי"ש והבן:

הלכה טז

וערך אותנו נר ליישר המעקשים:

רמז רבינו, לפי שבשחיטה מצאנו שאמרו ז"ל במ"ר בראשית פ' מ"ד אמרת ה' צרופה וכו' וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין שוחט מן הצואר כו' וע"ז פירש רבינו במורה ח"ג פרק כ"ו יעו"ש, לזה סיים רבינו פה, שיש תועלת גדול במצות אין סוף, רק שהם אינם לתועלתו יתברך וכמו"ש בירושלמי נדרים פ"ט, והיינו כבוד המקום משמע ליה דלנפשיה הוא מהני כהדא אם צדקת מה תתן לו וכו', ובפרט בענין כסוי הדם שכתב רבינו שם במורה פרק מ"ו שזה לישר המעקשים וליחד לבבנו לאהבו יתברך ולהיות נר לנו ואור לנפשותינו נצח: